DVELLVM

MARTINI BECANI, SOCIETATIS IESV THEOLOGI,

CVM GVILIELMO Tooker, Anglicanæ Theologiæ Profeſſore, & Decano Eccleſiæ Lichefeldenſis.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

DE

Primatu Regis Angliæ.

MOGVNTIAE
Ex officina typographica Ioannis Albini.

Anno M. DCXII.

2 14-18 H-13

REVERENDISSIMO
Domino Domino
GISBERTO MASIO EPISCOPO:
Generoſo Baroni Domino
ANTONIO A GROBENDONCK GVBERNATORI:
AMPLISSIMO SENATVI,
fortiſſimo ac bellicoſiſſimo Populo Buſcoducenſi:

MARTINVS BECANVS.

EX Germania in Angliam, ad Duellum prouocatus ſum, in cauſa Regia. Et quia

iſtac tranſeundum mihi eſt, ex itinere ſalutare vos volui. Imò debui, tùm veſtrâ, tùm meâ causâ. Apud vos olim vixi, cùm adoleſcens eſſem, & literis humanioribus operam dedi. Ab eo tempore, multa de veſtra fide, pietate, conſtantia, zelo ac feruore, armis denique pro patria & religione fortiter fæliciterq; ſuſceptis, per hos proximos triginta annos, quibus abſens à vobis ſum, crebris literis ac rumoribus intellexi. Et non ita pridem, de inſigni in noſtram Societatem affectu, deq; nouo Collegio, quod noſtris Patribus,

bus, veſtra liberalitate, adornare pergitis, certo nuntio ad me perlatum eſt. An deceat, his omnibus diſsimulatis, ad vos quidem venire, ſed mox inſalutatos deſerere? Non poſsum. Et tamen propero. Si neſcitis, res ſic habet. Biennium eſt, cùm Primatum Pontificium defendi; Anglicanum ſeu Regium oppugnaui. Interea, conſpiratio inter Academicos in Anglia facta eſt; & certus deſignatus, qui pro cauſa Regia, Duello mecum decertaret. Is eſt Guilielmus Tooker, Anglicanæ Theologiæ Profeſſor, & Ec-

cleſiæ Lichefeldenſis Decanus; qui circumſtantibus Anglis, in arena me exſpectat. Itaque feſtinandum mihi eſt, ne cauſæ Pontificiæ deeſſe videar. Si moleſtum non eſſet, Spectatores vos eſſe cuperem; ſi non omnes, ſaltem aliquos ex vobis. Nec periculum de vita eſt. Jam antè exploraui vires Aduerſarij. Homo quidem arrogans ac faſtuoſus, ſed minime robuſtus eſt, nec in hac palæſtra exercitatus. Putat ſe viciſſe, ſi clamet, ſi multa garriat, ſi brachia iactet, ſi aerem verberet, ſi in pedes ſe extollat, ſi conuitiis me inſe-

ctetur.

ctetur. Sed hæc non tanti facio; nec ob talia metuendus eſt. Aliud eſt, aerem verberare; aliud, hoſtem ferire. Ego, cauſæ æquitate confiſus, facilè efficiam, vt ſuccumbat. Nec plura jam. Valete, & ſi non corporibus, ſaltem animis præſentes eſte.

Totus veſter

Martinus Becanus.

LECTORI.

AVdi, quiſquis es, Lector. Nuper Guilielmus Tookerus, Anglicanæ Theologiæ Profeſſor, & Eccleſiæ Licheſeldenſis Decanus, ſcripſit in me librum, cum hoc titulo: *Duellum, ſiue ſingulare certamen cum Martino Becano Ieſuita, futiliter refutante Apologiam & monitoriam Præfationem Sereniſſimi ac pientiſſimi Iacobi Regis magnæ Britanniæ, Authore Gulielmo Tooker, ſacræ Theologiæ Profeſſore, ac Decano Eccleſiæ Licheſeldenſis.* Hæc cauſa eſt, cur hunc meum libellum, quem Aduerſario oppono, etiam Duelli nomine appellandum putem. Vale.

DVELLVM MARTINI BECANI,

Cum

GVILIELMO TOOKERO,

De

PRIMATV REGIS ANGLIÆ.

PRouocas me ad Duellum, Tookere, in cauſa Regia: & Primatum Sereniſsimi Regis Iacobi, quem exiguo libello nuper oppugnaui, ſingulari certamine contra me tueri ac propugnare vis. Non defugio. Video autem triplici armorum genere inſtructum te eſſe, faſtu, conuitiis, eloquentia. Faſtum & arrogantiam in eo maximè oſtendis, quod magnificè de teipſo ſentias ac loquaris; de me contemptim. In qua re imitaris Daretem Virgilianum, qui cum Entello ceſtibus de-

pugnaturus, mirè iactabat ſe in omnem partem. Sic planè tu facis; *Meæ*, inquis, *partes ſunt, vt diſtricto gladio ſtem in acie hac argumentationis, & mucrone petam latera ac tranſuerberem.* Et iterum: *Neque video, cur non in iſto certamine, Theologus Mataeologum, Orthodoxus Ieſuitam, Decanus Becanum perbellè poßit pertundere.* Benè habet Tookere: pertunde me, ſi potes; & diſtricto gladio pete hoc latus. Non fugiam.

2. Conuitia, quibus me proſcindis, obuia ſunt. Vocas me *Terræ filium, Emiſſarium Satanæ, incendiarium, ſanguinarium, nihil niſi mactationem ac cædem Principum meditantem ac impiè docentem, garrulum, ruſticum, importunum, inuerecundum, iracundum in oculis, aſperum in voce, ranunculum in luto & cœno procreatum, curioſum, ſtolidum.* Videris de induſtria, hæc verborum emblemata comportaſſe, vt diſertus appareres. Sed ego iſta contemno. Nec me feris, ſed aerem verberas.

3. Eloquentiam tuam non culpo, ſed laudo. Vtinam cum pari modeſtia & eruditione coniuncta eſſet. Nec tamen nego, quin alicubi modeſtus & eruditus ſis. Hic certè, vbi malæ cauſæ patronus es, eloquens eſſe potes, eruditus eſſe non potes.

Si quid

Si quid tamen adferes, quod laude dignum iudicabitur, non diſsimulabo.

4. Hæc igitur, Tookere, tua arma ſunt. Ego iſtis pugnare non didici. Soleo abſtinere à faſtu, conuitiis, grandiloquentia; & rem, de qua diſceptatio eſt, modeſtè, breuiter ac nudè proponere & examinare. Et ſic tecum nunc agam. Audi igitur. Diſceptamus de Primatu Regis in Eccleſia Anglicana. Ego in meo libello, quem de hac re ſcripſi ante biennium, conatus ſum oſtendere, eiuſmodi Primatum nullo iure ac titulo deberi Regi. Tu, in tuo Duello, contrarium ſtatuis: & quæ à me dicta ſunt, putas refutari abs te poſſe. An ita ſit, diſquirendum nunc eſt. Nec commodius id fieri poteſt, quàm ſi repetam ſingula libelli mei capita; & ſingulis ſeorſim ſubiiciam breuem Commentarium, in quo diſcutiantur ea, quæ à te in contrarium adferuntur. Igitur libellus meus ſic incipit.

LIBELLVS

MARTINI BE-CANI,

De

Primatu Regis Angliæ.

1. SEreniſſimus ac Potentiſſimus Rex Angliæ Iacobus in ſua *Apologia pro iuramento fidelitatis*, & in *monitoria Præfatione* ad Imperatorem, Reges & Principes, conatur oſtendere, ſe in Anglia, & vnumquemque Regem in ſuo regno, eſſe caput ſeu Primatem Eccleſiæ. Epiſcopos & Pontificem, non modò in temporalibus, ſed etiam in Eccleſiaſticis rebus, inferiores eſſe Rege ac Principe ſæculari. Hunc Regis Primatum confirmat Sacellanus ipſius in libro, qui inſcri-

inſcribitur, *Tortura Torti*; Iure, an iniuria, deinceps inquirendum eſt.

2. Sed ne confuſio oriatur, ſtatus controuerſiæ prius explicandus, & certa ab incertis ſecernenda ſunt. Ac primò, non diſceptamus de primatu in temporalibus. Illum quiſque Rex in ſuo regno legitimè habeat. De Primatu Eccleſiæ, ſeu de poteſtate Eccleſiaſtica, tota lis eſt. Solet autem diſtingui triplex poteſtas Eccleſiaſtica. Vna ordinis; altera iuriſdictionis interioris; tertia iuriſdictionis exterioris. Prima refertur ad Sacramenta conficienda & miniſtranda. Secunda ad regendum populum Chriſtianum in foro conſcientiæ. Tertia ad eundem populum regendum in foro exteriori. Igitur ad poteſtatem ordinis ſpectat, Baptiſmum & ſacros ordines conferre, Euchariſtiam conficere & miniſtrare, Chriſma & oleum infirmorum benedicere. Ad poteſtatem iuriſdictionis interioris, ius dicere in foro

foro conſcientiæ,id eſt,abſoluere vel ligare. Ad poteſtatem iuriſdictionis exterioris, Synodum conuocare, & in ea præſidere, conſtitutiones condere, cauſas audire & cognoſcere, controuerſias dirimere, beneficia conferre, miniſtros Eccleſiæ conſtituere, delinquentes excommunicare. Vno verbo, omnium cauſarum & controuerſiarum, quæ ad fidem & religionem pertinent, Iudicem agere.

3. Quando ergo quæritur, an Rex Angliæ in ſuo regno habeat Primatum Eccleſiæ, debet ſic intelligi, an habeat triplicem illam poteſtatem excellentiori modo, quàm Epiſcopi & Pontifex? Vel, quod idem eſt, an in triplici illa poteſtate, ſupra Epiſcopos & Pontificem collocandus ſit?

4. Duo certa ſunt; vnum in controuerſia. Primò, certum eſt, Regem non vindicare ſibi poteſtatem ordinis; & multò minùs in ea ſuperiorem

riorem eſſe Epiſcopis & Pontifice. Non enim ordinatus & conſecratus eſt ad Sacramenta conficienda & miniſtranda, vt per ſe conſtat. Nec in hoc genere ſupra Epiſcopos & Pontificem collocari vult. Nouit enim, quid in ſimili cauſa dictum ſit Oziæ Regi, 2. Paralipom. 26. 18. *Non eſt tui officii Ozia, vt adoleas incenſum Domino, ſed Sacerdotum, qui conſecrati ſunt ad huiuſcemodi miniſterium.*

5. Secundò, æquè certum eſt, non habere poteſtatem iuriſdictionis interioris, quę in abſoluendo & ligando conſiſtit. Non enim Regibus, ſed Apoſtolis & Sacerdotibus dictum eſt: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remiſſa ſunt eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

6. Tota ergo controuerſia verſatur circa poteſtatem iuriſdictionis exterioris, an eam Rex habeat in ſuo regno, & quidem ſupra Epiſcopos & Pontificẽ? id eſt, an Rex ſit ſupremus

Iudex

Iudex Eccleſiaſticus, qui ſua authoritate à nullo alio in terris dependente, poſſit conuocare Synodos, iis præſidere, controuerſias circa fidem & religionem dirimere, beneficia conferre, Epiſcopos conſtituere & deponere, & ſimiles actus religionis exercere? Hoc enim eſt, habere Primatum in Eccleſia, quoad gubernationem exteriorem. Vt autẽ diſtinctè examinetur hæc quæſtio, hoc ordine procedendum eſt.

1 *An Rex iure naturali habeat Primatum Eccleſiæ?*

2 *An iure diuino Veteris Teſtamenti?*

3 *An iure diuino Noui Teſtamenti?*

4 *An iure ciuili vel canonico?*

5 *An conſenſu doctorum hominum?*

6 *An titulo præſcriptionis?*

7 *An ſecundùm principia ſuæ doctrinæ?*

8 *Si Rex non habet primatum Eccleſiæ, quodnam illius officium circa Eccleſiam ſit?*

COM-

COMMENTARIVS.

1. IN primo aditu, hæc mihi obiicis, Tookere; quod nec Regem Angliæ, nec Sacellanum eius; appellem eo nominė, quo debui; quod indignis modis laceſſam Regem; quòd ſolitus ſim Regibus maledicere, & Pontifici adulari; quòd ſim curioſus in alienȧ Republica & Eccleſia; quòd non intelligam ſtatum quæſtionis de Primatu Regis; quòd nullum ſeruem ordinem ac methodum; quòd multa dicam, nihil probem. Singula expendamus.

2. Primùm ergo obiicis; quòd Regem Angliæ non appellem eo nomine, quo debui. Sic enim ſcribis in Duello tuo, pag. 2. *Quem* (Regem Iacobum) *vtinam honoris cauſa, & virtutum ſuarum admirabilitate, nominaſſes, ſicut debuiſſes.* Reſpondeo. Ego plus honoris illi tribui, quàm tu. Vocaui illum *Sereniſſimum* & *Potentiſſimum* Regem: tu, *Clariſſimum* appellas. Niſi plus ſit in Anglia, *Clariſſimum* vocari, quàm *Sereniſſimum* & *Potentiſſimum*: quòd ſanè vix credam. Sed fortè hoc te malè habet, quòd *Angliæ*, non *Britanniæ* Regem

appellarim. At, ſi hoc peccatum eſt, non ego duntaxat, ſed vos Angli quoque culpandi eſtis. Nam veſter Henricus Salcolbrigienſis in ſuo libello, qui inſcribitur, *Refutatio examinis Becanici*, rarò *Britanniæ*, ſæpè *Angliæ* Regem vocat. Deinde, neſcis Tookere, quod Philoſophis notum & vſitatum eſt, ſæpè à principali parte ſumi denominationem? Britannia veſtrà tres partes complectitur, Angliam, Scotiam, Hiberniam. Inter eas præcipua eſt Anglia. Igitur Regem veſtrum, qui & Angliæ, & Scotiæ, & Hiberniæ, vno verbo, totius Britanniæ Rex eſt, non malè Angliæ Regem appellaui. An non Rex Philippus, multorum regnorum Dominus eſt? Plurium ſanè, quàm veſter Rex. Et tamen non ægrè fert, Hiſpaniæ Regem ſe appellari. Quid tu ergo vitio mihi vertis, quòd, vt alterum Hiſpaniæ, ſic alterum Angliæ Regem nominarim? Vſus ſic obtinet. Nec tamen velim eſſe tam pertinax, quin alium titulum illi tribuam, ſi ita viſum illi ſit.

3. Secundò obiicis, quòd nec Sacellanum debito honore proſecutus ſim. Sic enim habes pag. 3. *Quem tu vocas Sacellanum, nos omni laude digniſſimum, Epiſcopum Elienſem dicimus: at quem virum? doctiſſimum fortiſſimumque Eccleſiæ Heroem,*

roem, omni literatura abundantiſsimum, qui propter multiplicem ac reconditiorem Theologiæ cognitionem, apud nos πανταγλῶττος, vtpote, qui literis Latinis, Græcis, Hebræis, Chaldaicis ac Arabicis inſtructiſsimus ſit; iure merito appellatur. Reſpondeo. Non ſciui eſſe Epiſcopum Elienſem. Nec tunc erat, cùm ſcripſi. Si interea Epiſcopatum adeptus eſt, non inuideo. Poſſum tamen dubitare, an ideò Epiſcopus vocari debeat. Et ſanè, tu me facis dubitare. Scribis enim, pagina 6. non ſemper valere argumentum à coniugatis; & negas hanc conſequentiam: *Rex Angliæ habet Primatum Eccleſiæ Anglicanæ: ergo eſt Primas Eccleſiæ Anglicanæ.* Igitur ſcrupulum mihi iniicis, quid de hac ſimili conſequentia dicturus eſſes, *Sacellanus habet Epiſcopatum Elienſem: ergo eſt Epiſcopus Elienſis.* Itemque de hac, *Tookerus habet Decanatum Eccleſiæ Lichefeldenſis: Ergo eſt Decanus Eccleſiæ Lichefeldenſis.* Quòd addis, Sacellanum eſſe virum magnæ eruditionis, & quinque linguarum peritiſsimum, non video, quid ad rem faciat: Niſi fortè, adulandi gratiâ, id dictum à te ſit. Sed tamen, qui tot linguas callet, vtinam vel vnâ verum loqueretur. Et cùm Græcè inſtructiſsimus ſit, cur & te, & Typographum

non monuit, vt pro barbara voce πεντεγλοττος, veram ac germanam πεντέγλωττος, ſubſtitueretis?

4. Tertiò obiicis, quòd indignis modis laceſſam Regem Angliæ. Sic enim ſcribis in dedicatoria Epiſtola: *Audax negotium, hominem priuatum perſonam publicam & ſacroſanctam; terræ filium, eundemq́ue Ieſuitam & emiſſarium Satanæ, clariſſimum, doctiſſimumq́ue Regem, vnctum Domini, indignis modis laceſſere. Quid eſt enim indignius, quàm plurimas contumelias iniuriasq́ue imponere optimo Regi, perinde ac ſi ageret cum Iuliano atheo, & Conſtantio Ariano?* Reſpondeo. Quòd me terræ filium & Emiſſarium Satanæ appellas; lubens tibi ignoſco. Facis, vt Caluiniſtæ ſolent. Hoc miror, quòd dicas, me indignis modis Regem laceſſere, & plurimas contumelias ac iniurias illi imponere. Ab hoc vitio puto me eſſe alieniſsimum. Et, ſi vnquam alias, maximè in hoc libello, quem tu oppugnas, modeſtiam ſectatus ſum. Nec opus eſt longa probatione. Lector, quiſquis eſt, iudicet. Fateor, in Præfatione libelli me ſcripſiſſe, ſicut olim Iuliano & Conſtantio Imperatoribus, in cauſa fidei, oppoſuerunt ſe Patres; ita nunc Iacobo Regi, in ſimili caſu, reſiſtere nos poſſe. Sed hæc contu-

melia aut iniuria non eſt. Vera contumelia eſt, cùm vos ſcribitis, Pontifici, tanquam Antichriſto, reſiſtendum eſſe.

5. Quartò obiicis, quòd ſolitus ſim maledicere Regibus, & Pontifici adulari. Sic enim ais in Epiſtola dedicatoria: *Adduco ad excellentiam veſtram, hoc meum Duellum, ſiue ſingulare certamen, cum Martino Becano Ieſuita, Profeſſore Moguntino, Regibus obtrectare ac maledicere, Pontificibus verò Romanis aſſentari, eorumq́; tribunalia adulari, & lambere ſolito.* Reſpondeo. Vtrumque falſum eſt. Imò, ſi modum loquendi ſpectes, plus honoris Regi Angliæ, quàm Pontifici videar tribuere. Regem, vt dixi, voco *Sereniſſimum* & *Potentiſſimum.* Pontificem, non niſi *Pontificem* aut *Papam* appello, ſine alio verborum ſplendore. Tu potius in hoc genere peccas. Nam & Pontifici calumnioſè maledicis, & filio Regis immodicè aſſentaris. Illum vocas *Antichriſtum:* hunc, *Decus & delitias humani generis, Principem orbis terrarum maximum, Catholicæ religionis propugnatorem acerrimum.*

6. Quintò obiicis, quòd ſim curioſus in aliena Republica & Eccleſia. Sic enim habes in eadem Epiſtola: *Ieſuita hic Primatui Regio derepente factus eſt inimicus:*

curioſus in aliena Republica & Eccleſia. Reſpondeo. Si ideò curioſum me dicis in aliena Eccleſia, quia oppugno Primatum Anglicanum, cùm in Anglia natus non ſim; tu certè non minus curioſus es, qui oppugnas Primatum Romanum, cùm Romæ natus non ſis. An & Regem tuum curioſum eſſe dixeris? Nam & ille Primatum Romanum oppugnare, & Imperatorem noſtrum, alioſque Reges & Principes, ad eum deſerendum hortari auſus eſt. Sed audi Tookere. Non curioſi, ſed Chriſtiani hominis officium eſt, oppugnare hæreſes & errores, in quamcunque Rempublicam vel Eccleſiam irrepſerint. Hoc Apoſtoli, hoc antiqui Patres, hoc moderni Scriptores faciunt. Cur mihi idem non liceat?

7. Sextò obiicis, quod diſputem de Primatu Regis, & tamen non intelligam, quid ſit Primatus. Sic enim habes in Epiſtola dedicatoria: *Ieſuita hic neſcit, de quibus affirmat, ius & fas legemq́; Primatus in regno Britanniæ penitus ignorat, nec in ſingulis magis ſapit, quàm beta.* Reſpondeo; Primatus Eccleſiæ duplex eſt: alter verus, qui iure diuino debetur Pontifici, non ſolùm in regno Britanniæ, ſed etiam in toto orbe Chriſtiano: alter fictus, qui huma-

humana præſumptione tribuitur veſtro Regi. Prior Primatus eſt antiquiſsimus, cuius ignorantiam obiicere mihi non potes. Conſiſtit enim, vt dixi, in ſuprema poteſtate & iuriſdictione, qua Pontifex gubernat Eccleſiam in foro exteriori: & officia eius ſunt, quæ ſupra recitaui. Huiuſmodi autem Primatum non conuenire veſtro Regi, in hoc libello demonſtratum à me eſt. Poſterior Primatus, res planè noua, & nuper ſub Henrico Octauo excogitata primùm eſt: nec vſquam ferè, niſi in Anglia vſurpatur. Huius vim ac naturam, ſi ignorem, mirum non eſt. Vos ipſi, qui in Anglia eſtis, ignoratis. Hoc apertè patet ex veſtro diſsidio. Diſſidetis enim in his puunctis. 1. An Primatus veſtri Regis ſit Eccleſiaſticus & ſpiritualis? Thomſonius & Burhillus negant; alii affirmant. 2. An Rex ab hoc Primatu vocari poſsit Primas Eccleſiæ? Tu negas; Henricus Solcolbrigienſis affirmat. 3. An ab eodem Primatu vocari poſsit ſupremum Caput Eccleſiæ Anglicanæ? Tu iterum negas; multi alii affirmant. 4. An Primatus Regis conſiſtat in aliqua iuriſdictione Eccleſiaſtica? Tu affirmas cum Henrico; Thomſonius & Burhillus negant. 5. An ad Primatum Regis pertineat, conuocare Synodos, ſancire

leges Eccleſiaſticas, conferre beneficia, creare & deponere Epiſcopos, controuerſias dirimere. Hic, quot capita apud vos, tot ſenſus. Hæc omnia fuſius explicaui in alio libello, qui inſcribitur, *Diſsidium Anglicanum*, *De Primatu Regis*. Cùm ergo inter vos non poſsit certò conſtare, quam vim habeat Primatus Regis in Anglia, vbi educati eſtis; qua fronte audes mihi obiicere, quòd ignorem illius vim & energiam? *Medice cura teipſum.*

8. Septimò obiicis, quòd nullum ſeruem ordinem ac methodum. Sic enim habes in Duello, pag. 35. *Veruntamen vt ad ea, quæ abs te propoſita, nullo tamen ordine, nulla methodo diſpoſita vel diſquiſita ſunt, reuertamur, &c.* Reſpondeo. Duo à me propoſita ſunt in hoc libello. 1. Hæc quæſtio, An Rex Angliæ legitimè habeat Primatum in Eccleſia? In ea tractanda ſeruaui hunc ordinem. 1. an habea Primatum iure naturali. 2. an iure diuino veteris Teſtamenti. 3. an iure diuino noui Teſtamenti. 4. an iure ciuili vel canonico. 5. an conſenſu doctorum hominum. 6. an titulo præſcriptionis. 7. an ſecundùm principia ſuæ doctrinæ. Quid tibi nunc diſplicet in hoc ordine? Deinde propoſita ſunt à me officia Primatus eccleſiaſtici, nimirum hęc, conuocare Synodos, in iis

in iis præſidere, conſtitutiones condere, cauſas audire & cognoſcere, controuerſias dirimere, beneficia conferre, miniſtros Eccleſię conſtituere, delinquentes excommunicare. Et quid hic culpæ eſt? An debebam de ſingulis ſeorſim diſputare? Fuiſſet ſuperuacaneum. Satis erat oſtendere, hæc officia nec iure naturali, nec iure diuino, aut humano, nec titulo præſcriptionis, nec alio modo, conuenire Regi Angliæ; quod etiam à me factum eſt. Si tamen deſideras peculiarem tractatum de his omnibus & ſingulis, poteris videre *Diſſidium Anglicanum de Primatu Regis.* Ibi inuenies & erubeſces.

9. Octauò obiicis, quòd multa dicam, nihil probem. Sic enim ais in Epiſtola dedicatoria: *Ieſuita hic multa allegat, nihil probat: varia argumentorum, vt armorum, genera colligit ac comportat, Syllogiſmos, Enthymemata, Dilemmata, quibus oppugnat clariſſimi Regis noſtri ius Primatus in Eccleſia. Veruntamen in arcem cauſa non inuadit, nullum locum expugnat, ne proficit hylum.* Reſpondeo. Videris mihi declamare, Tookere: tot genera Phraſium colligis & comportas. An ego aliquid effecerim vel expugnauerim meis argumentis, paulò poſt, cùm ad ſingula libelli mei capita venerimus, facilè apparebit. Sed tamen, ſi

men, ſi nihil effeci vel expugnaui, vt tu quidem obiicis, quid neceſſe fuit, tantum virum, quantus tu in oculis tuis es, in me refutando tantopere deſudare? quid opus erat, diſtricto gladio, vt tu loqueris, ſtare in hac acie argumentationis?

CAPVT I.

An Rex iure naturali habeat Primatum Eccleſiæ?

1. NE ipſe quidem auſit hoc affirmare. Et ratio eſt euidens. Nam ſtatus politicus ſeu ciuilis ex natura rei diſtinctus eſt ab eccleſiaſtico ſeu ſpiritali: Ergo ex natura rei habet diſtinctum tribunal & iudicium: Ergo iure naturali neceſſe non eſt, vt qui præeſt vni, præſit etiam alteri. Ergo Rex ex eo præciſè, quia iuriſdictionem habet in tribunali politico, non habet etiam ex natura rei in Eccleſiaſtico. Sicut viciſſim,

ciſſim, Epiſcopus, qui habet iuriſdictionem in foro eccleſiaſtico, non habet ex natura rei in temporali. Nihil certius. Vt tamen res melius explicentur, adiungendæ ſunt duæ concluſiones.

2. Prior Conclvsio. In Republica Chriſtiana duplex eſt poteſtas publica. Vna temporalis ſeu politica, altera ſpiritalis, ſeu Eccleſiaſtica. Ratio eſt, quia duplex finis Chriſtiano homini propoſitus eſt, ad quem debet pertingere. Vnus naturalis, qui eſt pax & tranquillitas Reipublicæ: alter ſupernaturalis, qui eſt æterna beatitudo. Ad hos fines debet peruenire per diuerſa media, quæ ſint illis proportionata. Huiuſmodi aũt media inuenire & præſcribere communitati, non eſt cuiuſuis, ſed eius, qui ſupra alios poteſtatem habet. Itaq; duplex debet eſſe poteſtas publica: vna temporalis ſeu politica, quæ p̃ſcribat media neceſſaria ad finẽ naturalem; altera eccleſiaſtica ſeu

ca ſeu ſpiritalis, quæ præſcribat media neceſſaria ad finem ſupernaturalem. Loquor autem de poteſtate publica, vt excludam priuatam, qualis eſt parentum in filios; virorum in vxores, & dominorum in ſeruos.

3. POSTERIOR CONCLVSIO. Hæ duæ poteſtates publicæ in multis differunt, vt facilè ex dictis colligi poteſt. Primò, ex parte finis & mediorum; quia politica reſpicit finem & media naturalia; Eccleſiaſtica verò, ſupernaturalia. Secundò, ex parte cauſæ efficientis; quia politica poteſt alicui tribui, vel immediatè à Deo, quo pacto tributa eſt Moſi, Ioſue, Sauli, Dauidi: vel à communitate, quo pacto tribuitur Regi Poloniæ, qui eligitur à Senatu: vel iure ſucceſsionis, quo pacto in Hiſpania, Gallia, Anglia, filii ſuccedunt parentibus in regimine: vel iure belli, quo pacto Rex vnius regni, laceſsitus á Rege alterius regni, poteſt iuſto bello ſe vindicare, & regnum illius inuadere.

uadere. Secus eſt de poteſtate Eccleſiaſtica. Cùm enim ſupernaturalis ſit, non poteſt tribui, niſi á ſolo Deo, præſertim ſi ſermo ſit de ſuprema, de qua hic agimus. Tertiò; differunt ratione dignitatis. Nam Eccleſiaſtica nobilior & excellentior eſt, quàm politica. Vnde Innocentius 3. cap. *Solitæ, de Maiorit. & obedientia*, comparat has duas poteſtates duobus luminaribus firmamenti, Soli & Lunæ: Et dicit, Eccleſiaſticam eſſe luminare maius, quod præeſt diei ſpiritalium; politicam, luminare minus, quod præeſt nocti temporalium. Et hoc indicat Chriſtus, cum ait: *Regnum meum non eſt de hoc mundo.* q. d. Poteſtas ſeu iuriſdictio temporalis eſt de hoc mundo: at ſpiritalis ſeu Eccleſiaſtica eſt de cœlo. Ergo nobilior eſt. Et Chryſoſt. hom. 4. de verbis Iſaiæ: *Hoc regnum illo maius eſt. Regi ea, quæ hic ſunt, commiſſa ſunt: Sacerdoti cæleſtia.*

4. EX DICTIS DVO COLLIGIMVS.

MVS. Vnum eſt, quòd hæ duæ poteſtates ex natura rei diſtinctæ ſint, & ab inuicem ſeparari poſſint. Nulla enim poteſt eſſe naturalis connexio inter poteſtatem naturalem & ſupernaturalem. Vnde ſi homo creatus eſſet à Deo in ſtatu puræ naturæ, & ad ſolum finem naturalem (quod fieri potuit) nulla fuiſſet poteſtas ſupernaturalis ſeu Eccleſiaſtica, qualis nunc eſt: ac proinde ciuilis ſeu politica fuiſſet reipſa ſeparata ab Eccleſiaſtica. Nunc etiam in ſtatu gratiæ, in quo vtraque poteſtas locum habet, vna fuit in Chriſto ſine alia. Nam Chriſtus habuit Primatum in Eccleſia, non tamen in Republica ciuili & temporali, ſaltem quoad vſum.

5. Alterum eſt, quòd hæ duæ poteſtates, cùm ex natura rei diſtinctæ & ſeparatæ ſint, nonniſi iure diuino, vel humano coniungi poſſint. Igitur deinceps inquirendum eſt, an Rex Angliæ, qui titulo ſucceſſionis habet ſu-

bet ſupremam poteſtatem politicam in ſuo regno, habeat ſimul coniunctam poteſtatem Eccleſiaſticam aliquo iure poſitiuo, ſiue diuino, ſiue humano.

COMMENTARIVS.

1. HIc, vt tuis verbis vtar Tookere, partim *eminus*, partim *cominus* aggredi me vis. Adſum, vt excipiam tuos ictus. Quid ergo eminus? Primum ex Iſidoro & D. Thoma, tranſcribis definitionem iuris naturalis, gentium & ciuilis. Nihil me lædis. Poteras plura alia tranſcribere. Deinde, prolixè probas ex Ariſtotele, Platone, S. Auguſtino, & Ioanne Driedone, conſentaneum eſſe iuri naturali, ſeu rectæ rationi, vt vxor marito, filius parenti, ſubditus ſuperiori honorem deferat. Quis hoc neſcit? Mox ſubdis; *Sed iſta eminus; iam cominus congrediar.* Bene eſt; congredere cominus: nam eminus non ſucceſsit.

2. Cominus ſic pugnas, vt pleraq; probes, quæ à me dicta ſunt; pauca improbes; quædam otioſa, & nonnulla etiã pugnantia adferas. Singula perſequar. Ac primũ, fateris

verum

verum eſſe, quod initio capitis dixi, ſtatum politicum ex natura rei diſtinctum eſſe ab eccleſiaſtico, & habere diſtinctum iudicem ac tribunal; nec Regem ex eo præcisè, quia iuriſdictionem habet in tribunali politico, habere etiam in eccleſiaſtico. Sic enim ſcribis pag. 56. *Cùm ſyllabatim iſta dixeris* (nempe, quæ iam poſui) *habes ex noſtris neminem tibi contradicentem.* Gaudeo ſanè. Nec hoc duelli, ſed pacis ſymbolum eſt. Et, ſi ita pergis, non feries me; ſed iuuabis.

3. Secundò, fateris verum eſſe, quod in prima concluſione dixi de duplici poteſtate publica; vna ciuili, altera eccleſiaſticà: & ſimiliter, quod in ſecunda dixi, eccleſiaſticam ciuili nobiliorem eſſe: denique, quod in fine capitis dixi; alteram ab altera ſeparari poſſe. Verba tua ſunt hæc, pag. 56. *Duæ ſunt poteſtates publicæ; altera ciuilis, altera ſpiritalis: duo ſunt tribunalia; alterum ſtatus politici, alterum eccleſiaſticæ politiæ.* Et pag. 66. *Poteſtas eccleſiaſtica, ratione regiminis animarum, ædificationis Eccleſiæ, conſummationis Sanctorum, omnibus numeris ſolatii & perfectionis abſolutior eſt quacunque poteſtate ciuili.* Et pag. 78. *Illæ ambæ poteſtates aliquando coniunctæ aliquando ſeparatæ fuerunt, quod ex pluribus exemplis liquet.*

4. Præ-

4. Præterea, vltrò concedis, diuerſa eſſe officia Sacerdotum & Regum. Nam Sacerdotum eſt, inquis, fundare, plantare, irrigare & ſtabilire Eccleſias; Regum eſt, eaſdem ditare & gladio defendere. Illi, curam animarum habent; hi corporum. Illi, gladium ſpiritualem diſtringunt; hi corporalem.

5. Hactenus mecum ſentis, Tookere, & pacificus es. Nunc arma corripis. Sed, ioco, an ſerio? Videamus. Dixi in ſecunda concluſione, duas illas poteſtates differre ex parte cauſæ efficientis: Et quidem eccleſiaſticam, præſertim ſupremam, immediatè eſſe à ſolo Deo; ciuilem verò, vel à Deo, vel à communitate, vel ex iure ſucceſsionis, vel aliunde. Hîc videris à me diſſentire. Nam pag. 57. ſic ſcribis: *Ex quo autem principio tam regalis, quàm ſacerdotalis poteſtas, tanquam à ſuo fonte deriuetur ac dimanet, breuiter perpendendum eſt. Poteſtates, quæ ſunt, à Deo ſunt; & non eſt poteſtas, niſi à Deo.* Si his verbis me oppugnas, facilè tibi occurram. Fatebor omnem poteſtatem eſſe à Deo, vel mediatè, vel immediatè. Nec habebis, quod obiicias. Nam eodem modo reſpondes ad ſimilem obiectionem, cap. 7. pag. 304.

6. Dixi ibidem, eaſdem duas poteſtates differre ex parte finis; eo quod ciuilis re-

ſpiciat finem naturalem, eccleſiaſtica ſupernaturalem. Et hoc videris improbare. pag. 65. cùm ais: *An non ſumma poteſtas Eccleſiaſtica, quæ eſt Sacerdotum in foro interiore, & ſuprema poteſtas Regum in foro exteriore, ſalutem animarum potiſſimum intuetur?* Audi Tookere. Si poteſtas ciuilis ſpectetur præcisè ſecundùm ſe, nòn extendit ſe, niſi ad finem naturalem. Et hoc efficaciter conuinci poteſt ex eo, quod ſub finem capitis notaui. Nam ſi homo creatus eſſet in ſtatu puræ naturæ, quod fieri potuit, nòn fuiſſet ordinatus ad finem ſupernaturalem, qui conſiſtit in clara Dei viſione, qua nunc perfruuntur Sancti in cœlo; ſed ad finem naturalem, qui conſiſtit in naturali contemplatione Dei, quatenus author naturæ eſt. Neque hoc potes negare, ſi Theologus es. Noſti enim diſtingui ſolere duplicem beatitudinem: alteram naturalem, de qua diſputat Ariſtoteles in Ethicis; alteram ſupernaturalem, de quà paſsim agunt Scholaſtici. Similiter, Deum dupliciter ſpectari poſſe. Primò, vt eſt author naturæ; & ſic eſſe finem naturalem, ad quem homo tenderet in ſtatu puræ naturæ. Secundò, vt eſt author gratiæ; & ſic eſſe finem ſupernaturalem, ad quem homo tendit in ſtatu gratiæ, in quo iam ſumus.

7. Hinc facile diluitur tua obiectio. Cùm enim dicis, poteſtatem ciuilem ſpectare ſalutem animarum, id dupliciter intelligi poteſt: Primò, de naturali ſalute animarum; & ſic verum eſt. Secundò, de ſupernaturali ſalute animarum; & ſic diſtinguendum eſt. Si enim ciuilis poteſtas ſpectetur præcisè in ſe, non attingit ſupernaturalem ſalutem animarum; poteſt tamen attingere, quatenus poteſtati eccleſiaſticæ, in hoc ſtatu gratiæ, ſubordinata eſt.

8. Puto ſatisfactum tibi nunc eſſe. Imò, iam ſponte arma deponis; & quaſi ex prælio fatigatus, incipis otiosè te oblectare, & coram Spectatoribus, ne dilabantur, ludicra quædam ſpectacula exhibere. Quæ illa? Ex Ariſtotele proponis duo ſchemata Dialectica, quæ ſingula conſtant quatuor propoſitionibus, in hunc modum:

Omnis poteſtas eſt à Deo.	Nulla poteſtas eſt à Deo.
Aliqua poteſtas eſt à Deo.	Aliqua poteſtas non eſt à Deo.

Omnis poteſtas in foro exteriori Eccleſiæ eſt à Deo.	Nulla poteſtas in foro exteriori Eccleſiæ eſt à Deo.
Aliqua poteſtas in foro exteriori Eccleſiæ eſt à Deo.	Aliqua poteſtas in foro exteriori Eccleſiæ nõ eſt à Deo.

9. In vtroque ſchemate mirè te recreas. Sed quorſum? An putas Spectatoribus hoc modo te ſatisfacturum? Erras Tookere. Venerunt ſpectare robuſtum pugilem, non morionem. Et ſanè, res ipſa, de qua agimus, non ludicra, ſed ſeria eſt. Alioqui, ſi ludendum eſſet, reponerem tibi viciſsim vel Arborem Porphyrianam, vel certè ſchema aliquod ex Modalibus. Quid verò exiſtimas dicturum Regem, cùm intelliget te, qui Defenſor ipſius eſſe vis, relicta cauſa regia, his luſibus occupari?

10. Sed vide, obſecro, quid fiat. Dum ita ſecurus es, implicas te aliquot contradictionibus. Ex iis paucas accipe. Ais pagina 63. indictionem Synodorum, ſanctionem

nem legum, & ſimilia, eſſe iuris mixti, id eſt, reſultantis ex iure Regio & Epiſcopali; habere tamen ſuam originem à Primatu Regio, & ab eo communicari Epiſcopis & Sacerdotibus. Verba tua ſunt hæc: *Mixtum autem ius & reſultans ex vtroque, & iure regio & Epiſcopali, eſt legum ſanctio, & ſynodorum indictio, & præſidendi in iis prærogatiua, & controuerſiarum deciſio, & beneficiorum collatio, & Epiſcoporum conſtitutio & depoſitio, quæ ferè ab origine Primatus regii deſcendunt & communicantur Sacerdotibus.*

11. At alibi negas hæc omnia. Nam pag. 42. doces, indictionem Synodorum, & ſanctionem legum eccleſiaſticarum, iure diuino, pertinere ad Apoſtolos. Rurſum pag. 313. de iudice controuerſiarum ſic ſcribis: *Reges Chriſtiani non ſunt fidei ac religionis iudices.* Similiter, de collatione beneficiorum, pag. 36. *Beneficia autem curata vel non curata, non conferunt Reges omnino in quempiam: multò minus dignitates eccleſiaſticas, ſiue Epiſcopatus ſiue Archiepiſcopatus. Eorum certè collatio vel inſtitutio eſt, quorum eſt deſtitutio, id eſt, Epiſcoporum comprouincialium, qui poteſtatem habent perſonas ipſas ſacrandi.* Hæc vna contradictio eſt. Audi alteram.

12, Ais pag. 66. poteſtatem eccleſiaſticam perfectiorem eſſe quacunque ciuili. Paulò antè citaui tua verba. At mox contrarium affirmas, cùm ſubdis: *Poteſtas eccleſiaſtica non præfulget ciuili, poteſtatis eminentiâ.* Quaſi dicas; Ciuilis eminentior eſt, quàm Eccleſiaſtica. At quomodo eminentior? an perfectione? Hoc iam negaſti. An amplitudine? Hoc falſum eſt. Nam ſuprema poteſtas eccleſiaſtica extendit ſe ad omnes homines, etiam ad Reges & Imperatores. Omnes ei ſubiecti ſunt.

13. Vt verbo repetam, quæ dicta ſunt, ſic accipe Tookere. Eminus pugnando, nihil effeciſti. Cominus, primùm quidem fuiſti pacificus; tùm, frigidè luctatus es; deinde, otiosè te oblectaſti; poſtremò, contradictionibus te implicuiſti. Et ſic finis duelli circa hoc caput.

CAPVT II.

An Rex habeat Primatum Eccleſiæ iure diuino veteris Teſtamenti?

1. Hoc

1. HOc ipſe omnino videtur velle. Sic enim habet in ſua Apologia, pag. 155. *Sub veteri Teſtamento Reges haud dubiò gubernatores erant Eccleſiæ intra fines ſuos: corruptelas purgauêre: abuſus ſuſtulêre: arcam ad conſtitutum quietis locum perduxêre: arcæ deportandæ ipſi præſultauêre: Templum ædificauêre: ædificatum dedicauêre: & ſua præſentia opus conſecrationis cohoneſtarunt: librum legis, tenebris erutũ populo recitari fecerunt: fœdus inter Deum populumq́; redintegrarunt: confregêreq́; ſerpentem æneum, quamuis & diſerto Dei mandato erectum, & Chriſtum Dominum ſuo modo figurantem: idola omnia, Deoſq́; falſos exterminauêre, reformationes publicas inſtituêre, cõuocatis eo fine & cõgregatis promiſcuè ſacerdotibus & laicis: exauctorauerunt ſummum Põtificem, aliumq́; in eius locũ ſubrogauerunt. In ſumma, cuncta moderati ſunt, quæ ad eccleſiaſticum regimen quoquo modo pertinuerunt. Nec verò tituli & notæ, quibus inſigniuntur, honorariæ,*

 ab his

ab his eorum actionibus diſcordant. Vocantur enim filii Altiſſimi, imo Dii, & Vncti Domini, in Dei ſolio ſedentes. Famuli Dei, imo Angeli Dei. facti iuxta cor Dei, Lumina Iſraelis, Nutricii Eccleſiæ. Hucuſque Rex.

2. Ex quibus verbis conſtrui poteſt hoc argumentum; Reges veteris Teſtamenti, iure diuino habebant Primatum Eccleſiæ: ergo & Reges Noui teſtamenti. Vel ſic potius; Reges veteris Teſtamenti, iure diuino habebant Primatum Eccleſiæ: at hoc ius non eſt abrogatum, ſed adhuc manet. Ergo eodem iure gaudent Reges noui teſtamenti. At duplex peccatum in hoc ſyllogiſmo committitur. Nam & maior, & minor propoſitio falſa eſt. Negamus, in veteri Teſtamento fuiſſe ius diuinum de Primatu Regis in Eccleſia. Et, ſi fuiſſet, negamus adhuc durare, & non abrogatum eſſe. Vtrumq; breuiter explicandum eſt per ſequentes concluſiones.

3. PRI-

3. Prima Conclvsio. Ius diuinum veteris Teſtamenti continetur lege Moſaica. Sunt autem triplicia præcepta legis Moſaicæ, moralia, ceremonialia, iudicialia, vt docet D. Thomas in 1.2.q.99. art.2. & ſeqq. Et colligitur ex illo Deuteron. 5. 31. *Loquar tibi omnia mandata mea, & ceremonias, atque iudicia.* Et Deut. 6. 1. *Hæc ſunt præcepta & ceremoniæ, atque iudicia, quæ mandauit Dominus Deus veſter, vt docerem vos.* Et Rom. 7. 12. *Lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum, & iuſtum, & bonum.* Vbi Apoſtolus mandatum legis vocat ſanctum, propter ceremonialia: iuſtũ, propter iudicialia: bonum, propter moralia, vt explicat D. Thomas loco citato, art. 4. Ratio huius concluſionis eſt, quia omnis Reſpublica bene inſtituta, continet tria præceptorum genera; quorum alia ad priuatos ſingulorum ciuium mores; alia ad publicam religionem, & cultum Dei: alia ad communem politiam,

&temporalem gubernationem pertinent.

4. SECVNDA CONCLVSIO. Præcepta moralia ſummatim continentur in decem præceptis decalogi, vt docet D. Thomas in 1. 2. quæſt. 100. artic. 3. Et quidem tria priora reſpiciunt cultum diuinum; reliqua, iuſtitiam cum proximo ſeruandam. Deus enim colitur tribus modis. 1. per fidelitatem, adhærendo ſoli vero Deo, & non habendo Deos alienos. 2. per reuerentiam, non aſſumendo nomen Dei in vanum. 3. per famulatum, colendo ſabbathum. Et ita conſtituuntur tria prima præcepta Decalogi. Cum proximo autem ſeruatur iuſtitia, ſi & parentes honoremus, & alios non lædamus, neq; ore, neque opere, neque corde. Et hæc eſt ſumma reliquorum præceptorum decalogi. DICES, in decalogo habetur præceptum de ſabbatho ſanctificando, quod non eſt morale, ſed ceremoniale. RESPONDEO. Eſt

morale,

morale, quoad ſubſtantiam; ceremoniale, quo ad determinationem certi temporis. Nam ratio naturalis dictat, Deo deberi aliquem famulatum, cùm ipſe ſit Dominus omnium. Quando autem præſtandus ſit illi famulatus, pendet ex libera ipſius determinatione.

5. TERTIA CONCLVSIO. Præcepta ceremonialia, quæ præſcribũt certas ceremonias pertinentes ad religionem, nihil aliud ſunt, quàm quædam determinationes eorum præceptorum decalogi, quæ ad diuinum cultum referuntur, vt docet D. Thomas quæſt. 101. art. 1. Vnde ſequitur, tot eſſe genera præceptorum ceremonialium, quot ſunt genera eorum, quæ ad cultum diuinum pertinent. Hæc autem ſunt quatuor. 1. ſacrificia, vt holocauſtum, hoſtia pacifica, & hoſtia pro peccato. 2. ſacramenta, partim communia omnibus, vt Circumciſio, eſus agni paſchalis, purificationes à

qui-

&temporalem gubernationem pertinent.

4. SECVNDA CONCLVSIO. Præcepta moralia ſummatim continentur in decem præceptis decalogi, vt docet D. Thomas in 1. 2. quæſt. 100. artic. 3. Et quidem tria priora reſpiciunt cultum diuinum; reliqua, iuſtitiam cum proximo ſeruandam. Deus enim colitur tribus modis. 1. per fidelitatem, adhærendo ſoli vero Deo, & non habendo Deos alienos. 2. per reuerentiam, non aſſumendo nomen Dei in vanum. 3. per famulatum, colendo ſabbathum. Et ita conſtituuntur tria prima præcepta Decalogi. Cum proximo autem ſeruatur iuſtitia, ſi & parentes honoremus, & alios non lædamus, neq; ore, neque opere, neque corde. Et hæc eſt ſumma reliquorum præceptorum decalogi. DICES, in decalogo habetur præceptum de ſabbatho ſanctificando, quod non eſt morale, ſed ceremoniale. RESPONDEO. Eſt morale,

morale, quoad ſubſtantiam; ceremoniale, quo ad determinationem certi temporis. Nam ratio naturalis dictat, Deo deberi aliquem famulatum, cùm ipſe ſit Dominus omnium. Quando autem præſtandus ſit illi famulatus, pendet ex libera ipſius determinatione.

5. TERTIA CONCLVSIO. Præcepta ceremonialia, quæ præſcribũt certas ceremonias pertinentes ad religionem, nihil aliud ſunt, quàm quædam determinationes eorum præceptorum decalogi, quæ ad diuinum cultum referuntur, vt docet D. Thomas quæſt. 101. art. 1. Vnde ſequitur, tot eſſe genera præceptorum ceremonialium, quot ſunt genera eorum, quæ ad cultum diuinum pertinent. Hæc autem ſunt quatuor. 1. ſacrificia, vt holocauſtum, hoſtia pacifica, & hoſtia pro peccato. 2. ſacramenta, partim communia omnibus, vt Circumciſio, eſus agni paſchalis, purificationes à

qui-

quibuſdam exterioribus immunditiis, expiationes à peccatis, partim propria Sacerdotibus, vt conſecratio Sacerdotum, Eſus panum propoſitionis & aliorum, quæ erant vſibus Sacerdotum deputata, ablutio manuum ac pedũ, & raſio pilorum. 3. Inſtrumenta diuini cultus, vt Tabernaculum, Templum, Arca fœderis, propitiatorium, cãdelabrum, menſa, duplex altare, vaſa, veſtes ſacerdotales, & ſimilia. 4. obſeruantiæ legales, quibus ex decreto Dei, populus Iudæorum diſcernebatur ab aliis gentibus, vt certus vſus ciborum & veſtium, ac ſolennitates feſtorum. Circa hæc quatuor rerum genera verſantur præcepta ceremonialia.

6. QVARTA CONCLVSIO. Præcepta iudicialia, quæ præſcribunt certam formam conſeruandi iuſtitiam inter homines, nihil aliud ſunt, quàm determinationes quędam eorum præceptorum Decalogi, quæ adiu-

ad iuſtitiam & politiam humanam conſeruandam ſpectant, vt docet Diuus Thomas q. 104. art. 1. Vnde etiam ſequitur, tot eſſe genera præceptorum iudicialium, quot ſunt genera hominum, inter quos iuſtitia ſeruari debet. Ea autem ſunt quadruplicia. Nam quædam præſcribunt certum ordinem iuſtitiæ inter Principem & populum: quædam inter ipſos populares inter ſe: quædam inter populum & extraneos: quædam denique inter domeſticos eiuſdem familiæ, vt inter Parentes & filios; inter maritum & vxorem; inter ſeruum & Dominum. v. g. Pro Principe dantur præcepta, quomodo creandus ſit, & ſe gerere debeat in officio. Pro popularibus, præcepta emptionis, venditionis, & aliorum contractuum. Circa extraneos, de bello gerendo, de ſuſceptione peregrinorum & aduenarum. Denique circa domeſticos, de ſeruis, de vxoribus, de filiis.

7. QVIN-

7. QVINTA CONCLVSIO. Inter hæc triplicia præcepta, triplex potiſsimum diſcrimen eſt. Primum, quod moralia per ſe contineantur in decalogo; reliqua extra decalogum. Alterum, quòd moralia ſint iuris naturalis; reliqua poſitiui. Tertium, quòd moralia non ſint abrogata à Chriſto, ſed melius explicata, Matt. 5. At reliqua abrogata ſunt, iuxta illud Luc. 16. 16. *Lex & Prophetæ vſq; ad Ioannem.* Et ad Gal. 3. 24. *Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur: at vbi venit fides, iam non ſumus ſub pædagogo.* Et Hebr. 7. 12. *Translato ſacerdotio, neceſſe eſt, vt & legis translatio fiat.* Et infra v. 18. *Reprobatio fit præcedentis mādati, propter infirmitatem eius & inutilitatem: nihil enim ad perfectū adduxit lex.* Et ratio eſt, quia lex Moſaica fuit vmbra legis euangelicæ, teſte Apoſtolo, *Col. 2. 16. & Heb. 10. 1.* At vmbra ceſſat, accedente lumine: Ergo veniente lege euangelica, neceſſe fuit abrogari Moſaicam.

8. Ex

8. Ex dictis sic concludo: Si Rex Angliæ, iure diuino Veteris Teſtamenti habet Primatum Eccleſiæ; vel illud ius diuinum continetur in lege morali, vel in ceremoniali, vel in iudiciali. Certum eſt non contineri in morali. Nam moralis lex generatim comprehenditur decem præceptis decalogi, vt dictum eſt. At in toto decalogo nulla fit mentio Primatus Regis in Eccleſia. Ergo ius diuinum de primatu Eccleſiæ non poteſt fundari in lege morali. Sed neque in ceremoniali vel iudiciali fundari poteſt, duplici de cauſa. Primò, quia vtraq; lex per Chriſtum abrogata eſt: Ergo tametſi Reges in veteri Teſtamento, iure diuino habuiſſent Primatum Eccleſiæ; non tamen ſequeretur, Reges in nouo Teſtamento gaudere eodem iure, cùm iam penitus abrogatum ſit. Et hoc patet in ſimilibus exemplis. Nam in Veteri Teſtamento iure diuino ſtatutum erat, vt eſſet vnum templum, in quo

in quo omnes adorarent, vt omnes ſacerdotes & miniſtri Eccleſiæ aſſumerentur ex ſola tribu Leui, vt eorum ſacrificia eſſent cruenta ex animalibus: vt Iudices & Reges eligerentur à *Deo*, non à populo. At hæc omnia iam abrogata ſunt. Ergo quæ iure diuino ſtatuta erant in Veteri Teſtamento, non amplius eodem iure debent cenſeri ſtatuta in nouo Teſtamento. Vnde ſicut hæc conſequentia non valet: *Omnes miniſtri Eccleſiæ erant olim in eadem tribu: Ergo & nunc ita fieri debet.* Sic neque valet iſta: *Omnes Reges habebant olim primatum Eccleſiæ. Ergo etiam nunc habent.*

9. ADDO, nunquam in Veteri Teſtamento, diuino iure conceſſum fuiſſe Regibus primatũ Eccleſiæ. Hoc ſi probauero, corruit totum fundamentum Regalis Hierarchiæ. Probo autem efficaciter tribus rationibus. Prima eſt, quia totum Ius, quod *Deus* diſpoſuit circa Reges veteris Teſtamenti, habetur *Deuteron.* 17. 14. his

14. his verbis: *Cùm ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi & poſſederis eam & dixeris, Conſtituam ſuper me Regẽ, ſicut habent omnes per circuitum nationes; eum conſtitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non ſit frater tuus. Cumq; fuerit conſtitutus, nõ multiplicabit ſibi equos; nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero ſubleuatus, præſertim cùm Dominus præceperit vobis, vt nequaquam amplius per eandem viam reuertamini. Non habebit vxores plurimas, quæ alliciant animum eius, neq; argenti & auri immenſa pondera. Poſtquã autem ſederit in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar á ſacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit ſecum, legetq; illud omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & ceremonias eius, quæ in lege præcepta ſunt. Nec eleuetur cor eius in ſuperbiam*

ſuper fratres ſuos, neq; declinet in partem dexteram vel ſiniſtrã, vt longo tempore regnet ipſe & filius eius ſuper Iſrael. Habes hic totam diſpoſitionẽ iuris diuini circa Reges veteris Teſtamenti. Atqui nulla fit mentio Primatus Eccleſiæ. Solum explicantur hæ paucæ conditiones. Prima, vt Rex eligatur à Deo. Secunda, vt ex populo Iudæorum, non ex gentibus aſſumatur. Tertia, vt non multiplicet equos, nec reducat populum in Ægyptum. Quarta, vt non habeat plurimas vxores, præſertim alienigenas, quæ alliciant illum ad idololatriam, ſicut accidit Salomoni. Quinta, vt non colligat immenſas diuitias, quia ex illarum cupiditate ſolent Reges ad tyrannidem declinare, & iuſtitiam derelinquere. Sexta, vt à ſacerdotibus accipiat præcepta legis Moſaicæ; eaq; deſcribat, & diligenter obſeruet. Cur autem à Sacerdotibus? quia illorum eſt iudicare, quæ circa legem & religionem ſunt.

ſunt. Septima, vt moderatè ſe gerat erga alios, & non eleuetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos. Multò minus ſupra Sacerdotes, Epiſcopos & Pontifices. Octaua, vt ſectetur iuſtitiam, & non declinet ad dextram vel ſiniſtram; quod ſolet euenire, vel ex fauore & acceptione perſonarum, vel ex ſpe lucri, & vtilitatis, vel ex odio ſeu alia peruerſa affectione.

10. Ex his omnibus ita concludo: Quicquid de Regis electione, officio & poteſtate ſtatutum eſt iure diuino veteris Teſtamenti, hoc continetur in ſupradictis cõditionibus. At qui in illis nihil habetur de Primatu Regis in rebus Eccleſiaſticis: Ergo primatus Regis in rebus Eccleſiaſticis non eſt de iure diuino veteris Teſtamenti.

11. Loqvor avtem de ivre divino, quia conſtat in veteri Teſtamento fuiſſe duplex ius Regium; Alterum diuinum, quod iam expli-

catum eſt,& de quo ſolo hic agimus: alterum vſurpatum ſeu tyrãnicum, quod deſcribitur 1. Regum 8. 10. his verbis: *Dixit itaq; Samuel omnia verba Domini ad populum, qui petierat à ſe Regem, & ait: Hoc erit ius Regis qui imperaturus eſt vobis. Filios veſtros tollet, & ponet in curribus ſuis, facietq́; ſibi equites & præcurſores quadrigarum ſuarum, & conſtituet ſibi tribunos & centuriones, & aratores agrorum ſuorum, & meſſores ſegetum, & fabros armorũ & curruum ſuorum. Filias quoq; veſtras faciet ſibi vnguentarias, & focarias & panificas. Agros quoq; veſtros, & vineas, & olineta optima tollet, & dabit ſeruis ſuis. Sed & ſegetes veſtras, & vinearum reditus addecimabit, vt det Eunuchis & famulis ſuis. Seruos etiam veſtros & ancillas, & iuuenes optimos, & aſinos auferet, & ponet in opere ſuo. Greges quoq; veſtros addecimabit, voſq; eritis ei ſerui. Et clamabitis in die illa à facie Regis veſtri, quem elegiſtis vobis: & nõ exaudiet vos Dominus in die illa, quia petiſtis vobis Regem.*

His,

His, inquam, verbis non deſcribitur ius Regis, quod à Deo conceſſum eſt, ſed quod à tyrannis ſolet vſurpari, vt rectè docet diuus Thomas in 1.2.q.105. art.1. ad 5. & fatetur Caluinus lib. 4. inſtit. cap. vlt. §. *26*. Et de hoc iure loquitur Chriſtus Matth. 20.25. & Luc. 22.25. *Reges gentium dominantur eorum: vos autem non ſic.*

12. HINC ETIAM PATET, quare Samuel ægrè tulerit, quod Iudæi petiuerint ſibi Regem dari; quia nimirum petebãt Regem, qui more gentilium, non qui iure diuino, eos gubernaret, vt apertè colligitur ex illo 1. Reg. 8.4. *Congregati ergo vniuerſi maiores natu Iſrael, venerunt ad Samuelem in Ramatha. Dixeruntq́; ei: Ecce, tu ſenuiſti, & filii tui non ambulant in viis tuis: conſtitue nobis Regem, vt iudicet nos, ſicut & vniuerſæ habent nationes, &c.* Hactenus prima ratio.

13. SECVNDA EST, Ipſimet Reges Veteris Teſtamenti ingenuè faſſi ſunt, ſe non habere Primatum Ec-

cleſiæ, ſed ſacerdotes: Ergo manifeſtum eſt, non ipſos, ſed ſacerdotes habuiſſe. Antecedens patet, quia Ioſaphat Rex, qui ſanè fuit optimus, & officii ſui minimè ignarus, de Regis & ſacerdotis poteſtate ſic ait, 2. Paralip. 19. 11. *Amarias ſacerdos & pontifex veſter, in his, quæ ad* DEVM *pertinent, præſidebit. Porrò Zabadias filius Iſmael, qui eſt dux in domo Iuda, ſuper ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.* Quid clarius? Hæc duo hic opponuntur; Præſidere in his, quæ ad Deum pertinent: Et, præſidere his, quæ ad officium Regis pertinēt. Illud prius conuenit Sacerdoti ſeu Pontifici; hoc poſterius, Vicario Regis. Atqui primatum habere in Eccleſia, eſt vnum ex iis, quæ ad Deum pertinent. Ergo conuenit Pontifici, non Regi, aut Vicario Regis.

14. TERTIA ratio: Ille cenſetur habere primatum Eccleſiæ à Deo, qui in rebus ad legem diuinam, & eius interpretationem pertinenti-

bus, conſtitutus eſt ſupremus iudex, cui oporteat obedire, vt ſupra explicatum eſt; Atqui non Rex, ſed Sacerdos conſtitutus eſt talis iudex à DEO: Ergo non Rex, ſed Sacerdos habet primatum Eccleſiæ à DEO. Minor patet ex illo Deuteronom. 17. 8. *Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & lepram. Et iudicum intra portas tuas videris verba variari: ſurge, & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus: Venieſq́; ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore; quæreſque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem. Et facies quodcunq; dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius; ſequeriſq́; ſententiam eorum, nec declinabis ad dextram, neque ad ſiniſtram. Qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino DEO tuo, & decreto iudicis, morietur homo ille.*

Hic tria notanda ſunt. Primum, quòd ſermo ſit de controuerſiis legalibus, quæ difficultatem habent, & in vtramque partem ab inferioribus Iudicibus trahuntur. Alterum, quod huiuſmodi controuerſiæ non ad Regem, ſed ad ſummum Sacerdotem, tanquam ad legitimum Iudicem deferendæ ſint. Tertium, quod ſub pœna mortis oporteat acquieſcere ſententiæ Sacerdotis. At ſi Rex eſſet ſupra Sacerdotem à Deo conſtitutus, non opus eſſet ſtare iudicio Sacerdotis, ſed liceret ad Regem, tanquam ad ſuperiorem iudicem prouocare. At hoc non licet. Non ergo Rex, ſed Sacerdos eſt ſupremus iudex controuerſiarum legalium à Deo conſtitutus.

15. HVC SPECTAT ILLVD AGGÆI, 2. 12. *Hæc dicit Dominus: Interroga Sacerdotes legem.* Non Regem. Et Malach. 2. 7. *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam: & legem requirent ex ore eius:* Nõ ex ore Regis, ſed ſacerdotis.

Et

Et quare? Cauſa mox additur; *quia Angelus Domini exercituum eſt.* q. d. Sacerdos eſt nuncius ſeu Interpres diuinæ voluntatis. Igitur à Sacerdote petendum eſt, quid DEVS fieri à nobis, vel circa nos velit, Quod clarius explicatur Num. 27. 21. *Pro Ioſue, ſi quid agendũ erit. Eleazar ſacerdos conſulat Dominum. Ad verbum eius egredietur & ingredietur ipſe, & omnes filii Iſrael cum eo, & cætera multitudo.* Eodem pertinet illud Leuit. 10. 8. *Dixit quoque Dominus ad Aaron: Vinum, & omne, quod inebriare poteſt, non bibetis tu, & filii tui, quando intratis in tabernaculum teſtimonii; vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum & prophanum, inter pollutum & mundum; doceatisque filios Iſrael omnia legitima mea.* Hîc vides, non Regum, ſed Sacerdotum eſſe, diſcernere inter ſanctum & prophanum, & legem DEI docere ac interpretari. Vnde ſicut Azarias pontifex ad Oziam Regem dixit 2. Paralip. 26. 18. *Non eſt tui of-*

ficii Ozia, vt adoleas incenſum Domino, ſed ſacerdotum, qui conſecrati ſunt ad huiuſcemodi miniſterium; ſic etiam potuiſſet dicere: *Non eſt tui officii Ozia, vt diſcernas inter ſanctum & prophanum, ſed ſacerdotum, qui ad hoc miniſterium á DEO conſtituti ſunt.* Et cõſequenter, Non eſt tui officii Rex vt gubernes Eccleſiam, ſed Sacerdotum, quibus iure diuino id commiſſum eſt. Rurſus, ſicut Ozias Rex, contra imperium Pontificis volens adolere incenſum, lepra percuſſus eſt: ſic etiam, qui vellet ſibi arrogare primatum Eccleſiæ, eadem pœna haud indignus eſſet.

16. OSTENDI HACTENVS, Regem Angliæ nihil præſidii pro ſuo Primatu ſtabiliendo habere poſſe ex veteri Teſtamento, duplici de cauſa. Primò, quia Reges in Veteri Teſtamento non habuerunt primatum Eccleſiæ iure diuino, ſed Sacerdotes, vt tribus rationibus iam probatum eſt. Secundò, etiamſi habuiſ-

ſent,

ſent, non tamen ſequeretur, etiam Chriſtianos Reges habere, cùm ius veteris Teſtamenti abrogatum ſit. Contra hanc poſteriorem partem nihil opponit Rex Angliæ. Contra priorem verò multa obiicit, non ex iure, ſed ex facto petita, vt ſupra vidimus, quæ ſigillatim diſcutienda ſunt.

I. Obiectio, ex facto Regis Ioſaphat.

17. REducam omnes obiectiones Regis Angliæ ad formam ſyllogiſticam, vt facilius earum vis appareat. Prima eſt hæc: Quicunque conſtituit Leuitas & Sacerdotes in aliqua ciuitate, habet Primatum Eccleſiæ: Atqui Rex Ioſaphat conſtituit Leuitas & Sacerdotes in Ieruſalem: Ergo habuit Primatum Eccleſiæ. Minor patet ex illo 2. Paralip. 19. 8. *In Ieruſalem quoq; conſtituit Ioſa-*

Ioſaphat Leuitas & Sacerdotes, & Principes familiarum, &c.

18. Respondeo. Si textus integrè citaretur, multò fortius argumentum fieret contra Regem, quã pro Rege. Textus enim ſic habet; *In Ieruſalem quoque conſtituit Ioſaphat Leuitas, & Sacerdotes, & Principes familiarum ex Iſrael, vt iudicium & cauſam domini iudicarent habitatoribus eius. Præcepitque eis dicens Omnem cauſam, quæ venerit ad vos fratrum veſtrorum, qui habitant in vrbibus ſuis, oſtendite eis, vt non peccent in dominum. Amarias autem Sacerdos & Pontifex veſter, in his, quæ ad* Devm *pertinent, præſidebit. Porró Zabadias filius Iſmahel, qui eſt Dux in domo Iuda ſuper ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent*, In quo textu tria notanda ſunt. Primò, quod Ioſaphat Rex. non ſolum Leuitas & Sacerdotes, ſed etiam Principes familiarum conſtituerit in Ieruſalem. Secundò, quod illos omnes in eum finem conſtitue-

rit, vt

rit, vt eſſent Iudices controuerſiarum, quæ in populo oriri ſolet. Tertiò, quod in controuerſiis Eccleſiaſticis, quæ ad DEVM pertinent, Sacerdotes conſtituti ſint iudices; in ciuilibus verò, quæ ad officium Regis ſpectant, Principes familiarum. Hinc ſumo tale argumentum contra Regem Angliæ; Sacerdotes iure diuino conſtituti ſunt ſupremi iudices omnium controuerſiarum, quæ ad Deum & religionem pertinent: Ergo Sacerdotes iure diuino tenent primatum Eccleſiæ. Item; Ea, quæ ad Deum pertinent, diſtincta ſunt ab iis, quæ pertinent ad officium Regis: Ergo Rex, ex officio ſuo, non poteſt immiſcere ſe iis, quæ ad Deum pertinent: ergo non tenet primatum Eccleſiæ.

19. ARGVMENTVM contrarium facilè ſoluitur. Non enim Ioſaphat Rex conſtituit, id eſt, creauit & conſecrauit Sacerdotes, quia hoc ad officium eius non pertinebat; ſed ex

iis,

iis, qui iam antea creati & conſecrati erant, certos delegit, qui iudicium Domini exercerent in Ieruſalem: ſicut etiam certos delegerat, qui in aliis ciuitatibus populum docerent, vt habetur 2. Paralipom. *17. 7.* Vbi notandum eſt, tria ſpectari poſſe in miniſtris Eccleſiæ Veteris Teſtamenti. 1. Electionem ſeu deſignationem perſonæ. 2. Conſecrationem. 3. Applicationem ad certum vſum ſeu exercitium. Electio ſeu deſignatio non fiebat à Rege, ſed à Deo, qui ſolam tribum Leui ad miniſterium ſacrum deputauerat. Conſecratio verò commiſſa erat Aaroni, tanquam ſummo Sacerdoti, & eius ſucceſſoribus. Applicatio verò ad certum officium poterat fieri à Rege; ſicut etiam nunc fieri poteſt. Quo pacto Rex Angliæ diceretur in ſuo regno conſtituere Ieſuitas & Sacerdotes, ſi ex iis iam antea ordinatis & conſecratis, quoſdam aliunde euocaret, quorum alij concio-

nes

nes ad populum haberent, alii Confeſſiones exciperent, alii aliis miniſteriis deputarentur. Et hoc paſſim apud Catholicos in vſu eſt. Nemo tamen propterea cenſet, eos Principes, qui hoc modo Ieſuitas ad ſe vocant, Primatum Eccleſiæ tenere.

2. Obiectio, ex facto Dauidis & aliorum Regum.

20. SECVNDA obiectio eſt hæc: Qui tollunt abuſus & corruptelas Eccleſiaſticas, habent Primatum in Eccleſia: Reges Veteris Teſtamenti ſuſtulerunt abuſus & corruptelas Eccleſiaſticas: Ergo habuerunt Primatum in Eccleſia. Minorem probat Sacellanus Regis Angliæ dupliciter. Primò ex illis verbis 2. Reg. 5. 6. *Et abiit Rex & omnes viri, qui erant cum eo, in Ieruſalem, ad Iebuſæum habitatorem terræ, dictumq́; eſt Dauid ab eis: Non ingredieris huc, niſi*

niſi abſtuleris cæcos & claudos dicentes; Non ingredietur Dauid huc. Ex quibus verbis ſic argumentatur; Ad regem Dauidem ſpectabat, de templo cœcum & claudum tollere: Ergo ad eum ſpectabat, omnes abuſus tollere. *Non enim abuſus aliunde exiſtunt, quam vel de inſcitia, quod cæci ſint homines; vel de incuria, quod in officio claudicent.* Secundo probat exemplo aliorum Regum, qui in ſcriptura reprehenduntur; quod Excelſa non ſuſtulerint. At non reprehenderentur, niſi ad eorũ officium pertineret, Excelſa tollere. Quid autem aliud eſt tollere Excelſa, quam tollere abuſus & corruptelas?

21. RESPONDEO I. generatim cum diſtinctione Nam aliud eſt, iudicare ſeu decernere, quænam ſint corruptelæ & abuſus in religione: aliud verò, corruptelas & abuſus, quando certò conſtat tales eſſe, tollere & exterminare. Prius pertinet ad officium ſummi Sacerdotis, vt

ſupra

ſupra dictum eſt. Poſterius non modò Regi, ſed etiam cuilibet patrifamilias cōceſſum eſt. Quilibet enim in ſua domo poteſt ea emendare, quæ certò conſtat per abuſum irrepſiſſe. Vtrumque oſtendo exemplis Noui Teſtamenti. Inter Chriſtianos quæri ſolet, an ſit abuſus ſeu corruptela, habere & colere imagines, inuocare ſanctos, pro defunctis orare, plura poſsidere beneficia Eccleſiaſtica, voto caſtitatis ſe obſtringere, certis diebus à carnibus abſtinere? de his iudicare, non pertinet ad Principes ſæculares, ſed ad Prælatos Eccleſiæ. At poſtquam res iudicata eſt, quilibet Rex in ſuo regno, quilibet Magiſtratus in ſua ciuitate, quilibet paterfamilias in ſua domo, poteſt executionem præſtare. Idem factum eſt in Veteri Teſtamento. Deus ſæpe per Prophetas oſtendit, diſplicere ſibi, quod populus adoleret in Excelſis. Itaque diuinitus conſtabat, abuſum ſeu cor-

ruptelam eſſe. Rex in ſuo regno poterat tollere hunc abuſum. Imò tenebatur. Nec ideo tamen primatum habebat in Eccleſia. Non magis, quàm ſi Deus per Prophetas oſtenderet, connubia fidelium cum gentilibus ſibi diſplicere: & quiſque paterfamilias in ſua domo, ſi quid in hoc genere peccatum eſſet, in poſterum emendaret. An ideo primatum teneret in rebus ad religionem pertinentibus? Nequaquam: Sed executor eſſet voluntatis diuinæ. Cur autem potius Reges, quàm Sacerdotes in veteri Teſtamẽto reprehenſi ſint, quod Excelſa non tollerent; ideo factum eſt, quia populus Iudæorum, propter duritiem cordis, non curabat exhortationes & monita Sacerdotum ac Prophetarum: nec aliter, quàm vi & authoritate Regis, ab errore ſinebant ſe reuocari. Itaq; ſi Rex in hac re negligentior eſſet, meritò à Deo reprehendebatur. Hoc generatim.

22. Duo

22. Dvo in particulari explicanda ſunt. Alterum, de abuſu adolendi & ſacrificandi in Excelſis. Alterum, de cœcis & claudis eiiciendis. Quod ad prius attinet, tria certa ſunt. Primum eſt, quod ab egreſſu filiorum Iſrael ex Ægypto, tranſacti fuerint 480. anni, antequam templum à Salomone ædificaretur, vt patet ex illo 3. Reg. 6.1. *Factum eſt ergo quadringenteſimo & octuageſimo anno egreſſionis filiorum Iſrael de terra Ægypti, ædificari cœpit domus Domino.* Secundum eſt, quod toto illo tempore, ſecundùm legem ordinariam, iuſſi ſint Iſraelitæ offerre ſacrificia in eo loco, in quo eſſet tabernaculũ fœderis cum Arca, vt habetur Leuit. 17.4. Porrò tabernaculum cum Arca non ſemper manſit eodem loco. Nam primis 40. annis fuit cum populo in deſerto. Poſtea, cùm terram promiſſionis ingreſſi eſſent, & eam pacificè poſſiderent, poſitum fuit in Silo, iuxta illud Ioſue 18.1. *Congregatiq; ſunt*

ruptelam eſſe. Rex in ſuo regno poterat tollere hunc abuſum. Imò tenebatur. Nec ideo tamen primatum habebat in Eccleſia. Non magis, quàm ſi Deus per Prophetas oſtenderet, connubia fidelium cum gentilibus ſibi diſplicere: & quiſque paterfamilias in ſua domo, ſi quid in hoc genere peccatum eſſet, in poſterum emendaret. An ideo primatum teneret in rebus ad religionem pertinentibus? Nequaquam: Sed executor eſſet voluntatis diuinæ. Cur autem potius Reges, quàm Sacerdotes in veteri Teſtaméto reprehenſi ſint, quod Excelſa non tollerent; ideo factum eſt, quia populus Iudæorum, propter duritiem cordis, non curabat exhortationes & monita Sacerdotum ac Prophetarum: nec aliter, quàm vi & authotitate Regis, ab errore ſinebant ſe reuocari. Itaq; ſi Rex in hac re negligentior eſſet, meritò à Deo reprehendebatur. Hoc generatim.

22. Duo

22. Dvo in particulari explicanda ſunt. Alterum, de abuſu adolendi & ſacrificandi in Excelſis. Alterum, de cœcis & claudis eiiciendis. Quod ad prius attinet, tria certa ſunt. Primum eſt, quod ab egreſſu filiorum Iſrael ex Ægypto, tranſacti fuerint 480. anni, antequam templum à Salomone ædificaretur, vt patet ex illo 3. Reg. 6.1. *Factum eſt ergo quadringenteſimo & octuageſimo anno egreſſionis filiorum Iſrael de terra Ægypti, ædificari cœpit domus Domino.* Secundum eſt, quod toto illo tempore, ſecundùm legem ordinariam, iuſſi ſint Iſraelitæ offerre ſacrificia in eo loco, in quo eſſet tabernaculũ fœderis cum Arca, vt habetur Leuit. 17.4. Porrò tabernaculum cum Arca non ſemper manſit eodem loco. Nam primis 40. annis fuit cum populo in deſerto. Poſtea, cùm terram promiſſionis ingreſſi eſſent, & eam pacificè poſſiderent, poſitum fuit in Silo, iuxta illud Ioſue 18. 1. *Congregatiq; ſunt*

omnes filii Iſrael in Silo, ibiq́ fixerunt tabernaculum teſtimonij, & fuit eis terra ſubiecta. Inde ſeparatim arca, ſeparatim tabernaculum, in diuerſa loca translata ſunt. Arca quidem in eum locum, in quo Iſraelitæ bello victi ſunt à Philiſtinis, vltimo anno Heli ſacerdotis, 1. Reg. 4.3. Tunc enim & capta eſt à Philiſtinis, 1. Reg. 4.11. & aſportata in Azotum, 1. Reg. 5.1. Et manſit in eorum regione ſeptem menſibus, 1. Reg. 6.1. Deinde remiſſa eſt ab illis in vrbem Bethſames 1. Reg. 6.12. Poſtea in Cariathiarim, 1. Regum 7.1. Ibique manſit, donec Dauid confirmato iam regno ſuper Iudam & Iſrael, reduxit eam ex Cariathiarim, 1. Paral. 13.6. manſitq; in domo Obededom Gethæi tribus menſibus, 1. Paral. 15.25. Tabernaculum autem ex Silo (licet de tempore non ſatis conſtet) translatum fuit in Nobe ciuitatem Sacerdotum, vbi erat, cùm Dauid fugiebat Saulem, 1. Reg. 21.1. Inde venit in

Ga-

Gabaon, vrbem Tribus Beniamin, 1.Paral.21.29. Ibi autem manſit, donec cum Arca illatum eſt á Salomone in Templum, 3. Reg. 8. 4.

23. TERTIVM eſt, quod ab eo tempore, quo perfectum fuit Templum Salomonis, non alibi, quàm in illo Templo licuerit offerre ſacrificia, ſecundùm legem ordinariam, vt patet ex illo Deuter. 12. 13. *Caue ne offeras holocauſta tua in omni loco, quem videris; ſed in eo, quem elegerit Dominus.* Et cap. 26. 1. *Cumq́; intraueris terram, quam Dominus Deus tuus tibi daturus eſt poſſidendam, tolles de cunctis frugibus tuis primitias, pergeſq́; ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, vt ibi inuocetur nomen eius, accedeſq́; ad Sacerdotem, qui fuerit in diebus illis, &c.* Dixi, ſecundùm legem ordinariam, quia tam antè, quàm poſt Templi ædificationem, licebat ex ſpeciali DEI diſpenſatione, etiam alibi, quàm in Tabernaculo vel Templo ſacrificare. Hoc modo Samuel immolauit

in Ramatha & in Galgalis, 1. Reg. 7. 17. & c. 11. 14. Dauid in area Ornam Iebuſæi, 1. Paralip. 21. 26. Elias in monte Carmeli, 3. Reg. 18. 19.

24. Ex his omnibus ſequitur, nunquam licuiſſe, ſecundùm legem ordinariam, immolare vel adolere in Excelſis, vbi non eſſet tabernaculũ: Et hunc fuiſſe abuſum, quem Deus reprehendit ſæpè in Scripturis, vt 3. Regum 3. 3. *Dilexit Salomon Dominum, ambulans in præceptis Dauid patris ſui, excepto quod in Excelſis immolabat, & accendebat thymiama.* Et 3. Reg. 22. 43. *Fecitq́ Ioſaphat, quod rectum erat in conſpectu Domini. Veruntamen excelſa non abſtulit. Adhuc enim populus ſacrificabat, & adolebat incenſum in Excelſis.* Loquor autem de Excelſis, vbi non eſſet Tabernaculum, quia in Excelſo Gabaon, vbi erat Tabernaculum, licebat immolare, 3. Reg. 3. 4. *Abiit Salemon in Gabaon, vt immolaret ibi: illud quippe erat Excelſum maximum*, id eſt, præferebatur

omni-

omnibus Excelſis, quod in eo eſſet tabernaculum à Moſe factum, vt patet 1. Paralip. 21. 29. *Tabernaculum autem Domini, quod fecerat Moſes in deſerto, & altare holocauſtorum, ea tempeſtate erat in Excelſo Gabaon.* Et 2. Paral. 1. 3. *Et abiit cum vniuerſa multitudine in Excelſum Gabaon, vbi erat Tabernaculum fœderis Domini, quod fecit Moſes famulus DEI in ſolitudine.* Vbi obiter notandum eſt, fuiſſe duo Tabernacula. Vnum à Moſe factum, de quo hactenus dixi. Alterum à Dauide, quod ipſe tetendit in Ieruſalem, quando eo deduxit Arcam fœderis, de quo 2. Paralip. 1. 4. *Arcam autem DEI adduxerat Dauid de Cariathiarim in locum, quem præparauerat ei, & vbi fixerat illi Tabernaculum, hoc eſt, in Ieruſalem.* Et 3. Regum 1. 50. *Adonias autem timens Salomonem, ſurrexit, & abiit, tenuitq́ cornu altaris.* Et cap. 2. 28. *Fugit ergo Ioab in Tabernaculum Domini, & apprehendit cornu altaris.* Hæc non poſſunt intelligi de taber-

mines. Statuas quidem tripliciter. Primò, vt per eas ſuper muros poſitas ſignificati fuerint homines otioſi. q. d. Etiam nobis nihil agentibus intrare non poteris, tam ſcilicet munita vrbs noſtra eſt. Secundò, vt per eas ſignificata fuerint ædium faſtigia, quibus illæ affixæ eſſent, q. d. Niſi tranſcenſis ædium noſtrarum faſtigiis, non ingredieris. Tertiò, vt fuerint duæ imagines, quarum altera repreſentauerit Iſaac cœcutientem, altera Iacob claudicantem: Et hæ duæ propterea fuerint ad muros ſeu portas ciuitatis affixæ, vt ſignificarent, Iudæis non licere bello infeſtare Iebuſæos, eo quod parentes eorum, Iſaac & Iacob, percuſſiſſent olim fœdus pacis cum Rege Abimelech, cuius poſteri erant Iubuſæi; interpoſito etiam iuramento, quod in ore illarum imaginum deſcriptum erat. Hæc Rabinorum ſententia eſt; ſed falſa. Primò, quia illud fœdus cum Rege Abimelech

non eſt initum à Iacob, ſed ab Abraham, vt habetur Geneſ. 21. 22. *Eodem tempore dixit Abimelech ad Abraham: DEVS tecum eſt in vniuerſis quæ agis. Iura ergo per Deum, ne noceas mihi & poſteris meis. Dixitq; Abraham: Ego iurabo.* Et infra: *Percuſſeruntq; ambo fœdus.* Secundò, quia ſi Iebuſæi voluiſſent pacare animum Dauidis, & militum eius, per aſpectum ſeu memoriam Iſaac & Iacob; non debuiſſent eos in forma cœci & claudi (quæ potius ad contemptum & deriſum ſpectabat) ſed in alia decentiori & auguſtiori repræſentare. Tertiò, quia illa verba, quæ ſequuntur in textu, *cæcos & claudos, odientes animam Dauid*; nullo modo poſſunt accommodari Iſaac & Iacob; neque præ ſe ferunt deſiderium pacis, ſed odii potius ac contentionis.

26. Alii ergò rectius ſentiunt, fuiſſe veros homines, quod etiam tripliciter intelligi poteſt. Primo, quòd fuerint ipſimet Iebuſæi, qui dixerint

xerint Dauidi: *Niſi abſtuleris cæcos & claudos*: id eſt, niſi nos abſtuleris, quos tu conuitio militari cœcos & claudos appellaſti, *nõ ingredieris huc*. SECVNDO, quod fuerint cœci & claudi, nõ corpore, ſed animo, id eſt, peccatores & flagitioſi. TERTIO, quod fuerint verè cœci & claudi, quos in contemptum Dauidis poſuerint Iebuſæi in mœnibus. q. d. Noſtra ciuitas tam firma & munita eſt, vt non egeat aliis defenſoribus, quàm his cœcis & claudis, qui ſufficienter poterunt eam contra tuum exercitũ tueri ac propugnare. Hæc eſt vera explicatio huius loci, quam ſequitur Ioſeph. lib. 7. c. 2. Theodoret. q. 16. 17. Gloſſa interlinearis, Abulenſ. q. 7. & plures alii. Simile quid legimus contigiſſe in vrbe Tyro, quæ cum eſſet fortiſſima, ciues in contemptum obſidentium, poſuerunt Pygmæos in mœnibus, quaſi illi abundè ſufficerent ad eius defenſionem, nec indigerent alio propugnatore. De his loqui-

loquitur Ezechiel Propheta. c. 27. 11. *Sed & Pygmæi, qui erant in turribus tuis* (ô Tyre) *pharetras ſuas ſuſpenderunt in muris tuis per gyrum, &c.*

27. Ex hac autem expoſitione, quæ ſine dubio litteralis & germana eſt, non poteſt colligi, Dauidem auferendo cæcos & claudos, voluiſſe oſtendere, quod abuſus & corruptelas Eccleſiæ eſſet ablaturus, vt fingit Sacellanus Regis Angliæ. Credo, ne quidem in mentem illi hoc veniſſe, cum ea res geſta eſt. Sed, etſi id facere voluiſſet, non ideo ſequeretur, habuiſſe illum Primatum Eccleſiæ, quia, vt ſupra dixi, quilibet paterfamilias poteſt tollere abuſus & corruptelas, quando certo conſtat, tales eſſe.

3. *Obiectio, ex facto eiuſdem Dauidis.*

TERTIA OBIECTIO eſt hæc; Qui perducit Arcam fœderis ad conſtitutum quietis locum, & Arcæ

Arcæ deportandæ præſultat, tenet Primatum Eccleſiæ: Atqui Rex Dauid perduxit Arcam ad conſtitutum quietis locum 1. Paral. 13. 12. & Arcæ deportandæ præſultauit, 2. Reg. 6. 14. Ergo habuit Primatum Eccleſiæ. Hoc argumentum magni facit Sacellanus Regis, & vim facit in eo, quod Dauid ſaltauerit ante, non poſt Arcam. Nam *hoc ipſo*, inquit, *ſignificauit ſe Primatum tenere in negotio Arcæ deportandæ*. Mira hominis ſubtilitas. Cur non ſimiliter vim facit in eo, quod boues Arcam præceſſerint, non ſecuti ſint?

29. Vt autem magis appareat huius argumenti vanitas, tria notanda ſunt. PRIMVM eſt, quod in arca Domini fuerint hæc tria, *Vrna aurea habens manna, & Virga Aaron, quæ fronduerat, & tabulæ Teſtamenti*, vt expreſſè teſtatur Apoſtolus Hæbr. 9. 4. ALTERVM, quod hæc Arca, præſertim quoad manna, quod in ea cuſtodiebatur, fuerit typus ſeu

figura

figura noſtræ Euchariſtiæ. Ratio autem figuræ conſiſtit in his: Primò, Manna datum eſt Iſraelitis peregrinantibus in deſerto, vt poſſent ad terram promiſſionis peruenire. Secundò, habuit omnem ſaporem ſuauitatis corporalis (Sap. 15. 20.) Tertiò, fuit cibus de cœlo miſſus (Ioan. 6. 31.) Quartò fuit expoſitum dubitationi (Pſal. 77. 32.) & contradictioni (Num. 21. 5.) Quintò, licet alii plus, alii minus colligerent, eandem tamen menſuram poſtea habebant, (Exodi 16. 18.) Hæc omnia accommodantur Euchariſtiæ. 1. quia datur Chriſtianis in deſerto huius vitæ peregrinantibus, vt poſſint ad vitam æternam peruenire. 2. continet omnem ſaporem ſuauitatis ſpiritualis. 3. eſt cibus de cœlo miſſus. 4. expoſita eſt dubitationi Capharnaitarum, & contradictioni Caluiniſtarum. 5. ſiue ſub magna, ſiue ſub parua hoſtia ſumatur, æquè prodeſt ſumentibus.

30. Ter-

30. Tertivm eſt, quod hæc tria diſtinguenda ſint. 1. Arcam ædificare. 2. eam deducere, comitari, vel præcedere. 3. eandem portare vel attingere. Arcam ædificarunt Bezeliel de tribu Iuda, & Oolias de tribu Dan. Exodi 31. 2. Arcam deduxerunt, & ante eam luſerunt, non ſolus Rex, ſed etiam populus, vt patet ex illo, 1. Reg. 4. 4. *Miſit populus in Silo, & tulerunt inde Arcã fœderis Domini exercituum, ſedentis ſuper Cherubin.* Et 2. Reg. 6. 5. *Dauid autem & omnis Iſrael ludebant coram Domino in omnibus lignis fabrefactis.* Et infra v. 15. *Dauid & omnis domus Iſrael ducebant Arcam Teſtamenti Domini in Iubilo.* Et 3. Reg. 8. 5. *Rex autẽ Salomon, & omnis multitudo Iſrael, gradiebatur cum illo ante arcam.* At nemini licebat eam tangere, propter ſanctitatẽ (quam & aliunde, & ex eo habebat, quod figura eſſet Euchariſtiæ) niſi ſolis Sacerdotibus. Hinc Oza, quod eam tangere præſumpſiſſet, cùm Sacerdos non eſſet.

morte

morte à Deo punitus eſt, 2. Reg. 6. 6. Imo ne Leuitis quidem hoc licuit. Nam vt patet Num. 4. iubebantur Sacerdotes velo arcam obuoluere, & vectes per annulos arcæ tranſmittere, ne Leuitæ, qui illam portaturi eſſent, eam attingerent.

31. Ex his patet, quam friuolum ſit argumentum Sacellani Regis, quando ſic infert; Rex Dauid deduxit & præceſſit Arcam Domini: Ergo habuit Primatum Eccleſiæ. Cur non ſimiliter infert; Omnis multitudo Iſrael gradiebatur ante Arcā: Ergo habuit Primatum Eccleſiæ? Vel ſic; Pueri Chriſtiani præcedunt Euchariſtiam, quando publicè in proceſſione deportatur; Ergo habent Primatum Eccleſiæ. Ineptè omnia. Potius ſic oportebat argumētari; Non licuit Regibus, ſed ſolis Sacerdotibus, attingere Arcam domini: Ergo Sacerdotes præferuntur Regibus, in iis, quæ ad Deum & religionem pertinent.

4. *Obie-*

4. *Obiectio, deſumpta ex facto Salomonis Regis.*

32. Qvarta obiectio eſt talis: Qui ædificat templum, & Deo dedicat, tenet primatum Eccleſiæ: Atqui Rex Salomon ædificauit Templum, & Deo dedicauit, 1. Paral. 28. 6. Et 2. Paral. 6.10. Ergo Rex Salomon tenuit primatum Eccleſiæ: hoc argumentum ſic vrget Sacellanus: *Dedicare Deo templa, actus eſt primarius, neque cuiuſquam, niſi cuius partes in Religione primæ. At templum á Salomone dedicatum eſt. Ergo.*

33. Non video hic plus ſubtilitatis, quàm in præcedenti argumento. Vt hoc oſtendam, tria notanda ſunt. Primvm eſt, quod templum Hieroſolymitanum, de quo agimus, ter dedicatum ſit. Primo à Salomone, 3. Reg. 8.1. Secvndo ab iis, qui è captiuitate Babylonica reuerſi ſunt, 1. Eſdræ 6.16. Tertio à Ma-

morte à Deo punitus eſt, 2. Reg. 6. 6. Imo ne Leuitis quidem hoc licuit. Nam vt patet Num. 4. iubebantur Sacerdotes velo arcam obuoluere, & vectes per annulos arcæ tranſmittere, ne Leuitæ, qui illam portaturi eſſent, eam attingerent.

31. Ex His patet, quam friuolum ſit argumentum Sacellani Regis, quando ſic infert; Rex Dauid deduxit & præceſſit Arcam Domini: Ergo habuit Primatum Eccleſiæ. Cur non ſimiliter infert; Omnis multitudo Iſrael gradiebatur ante Arcã: Ergo habuit Primatum Eccleſiæ? Vel ſic; Pueri Chriſtiani præcedunt Euchariſtiam, quando publicè in proceſſione deportatur; Ergo habent Primatum Eccleſiæ. Ineptè omnia. Potius ſic oportebat argumẽtari; Non licuit Regibus, ſed ſolis Sacerdotibus, attingere Arcam domini: Ergo Sacerdotes præferuntur Regibus, in iis, quæ ad Deum & religionem pertinent.

4. *Obie-*

4. *Obiectio, deſumpta ex facto Salomonis Regis.*

32. QVARTA obiectio eſt talis: Qui ædificat templum, & Deo dedicat, tenet primatum Eccleſiæ: Atqui Rex Salomon ædificauit Templum, & Deo dedicauit, 1. Paral. 28. 6. Et 2. Paral. 6.10. Ergo Rex Salomon tenuit primatum Eccleſiæ: hoc argumentum ſic vrget Sacellanus: *Dedicare Deo templa, actus eſt primarius, neque cuiuſquam, niſi cuius partes in Religione primæ. At templum á Salomone dedicatum eſt. Ergo.*

33. NON video hic plus ſubtilitatis, quàm in præcedenti argumento. Vt hoc oſtendam, tria notanda ſunt. PRIMVM eſt, quod templum Hieroſolymitanum, de quo agimus, ter dedicatum ſit. PRIMO à Salomone, 3. Reg. 8.1. SECVNDO ab iis, qui è captiuitate Babylonica reuerſi ſunt, 1. Eſdræ 6.16. TERTIO à Ma-

chabæis, cùm poſt prophanationẽ eſſet iterum renouatum & ſanctificatum, 1. Machab. 4. 36. ALTERVM eſt, quod dedicare rem aliquam DEO, ſi vim nominis ſpectes, nihil aliud ſit, quàm dicare illã cultui diuino, ſeu offerre, & deſtinare illam ad colendum DEVM. Hoc modo (Exod. 35.) dicuntur Iſraelitæ, tam viri, quàm fœminæ, hyacinthum, purpuram, byſſum, coccum, pilos caprarum, pelles arietum, metalla & ligna cetim dedicaſſe DEO, id eſt, obtuliſſe ad cultum diuinum. Eodem ſenſu Salomon dicitur templum DEO dedicaſſe, id eſt, diuino cultui dicaſſe ſeu mancipaſſe. Hinc non magis colligi poteſt Primatus Salomonis, qui ligna & lapides, quàm fœminarum, quæ aurum, purpuram, & hyacinthum DEO dedicarunt. TERTIVM eſt, quod in hac templi dedicatione à Salomone facta variæ ceremoniæ vſurpatæ fuerint cum ſolenni lætitia. Nam pri-

primo, poſtquam templum ædificatum eſt, congregati ſunt Iſraelitæ ad Regem Salomonem in Ieruſalem. 2. Sacerdotes intulerunt Arcam, tabernaculum, & omnia vaſa ſanctuarii in Templum. 3. Deus, vt oſtenderet ſibi placere, quod agebatur, nebula impleuit templum. 4. Salomon gratiis *Deo* actis, multa precatus eſt, & præſertim, vt quicunque eſſent oraturi *Deum* in templo iſto, exaudirentur. 5. Finita hac oratione, victimæ & ſacrificia Deo oblata ſunt. 6. Iterum ſecuta eſt benedictio ſeu gratiarum actio; ac tandem octauo die, populus ad ſua cum gaudio dimiſſus eſt. Hæc omnia habentur 3. Reg. 8.

34. NEQVE hinc colligi poteſt Primatus Salomonis; quod ſic oſtẽdo. Tria hominum genera ſpectari hic debent. 1. Salomon. 2. Sacerdotes. 3. Populus. Quid quiſque horum fecit in hac dedicatione? Salomon orauit, & gratias Deo egit.

Sacerdotes portarunt Arcam, tabernaculum, vaſa ſanctuarii, & obtulerunt ſacrificia. Populus interfuit, & gratiis Deo actis, lætatus eſt. Si quid ergo pro primatu Salomonis colligendum eſt, ſic colligi debet. Quicunque in templo recens ædificato, orat Deum, vt in eo exaudiantur preces & vota ſupplicantium, is tenet Primatum Eccleſiæ: Atqui Salomon in templo à ſe recens ædificato orauit Deum, vt in eo exaudirentur preces & vota ſupplicãtium: Ergo tenuit Primatum Eccleſiæ. At maior propoſitio apertè falſa eſt. Quaſi nemo, niſi qui ſupremam iuriſdictionem in Eccleſia habet, eo modo, quo Salomon, orare poſſit. Multi mercatores, ſuis ſumptibus, templa in honorem Dei erexerunt, & quotidie erigunt. An non liceat Ipſis orare, vt DEVS accepta ea habeat, & preces ſeruorum ſuorum in iis exaudiat? Omnino ſanè. Imò, plerique clerici, quoties dedicatio ali-

tio alicuius templi occurrit, ſolent orare hoc modo: *DEVS qui nobis per ſingulos annos huius ſancti Templi tui conſecrationis reparas diem, & ſacris ſemper myſteriis repræſentas incolumes; exaudi preces populi tui, & præſta, vt quiſquis hoc templum beneficia petiturus ingreditur, cuncta ſe impetraſſe lætetur. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum. &c.* Itemque hoc modo: *Deus qui inuiſibiliter omnia contines, templum hoc potentiâ tuæ inhabitationis illuſtra, & concede, vt omnes, qui huc deprecaturi conueniunt, ex quacunq; tribulatione ad te clamauerint, conſolationis tuæ beneficia conſequantur. Per Dominum noſtrum, &c.* An hinc inferas, ſingulos clericos, qui ſic orant, ſupremos eſſe prælatos in Eccleſia? Nihil minus.

35. Plvs dicam. Faciamus in aliqua diœceſi Anglicana templum incendiõ perire, vel ab hoſtibus deuaſtari. Epiſcopis ſuis ſumptibus curet reſtaurari. Conuocet deinde

populum ſibi ſubiectum : Inferat vaſa ſacra: Oret Deum, vt ratum habeat hoc obſequium, & preces ſubditorum exaudiat: Offerat ſacrificium; Benè precetur populo, & gratiis Deo actis, dimittat vnumquéque cum gaudio. Quid? An dices hunc Epiſcopum eſſe Primatem Eccleſiæ? Si eſt, quid de Rege fiet? Si non eſt, quid minus fecit, quam Salomon? Imo totum id præſtitit, quod Salomon & ſacerdotes ſimul.

5. *Obiectio, deſumpta ex facto eiuſdem Regis Salomonis*

36. QVINTA obiectio eſt talis; Qui deponit ſummum ſacerdotem ab officio, & alium illi ſubrogat, neceſſario habet iuriſdictionem ſupra ſummum ſacerdotem: Atqui Salomon Rex depoſuit Abiathar ſum̃um ſacerdotẽ ab officio, & ſubrogauit illi Sadoc. 3. Reg. 2. 27. Ergo

Ergo Salomon Rex habuit iuriſdictionem ſupra ſummum Sacerdotem. Hoc eſt præcipuum argumentum pro Primatu Regis. Sed ſanè parui momenti. Ac primum, ſic retorqueri poteſt: Qui deponit Regem ab officio, & alium illi ſubrogat, neceſſario habet iurisdictioné ſupra Regem: Atqui Ioiada ſummus ſacerdos, non ſolum depoſuit, ſed etiam occidit Athaliam reginam, & Ioas in eius locum ſubrogauit. 4. Reg. 11. Ergo Ioiada ſummus ſacerdos habuit iuriſdictionem ſupra Regem.

37. SED ad rem. Hæc obiectio duo ſupponit. Vnum, quod Salomon, quando depoſuit ſacerdotem ab officio, vſus ſit poteſtate regiâ. Alterum, quod rectè ac legitimè eâ vſus ſit. At neutrum probari poteſt. Imo grauiſſimi Authores conſtanter docent, non regia, ſed prophetica poteſtate vſum eſſe; nec ordinaria via, ſed ex peculiari Dei inſtinctu feciſ-

ſe, quod fecit. Ita Cardinalis Bellarminus, Iacobus Gretſerus, & plures alii. Et videtur colligi poſſe ex illis verbis, 3. Regum 2. 27. *Eiecit ergo Salomon Abiathar, vt non eſſet Sacerdos Domini, vt impleretur ſermo Domini, quem locutus eſt ſuper domum Heli in Silo.* q.d. Olim tempore Heli Sacerdotis prædictum fuit à Deo per Samuelem Prophetam, fore aliquãdo, vt officium ſacerdotale auferatur à familia Heli, propter peccata filiorum eius, 1. Reg. 2. 31. Vt ergo hæc prophetia impleretur, Salomon diuino inſtinctu, tanquam verus Propheta, abſtulit ſacerdotium ab Abiathar, qui erat ex familia Heli.

38. Quod ſi ita eſt, facile apparet, nullius momenti eſſe obiectionem Regis Angliæ. Nam nihil aliud ex facto Salomonis colligi poterit, quàm Prophetas accipere aliquando exrraordinariam poteſtatem à Deo etiam ſupra Sacerdotes, quod nihil ad rem facit. Non enim diſputamus

tamus de poteſtate Prophetarum, ſed Regum. Nec ſtatus controuerſiæ eſt, an Prophetę ex peculiari Dei inſtinctu poſſint aliquando punire Sacerdotes; ſed, an Reges ordinaria ſua poteſtate poſſint id facere? Hæc valde diſtincta ſunt. Et alterum cum altero minimè connexum eſt. Non enim ſequitur; Salomon Rex peculiari Dei inſtinctu, ſubmouit Abiathar Sacerdotem ab officio ſacerdotali: Ergo Iacobus Rex, ordinaria ſua poteſtate poteſt idem facere. Non magis, quàm ſi dicam: Nathan ex peculiari DEI inſtinctu reprehendit Dauidem Regem: ergo quilibet ſubditus in Anglia poteſt ordinaria via reprehendere Iacobum Regem.

39. Sed demus (quod tamen probari non poteſt) Salomonem in ſubmouendo Sacerdote, vſum eſſe poteſtate regia, quid quæſo hinc efficitur contra nos? Nihil ſanè, niſi prius conſtet, legitimè ea vſum eſſe.

Hoc autem nec in Scripturis ſacris diſertè exprimitur; nec ex iis euidenter deduci poteſt. Aliud enim eſt, factum alicuius recenſeri; aliud, probari ſeu commendari. Legimus quidem in Scriptura, Baziam gladio & præcipitio ſe ipſum occidiſſe. Legimus, à Saule ſacerdotes Domini; ab Abimelech ſeptuaginta fratres; ab Athalia, ſemen regium; ab aliis alios interfectos eſſe. At non legimus, hæc omnia iuſtè ac legitimè contigiſſe, Idem dico de Salomone. Legimus, ab eo depoſitum eſſe Abiathar ſacerdotem. At non legimus, rectè ac legitimè id factum eſſe. Vel ergo probandum eſt Regi Angliæ, factum eſſe legitimè; vel nihil contra nos concludit.

40. Dicet fortè; Abiathar grauiter peccauerat contra Salomonem Regem, ac proinde dignus erat, qui puniretur. Potuit ergo Salomon authoritate regia illum punire. Reſpondeo. Non ſequitur.

Eſto

Eſto enim ; peccauerit Abiathar propter iniquam conſpirationem, & dignus propterea fuerit, qui officio ſubmoueretur. An ideo à Salomone ſubmoueri legitimè potuit ? Id minimè conſequens eſt. Non enim quilibet reus á quolibet puniri poteſt, ſed ab eo duntaxat, qui in illum habeat legitimam poteſtatem ac iuriſdictionem. Hanc autem habuiſſe Reges Iudæorum in Sacerdotes, nondum probatum eſt. Imo ex ipſis Iudæis contrarium probari poteſt, Semper enim perſuaſum ipſis fuit, Reges non habere vllam iuriſdictionem in eos, qui miniſterio diuino deputati ſunt. Hoc ſatis colligitur ex illo, 1. Reg. 22. 16. *Dixit Rex Saul : morte morieris Abimelech, tu & omnis domus Patris tui. Et ait Rex emiſſariis, qui circumſtabant eum ; Conuertimini, & interficite Sacerdotes Domini ; nam manus eorũ cum Dauid eſt. Noluerunt autem ſerui Regis extendere manus ſuas in Sacer-*

in Sacerdotes Domini. Ex quibus verbis patet, Regem Saulem mandaſſe ſuis famulis, vt interficerent Sacerdotes Domini, eo quod conſpiraſſent cum Dauide contra ipſum Regem. Porrò famulos Regis, qui erant Iudæi, & optimè norant eminentiam Sacerdotum ſupra Reges, non voluiſſe id facere, etiamſi Rex mandaſſet. Nam certò perſuaſum illis erat, non poſſe Regem legitimè id mandare, nec Sacerdotes imperio Regis ſubiacere. Quod etiam aduertens Rex, homini barbaro ac gentili imperauit, vt quod famuli facere renuiſſent, ipſe imperterritus exequeretur. Quod etiam factum eſt. Subiungitur enim in textu: *Et ait Rex ad Doeg: Conuertere tu, & irrue in Sacerdotes. Conuerſuſq; Doeg Idumæus irruit in Sacerdotes.*

41. Hinc ita concludo: Saul & Salomon fuerunt pares in poteſtate regia, nec plus iuris habuit Salomon in Sacerdotes, quàm Saul, ex

ea præ-

ea præcisè parte, qua Reges erant. Atqui Saul, quâ Rex, non habuit legitimam poteſtatem puniendi Sacerdotes : ergo nec Salomon. Maior per ſe nota eſt. Minor patet ex dictis, quia famuli Saulis non recuſaſſent imperium ſui Regis, ſi putaſſent illum habere legitimam poteſtatem in Sacerdotes. Libenter enim parebant illi in perſequẽdo Dauide. Quod ergo nollẽt parere in occidendis ſacerdotibus, qui adhærebant Dauidi; non aliunde prouenire potuit, quam quod putarent, Regem habere poteſtatem in Dauidem, non autem iu Sacerdotes. Idem ergo de Salomone, quâ Rex erat, ſtatuendum eſt. Si enim Sauli non licuit punire Sacerdotes Domini; nec Salomoni potuit licere. Vterque enim, quâ Rex, pari poteſtate fuit prædictus.

42. Dices; Non rectè hoc ſequitur. Fuit enim aliunde, diſpar cauſa vtriuſque. Nam Sacerdotes à Saule inter-

interfecti, erant innocentes. Abiathar autem, quem Salomon puniuit, erat reus læſæ maieſtatis. Quis porro neſciat, aliud eſſe, interficere innocentes, quod fecit Saul; aliud, punire reos, quod fecit Salomon? Eſto igitur; non rectè ac legitimè fecerit Saul; rectè tamen ac legitimè fecit Salomon. Reſpondeo. Hæc diſparitas non obſtat. Tametſi enim Sacerdotes, qui iubebantur interfici à Saule, reipſa fuerint innocentes; nihilominus famuli Saulis, putabāt eſſe nocentes, ac reos læſæ maieſtatis: Nec tamen putabant licere Regi, etiam nocentes ſacerdotes interficere. Hoc inde cōſtat; quia parebant Regi in perſequendo Dauide, vt dictum eſt: & ideo parebant, quod exiſtimarent Dauidem iniuſtè aſpirare ad regnum, ac proinde læſæ maieſtatis reum eſſe. Alias ſanè non parituri. Cum ergo audiſſent à Saule, Sacerdotes adhærere Dauidi, quid aliud ſuſpicari poterant,

quam

quam eos etiam nocentes ac reos eſſe? Et tamen obtemperabant *S*auli in proſequendo *D*auide, non autem in necandis *S*acerdotibus. Nec alia de cauſa, quam quod verè putarent, Regem habere poteſtatem puniendi & coercendi laicos, non autem *S*acerdotes.

43. Ex his abundè ſatisfactum eſt argumento Regis, quod, vt compendio repetam, quæ dicta ſunt, dupliciter formari poteſt. Primo, in hunc modum; *Salomon poteſtate prophetica legitimè puniuit Sacerdotem: Ergo Rex Iacobus, poteſtate regia, idem præſtare poteſt.* *S*ecundo ſic; *Salomon poteſtate regia legitimè puniuit Sacerdotem: Ergo Rex Iacobus idem præſtare poteſt.* In priori forma, negatur conſequentia; in poſteriori, antecedens. Nec à Rege Angliæ vnquam probari poterit.

6. Obie-

6, *Obiectio ex facto Ioſiæ Regis.*

44. SExta obiectio eſt hæc. Qui librum legis è tenebris erutum, populo recitari facit, & fœdus inter Deum populumque redintegrat, habet primatum Eccleſiæ: Vtrumq; fecit Rex Ioſias, 4. Regum 22. & 23. Ergo habuit primatum Eccleſiæ. Hoc argumentum vrget Sacellanus Regis in hunc modum: *Libro reperto, indixit Rex conuentũ, in eo iubet recitari librum, recitato fœdus nouum init cum Domino, populum quoque ad fœdus adiurauit. Tum præcipit ipſi Pontifici, reliquiſque ſecundi ordinis Sacerdotibus, vt eiiciant é templo, atque exurant vaſa omnia, quæ Baali ſacra fuerant, vt excelſa demoliantur. Mandauit poſt de Paſchate nouo faciendo, denique de religione tota in integrum reformanda.*

45. Multæ ſunt partes huius argumen-

gumenti. PRIMA, quòd Rex, reperto libro legis Moſaicæ, conuocarit populum, vt eum illi prælegeret. Fateor; Sed Helcias Pontifex, qui librum repererat, eo fine miſerat Regi, vt id faceret. SECVNDA, quod Rex iuſſerit recitari librum Legis. Eſto. Etiam fœminæ apud aduerſarios legũt Biblia, aut ab ancillis recitari iubent. TERTIA, quòd recitato libro, fœdus nouum inierit cum Deo, id eſt, quod promiſerit Deo, ſe velle cuſtodire omnia præcepta, quæ ſcripta erant in libro Legis. An non cuilibet, etiam priuato homini, hoc licitum eſt? Optarim ſanè, ſingulos Chriſtianos ita affectos eſſe, vt inito cum DEO fœdere, promitterent, ſe legem ſeruaturos. QVARTA, quod populum hortatus ſit, vt idem præſtaret. At hoc non ſoli Regi, ſed cuilibet concionatori licitum eſt apud ſuos auditores. Niſi quod aduerſarii dicant, Legem ſeruatu impoſſibilem eſſe; In quo mul-

tum diſcrepant à Ioſia, quem tantoperè laudant. QVINTA, quod præceperit Pontifici & Sacerdotibus ſecundi ordinis, vt proiicerent de templo DEI omnia vaſa, quæ facta fuerunt Baal, & aliis falſis Diis. Meritò ſanè; quia hoc ad illos pertinebat. Nec tam præcepit, quàm eos officii ſui commonuit. SEXTA, quod mandauerit Paſcha celebrari, quod diu fuerat intermiſſum. At à DEO præceptum erat, vt celebraretur. Poterat ergo Rex vrgere executionem. SEPTIMA, quod totam religionem iuſſerit in integrum reformari. Bonum factum. Nec tamen iudicium de Reformatione, ſed executio ad Regem pertinebat; iudicio reſeruato Sacerdotibus.

7. *Obiectio ex facto Ezechiæ Regis.*

46. SE-

46. SEptima Obiectio; Ezechias Rex confregit ſerpentem æneum, *quamuis & diſerto DEI mandato erectũ, & Chriſtum Dominum ſuo modo figurantem*, 4. Regum 18. 4. Ergo tenuit Primatum in Eccleſia. Hic duo dicẽda ſunt. 1. Ex qua cauſa vel occaſione id fecerit Ezechias. 2. Qua authoritate fecerit. De priori, ſic res habet. Serpens æneus ab initio, in bonũ vſum erectus fuit mandato DEI, iuxta illud Numer. 21. 8. *Locutus eſt Dominus ad Moſen: Fac ſerpentem æneum, & pone eum pro ſigno: qui percuſſus aſpexerit eum, viuet, Fecit ergo Moſes ſerpentem æneum, & poſuit eum pro ſigno: quem cum percuſſi aſpicerent, ſanabantur.* At poſtea, progreſſu temporis, abiit in abuſum, quia filii Iſrael adolebant ei incenſum, vt habetur 4. Reg. 18. 4. idq́ propterea, quod meminiſſent, olim ex ſolo illius aſpectu ſanatos fuiſſe, quotquot à ſerpentibus morſi erant in deſerto: & putarent, ſe tunc quo-

que præſidii aliquid ab eo ſperare poſſe. Huncabuſum volens tollere Ezechias, non alia via commodius id facere potuit, quàm ſerpentem ipſum, qui erat occaſio idololatriæ, tollendo & confringendo. At qua authoritate id fecit? Non alia, quàm diuina. DEVS enim, non ſolum Regi, ſed cuilibet è populo mandauerat, vt auferrent omnem cultum idololatriæ, Deut. 7. 5. *Aras eorum ſubuertite & confringite ſtatuas, lucosq́; ſuccidite, & ſculptilia comburite; quia populus ſanctus es Domino DEO tuo.* Quid ergo myſterii hic eſt, quod Ezechias confregerit ſerpentem æneum, quod quilibet alius facere potuiſſet?

47. DICES: Serpens æneus, & DEI mandato factus erat, & CHRISTVM figurabat. Quid tum? Si ideò aliis non licuit eum confringere, cur Regi licuit? aut ſi Regi licuit, cur aliis non item? Nuſquam legimus, Regi peculiare quid conceſ-

ſum

ſum fuiſſe circa ſerpentem, quod aliis ſimiliter conceſſum non ſit. Et quid dicemus de arca Noe? Nonne, & mandato Dei facta fuit, & Chriſti Eccleſiam figurauit? Omnino. An ideo ſoli Regi permiſſum fuit, illam diſſoluere, poſt peractum diluuium? Nemo dixerit.

8. Obiectio, ſumpta ex titulis Regum Veteris Teſtamenti.

48. REx Angliæ, ſicut hactenus ex facto Regum Veteris Teſtamenti conatus eſt aſtruere primatum ſuum in Eccleſia; ita nunc ad titulos eorum conuertitur. Sunt autem hi. 1. Reges vocantur *Filii Altiſſimi.* 2. *Dii.* 3. *Vncti Domini.* 4 *in ſolio Dei ſedentes.* 5. *Famuli Dei.* 6. *Angeli Dei:* 7. *Facti iuxta cor Dei.* 8. *Lumina Iſraelis.* 9. *Nutritii Eccleſiæ.* Ergo habent Primatum in Eccleſia.

49. Videamus, quid lateat in his

titulis. PRIMVS eſt, Reges, inquit, vocantur *filii Altiſſimi*, iuxta illud 2. Reg. 7:14. *Ego ero ei* (Salomoni) *in Patrem, & ipſe erit mihi in filium* Sed quæro, an non omnes pii ac fideles ſint filii DEI, qui ex Chriſti inſtitutione dicunt, *Pater noſter, qui es in cœlis*? An non de omnibus piis ac fidelibus intelligendum ſit illud 1. Ioan. 3. 1. *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filii Dei nominemur & ſimus*? Nihil dubito. Cur ergo Rex Angliæ hunc titulum, quem CHRISTVS & Apoſtoli volunt omnibus bonis communem eſſe, ſolis Regibus arrogare vult? Et Sacellanus, qui tãtopere fauet ſuo Regi, an ſe filium Dei eſſe non putat? An in tota Anglia, ſolum Regem eo priuilegio gaudere cenſet? Niſi dicat, omnes quidem pios, ſed Reges peculiari quodam modo filios DEI eſſe. Etiamne improbos? Si ſoli probi ſunt, iam non ſanè, quà Reges, ſed quà probi, filii DEI ſunt.

50. SE-

50. SECVNDVS TITVLVS; Reges vocantur *Dii*, Pſal. 81. 6. *Ego dixi, Dii eſtis*. Et Exod. 22. 8. *Si inuenitur fur, duplum reddet, ſi latet fur, Dominus domus applicabitur ad DEOS*. Mira res. Solent aduerſarii grauiter accuſare Catholicos, quòd Pontificem Romanum appellent Deum. Et ipſi ſuos Reges impune appellari ſic volunt. Imò ſacræ Scripturæ teſtimoniis abutuntur. Nam illud, *Ego dixi, Dii eſtis*, non de ſolis Regibus, ſed de Prophetis quoque intelligendum eſſe, diſertè explicat Chriſtus Ioan. 10. 34. cùm ait: *Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra, quia ego dixi, Dii eſtis? Si illos dixit Deos, ad quos ſermo DEI factus eſt, &c.* Similiter illud: *Dominus domus applicabitur ad Deos*, non de Regibus, qui tunc nulli erant, ſed de Iudicibus intelligendum eſſe, quis neſcit? Si ergo non ſoli Reges, ſed etiam alii vocari poſſunt Dii, quid eſt, quod ex hoc titulo colligit Rex Angliæ, Reges, & non alios, eſſe Primates Eccleſiæ?

51. Tertivs Titvlvs: Reges vocantur Chriſti, ſeu vncti Domini, 1. Reg. 24. 11. *Non extendam manum meam in Dominum meum, quia Chriſtus Domini eſt.* Fateor. At non ſoli Reges, ſed etiam ſacerdotes in veteri Teſtamento vngebantur. Et quanquam hoc neget Sacellanus Regis, ita tamen clarum eſt, vt negari, niſi impudenter, non poſſit. Teſtimonia Scripturæ paſſim obuia ſunt. Exodi 29. 7. *Oleum vnctionis fundes ſuper caput eius, atque hoc ritu conſecrabitur.* Et Leuit. 4. 3. *Si Sacerdos, qui vnctus eſt, peccauerit.* Et Leuit. 8. 12. *Fundens oleum ſuper caput Aaron, vnxit eum & conſecrauit.* Et Num. 3. 3. *Hæc nomina filiorum Aaron Sacerdotum, qui vncti ſunt, & quorum conſecratæ manus, vt ſacerdotio fungerentur.* Et 2. Machab. 1. 10. *Qui eſt de genere Chriſtorum Sacerdotum.* Imò etiam Prophetæ vngebantut, 3. Reg. 19. 16. *Iehu filium Namſi vnges regem ſuper Iſrael: Eliſeum autem filium Saphat, vnges Prophetam pro te.*

Hinc

Hinc ita concludo: Vtriq; , tam Sacerdotes, quàm Reges, in veteri Teſtamento, vocabantur *Vncti Domini*: Ergo ſi ſolus ille titulus ſpectetur, vel vtrique, vel neutri habebant Primatum Eccleſiæ. Si vtrique, cur de Sacerdotibus negat Rex Angliæ? Si neutri, cur de Regibus affirmat? Addo. Vel ſermo eſt de externa vnctione, vel de interna. Si de externa, cõmunis ea fuit Regibus, Sacerdotibus & Prophetis, vt dictum eſt. Si de interna, nemo fidelium excluditur. Omnes vncti ſunt. 2. Cor. 1. 21. *Qui vnxit nos Deus.* Et 1. Ioan. 2. 20. *Vos vnctionem habetis á Sancto.*

52. QVARTVS TITVLVS, Reges dicuntur in ſolio Dei ſedere, 2. Paral. 9. 8. *Sit Dominus DEVS tuus benedictus, qui voluit te ordinare ſuper thronum ſuum, Regem Domini DEI tui.* Sed conſtat, duplex eſſe regnum: vnum terrenum, alterum ſpirituale. Duo igitur ſolia, duo throni diſtinguendi ſunt. Reges ſedent in ſolio regni

terreni: Epiſcopi in ſolio Eccleſiæ, quod eſt regnum ſpiritale. Acto. 20. 28. *Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam* DEI. Nec Regibus, ſed Apoſtolis dictum eſt à CHRISTO. Matth. 19. 28. *Cúm ſederit Filius hominis in ſede maieſtatis ſua, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael.* En, Apoſtoli Regum iudices erunt; non Reges Apoſtolorum.

53. QVINTVS TITVLVS, Reges vocantur *Serui Dei*. 2. Paral, 6. 15. *Qui præſtitiſti ſeruo tuo Dauid, patri meo, quacunque locutus fueras ei.* Ita eſt. Sed an ſoli Reges ſunt ſerui DEI? Annon etiam Apoſtoli & Epiſcopi? Acto. 4. 29. *Et nunc Domine, da ſeruis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum.* Act. 16. 17. *Iſti homines ſerui Dei excelſi ſunt, qui annuntiant vobis viam ſalutis.* Rom. 1. 1. *Paulus ſeruus Ieſu Chriſti.* Annon omnes pii Chriſtiani? Roman. 6. 22. *Nunc autem libe-*

rati

rati à peccato, ſerui autem facti DEO. Occurrit Sacellanus, omnes quidẽ pios ac fideles vocari ſeruos Dei, ſed tamen Regibus per quandam eminentiam conuenire hùnc titulum. Audio. Sed in quo conſiſtit hæc eminentia? An quia Reges ſunt magis pii, quàm cæteri fideles? At non ſemper id verum eſt. An quia ſeruiunt Deo in altiori gradu, quàm cæteri? Hoc ipſum eſt in quæſtione. Ego contendo, Apoſtolos & Epiſcopos ſeruire in altiori gradu. Seruiunt Deo in regno Chriſti, quod *non eſt de hoc Mundo.* Sunt *diſpenſatores myſteriorum DEI.* 1. Cor. 4. 1. Et quod amplius eſt, ſunt *adiutores Dei.* 1. Cor. 3. 9. Imò ſunt *Patres* ſeu *genitores* filiorum DEI, 1. Cor. 4. 15. Sunt *fundamenta,* ſupra quæ reliqui ædificati ſunt, Epheſ. 2. 20. Denique, ſi plura expetantur, ſunt ſupra conditionem ſeruorum Dei, Ioan. 15. 14. *Iam non dicã vos ſeruos, quia ſeruus neſcit, quid faciat Dominus eius. Vos autẽ dixi amicos*

quia

quia omnia, quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis.

54. Sextvs Titvlvs; Reges vocantur Angeli Dei, 2. Reg. 14. 20. *Tu autem Domine, mi Rex, ſapiens es, ſicut habet ſapientiam Angelus Dei, vt intelligas omnia ſuper terram.* Sed quid hinc colligi poteſt? Non aliud, quàm ex omnibus Iudæorum Regibus, ſolum Dauidem vocatum fuiſſe Angelum Dei, idque à muliere, non ob regiam poteſtatem, ſed ob ſingularem ſapientiam, qua erat præditus. Quid ſi ego plus adferam pro Sacerdotibus? Non de vno tantùm, ſed de omnibus dictum eſt illud Malach. 2. 7. *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum eſt.* Nunc expendamus, vter rectius concludat, Rex Angliæ, an ego. Regis illatio eſt hæc: Dauid habuit tantam ſapientiam, vt Angelo ſimilis eſſe videretur: Ergo omnes Reges ſunt tales: quiſque igitur Rex in ſuo

ſuo regno Primatum Eccleſiæ tenet. Ineptè. Hæc autem mea eſt: Omnes Sacerdotes ſummi in veteri Teſtamento, vocati ſunt Angeli Dei, quia Dei voluntatem certò & infallibiliter aliis annuntiabant, quod non poterant Reges: Ergo Sacerdotes in rebus ad DEVM pertinentibus erant ſupra Reges.

55. SEPTIMVS TITVLVS; Reges dicuntur facti iuxta cor Dei, 1. Reg. 13.14. *Quæſiuit Dominus ſibi virum iuxta cor ſuum.* Eſto hoc. Quid tum? An quia Dauid Rex fuit vir iuxta cor Dei, omnes Reges tales ſunt? Imò, contra res habet. Saul Rex, quia non erat vir ſecundùm cor Dei, à regno excluſus eſt: Dauid autem, quia erat talis, Sauli ſubrogatus. Sic enim loquitur Scriptura: *Dixit Samuel ad Saul: Stultè egiſti, nec cuſtodiſti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod ſi non feciſſes, iam nunc præparaſſet Dominus regnum tuum ſuper Iſrael in ſempiternum: ſed nequaquam*

regnum

regnum tuum vltra cōſurget. Quæſiuit Dominus ſibi virum iuxta cor ſuum, vt eſſet Dux ſuper populum ſuum. Nec vllius momenti eſt diſtinctio Sacellani, cùm ait, Regem dupliciter dici poſſe iuxta cor Dei. 1. quoad perſonam Regis. 2. quoad officiū ſeu magiſtratum. Omnes Reges, etiam malos, licet priori modo non ſint iuxta cor Dei, poſteriori tamen eſſe. Sed, ſi hoc ſufficit, omnes etiam Sacerdotes & Epiſcopi ſunt ſecundùm cor Dei. Imò magis, quám Reges. Nam Devs in Veteri Teſtamento ſponte, & ex proprio beneplacito conſtituit magiſtratum ſacerdotalem: regium autem, nonniſi ex importuna Iudæorum poſtulatione conceſſit, vt habetur 1. Regum 8. 5. Igitur Sacerdotum magiſtratus magis fuit ſecundùm cor Dei, quám Regum.

56. Octavvs titulus: Reges vocantur *Lucerna Iſraelis*, 2. Reg. 21. 17. *Tunc iurauerunt viri Dauid, dicentes:*

Iam

Iam non egredieris nobiſcum in bellum, ne extinguas lucernam Iſrael. Fateor. Sed etiam Apoſtoli vocantur à Chriſto *Lux Mundi*, Matth. 5.14. Et Epiſcopi ſeptem Eccleſiarum Aſiæ, vocantur *ſeptem ſtellæ*: Apoc. 1.20. Si ergo Reges ideò habent primatum in Eccleſia, quia appellantur *Lucernæ*: cur nō ſimiliter Apoſtoli & Epiſcopi habeant primatum, cùm appellētur *ſtellæ* & *lux mundi*? Non enim hic titulus minor eſt, quàm ille. Hinc formo tale dilemma: Hæc propoſitio, *Qui vocatur Lucerna, Lux, Stella, habet Primatum Eccleſiæ*: vel vera, vel falſa eſt. Si vera, ſequitur, Apoſtolos & Epiſcopos habere Primatum Eccleſiæ, quod Rex Angliæ negat. Si falſa, ſequitur, Regem Angliæ ex falſo fundamento procedere.

57. NONVS titulus: Reges vocantur *Nutritii Eccleſiæ*, Iſaiæ 49.23. *Et erunt Reges nutritii tui, & Reginæ nutrices tuæ.* Sed adde quod ſequitur: *Vultu in terram dimiſſo adorabunt te, &*

pulnerem pedum tuorum lingent. Loquitur Propheta de futura Chriſti Eccleſia; & dicit, fore aliquando tempus, quando Reges & Reginæ gentiles conuertentur ad fidem Chriſti, & ſic magno incremento augebunt Eccleſiam, eamque tanquam ſponſam Chriſti venerabuntur. At hinc non efficitur Reges & Reginas fore primates Eccleſiæ, ſed potius filios & ſubiectos. Et ſanè, ſi vim faciamus in voce, *Nutritius*, quis magis nutriuit Eccleſiam CHRISTI quàm Apoſtoli & eorum ſucceſſores, qui per vniuerſum orbem prædicarunt Euangelium, & omnes gentes, cum ſuis Regibus & Reginis, Eccleſiæ CHRISTI aggregarunt?

58. HACTENVS de titulis. Ex quibus ſic cõcludo: Apoſtoli & Epiſcopi nõ habent minores titulos, quàm Reges; imò ſæpe maiores: ſi ergo ex titulis debeat colligi Primatus Eccleſiæ, non minus Apoſtoli & Epiſcopi,

ſcopi, quàm Reges, erunt primates in Eccleſia; imò multo magis. Vtrunque oſtendo inductione. 1. Reges vocantur *filii Altiſſimi*. Non minus Apoſtoli. 2. Reges vocantur *Dÿ*. Etiam Sacerdotes & iudices Eccleſiaſtici. 3. Reges vnguntur. Etiam Sacerdotes. 4. Reges ſedent in ſolio terreno: At Apoſtoli & Epiſcopi in cœleſti. 5. Reges ſunt *ſerui DEI*. At Apoſtoli, *iam non ſerui, ſed amici*. 6. Reges ſunt *Angeli DEI*. Nec minus Sacerdotes. Imò toti generi Sacerdotum id conuenit; non toti Regum. 7. Reges ſunt *iuxta cor DEI*. Multò magis Sacerdotes & Apoſtoli. 8. Reges ſunt *lucernæ Iſraelis*. At Apoſtoli *lux mundi*. 9. Reges ſunt *nutritii* Eccleſiæ. At Apoſtoli Patres nutritiorum.

Concluſio totius capitis.

59. HOc capite oſtenſum eſt, nullum extare ius diuinum

H vete-

Veteris Teſtamenti pro primatu Regum: extare tamen pro primatu Sacerdotum. Nec aduerſarios vllum ius pro ſe hactenus allegaſſe, ſed ex ſolis Regum factis & titulis argumentatos eſſe. Hanc autem argumentandi rationem non ſolùm infirmam eſſe, ſed etiam magis nobis, quàm ipſis patrocinari. Hæſi autem diutius in hoc capite, quia ſi ſemel probatum ſit, ex veteri Teſtamento nihil adferri poſſe pro primatu Regis: conſequenter oſtenſum erit, Reges nullo modo eſſe Primates Eccleſiæ. Nam Sacellanus Regis Angliæ fatetur, fundamentum illius Primatus in ſolo Veteri Teſtamento quæri oportere: & nullum illius in Nouo veſtigium aut exemplum exiſtere. Nihilominus tamen, vt ſeruemus ordinem ſuperius aſsignatum, etiam de Nouo Teſtamento aliquid dicendum eſt.

COM-

COMMENTARIVS.

1. Circa hoc caput, quod in hac quæſtione præcipuum eſt, duo potiſſimum facis Tookere. Primò, quædam inepta ac futilia in medium adfers. Hæc lubens præteribo. Secundò, contendis mecum de quibuſdam Scripturæ teſtimoniis, quæ ex veteri Teſtamento deſumpta ſunt. In his diſcutiendis, quia verè ad rem faciunt, aliquantiſper immorandum eſt. Nec ſine fructu, vt ſpero.

I. TESTIMONIVM SCRIpturæ diſcutitur.

2. Igitur primum teſtimonium habetur Deuteronomii 17. 14. his verbis: *Cùm ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & poſſederis eam, & dixeris, Conſtituam ſuper nos Regem, ſicut habent omnes per circuitum nationes; cum conſtitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non ſit frater tuus. Cumq; fuerit conſtitutus, non multiplicabit ſibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero ſublenatus,*

uatus, præſertim cùm Dominus præceperit vobis, vt nequaquam amplius per eandem viam reuertamini. Non habebit vxores plurimas, quæ alliciant animum eius, neq; argenti & auri immenſa pondera. Poſtquam autem ſederit in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit ſecum, legetq; illud omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & ceremonias eius, quæ in lege præcepta ſunt. Nec eleuetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, neque declinet in partem dextram vel ſiniſtram, vt longo tempore regnet ipſe, & filius eius ſuper Iſrael.

3. Ex hoc teſtimonio ſic argumentatus ſum: Quidquid de Regis electione, officio & poteſtate, ſtatutum eſt iure diuino veteris Teſtamenti, hoc continetur in his verbis Deuteronomii, quæ iam citata ſunt: ſed in illis nihil habetur de Primatu Regis in rebus eccleſiaſticis: Ergo Primatus Regis in rebus eccleſiaſticis non fundatur in iure diuino veteris Teſtamenti.

4. Quid tu hîc Tookere? Negas maiorem & minorem. Maiorem, quia multa, inquis, ſtatuta ſunt iure diuino veteris Teſtamenti circa Regem, quæ non habentur

in illis verbis Deuteronomii, vt v.g. de vnctione, inauguratione, & diuinatione Regis. Audi, mi homo. Non dixi, omnia vniuerſè, quæ ſtatuta ſunt circa Regem, haberi in illis verbis Deuteronomii; ſed omnia, quæ pertinent *ad electionem, poteſtatem & officium Regis.* Vnctio & inauguratio ab eis diſtincta ſunt. Igitur hæc propoſitio negari poterat, ſi à me fuiſſet poſita: *Quicquid de Regis electione, vnctione, inauguratione, poteſtate & officio, ſtatutum est iure diuino veteris Teſtamenti, hoc habetur in cap. 17. Deuteronomii.* Hæc autem non poteſt negari: *Quicquid de Regis electione, officio & poteſtate ſtatutum eſt iure diuino veteris Teſtamenti, hoc habetur in capite 17. Deuteronomii.* Nec ad eam elidendam valet inſtantia de vnctione & inauguratione.

5. Quod addis de diuinatione, ſumpſiſti ex illo Prouerbiorum cap. 16. 10. *Diuinatio in labiis Regis; in iudicio non errabit os eius.* Sed non video, quid ad rem faciat. Primò, quia nos hic agimus de iis, quæ iure diuino ſtatuta ſunt in veteri Teſtamento, & quærimus, an inter ea debeat recenſeri Primatus Regis in Eccleſia? At non omnia, quæ habentur in Prouerbiis, ſtatuta ſunt iure diuino Veteris Teſtamenti. Aliud eſt, hoc aut illud ha-

beri in Verbo Dei; aliud, hoc aut illud ſtatutum eſſe iure diuino. Quæ tu confundis, Tookere. Secundò, quia magni authores interpretantur illum locum, quem citaſti ex Prouerbiis, de ſolo Chriſto, qui eſt Rex Regum; non de aliis Regibus. Nec ſine cauſa. Nam Chriſtus nunquam errat in iudicio; alii ſæpè errant. Tertiò, quia cæteri, qui eundem locum interpretantur de aliis Regibus, non intelligunt de iudicio Regum in rebus Eccleſiaſticis, ſed ſolùm in ciuilibus; neque de quouis Rege in particulari, ſed tantùm de aliquibus. Quo pacto Salomon non errauit in iudicio circa filium meretricis; nec Daniel in iudicio circa Suſannam. An tu putas, Salomoni & Danieli omnes ſimiles eſſe? Vtinam id quidem ſit.

6. Negas etiam minorem. Negas, inquam, in iſto capite Deuteronomii, nihil haberi de Primatu Regis. Dic ergo, in quibus verbis vel apicibus habetur aliquid de Primatu? In iſtis, inquis: *Deſcribet ſibi Rex Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit ſecum, legetq́ illud omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & ceremonias eius, quæ in lege præcepta ſunt.* Sed primùm quæro, an Rex Angliæ putet,

hæc

hæc verba ad ſe pertinere, nec ne? Si ad illum non pertinent, quomodo Primatus eius probari inde poteſt? Si pertinent, cur non ſeruat, quæ in iis præcepta ſunt? Non enim cuſtodit ceremonias & iudicia, quæ in Deuteronomio præſcribuntur de agno paſchali, de ciborum delectu, de libello repudii, de ſtupro, adulterio, ædificio, ſuſpendio, de aliis ſexcentis.

7. Dices forte, non opus eſſe, vt Rex Angliæ ſeruet omnia ſimpliciter, quæ in Deuteronomio ſcripta ſunt, ſed vt ſeruet præcepta Decalogi. Nam reliqua præcepta, ceremonialia & iudicialia abrogata ſunt. Eſto ſanè. Sed quid inde colligis pro Primatu? An ex eo, quia Rex ſeruare debet præcepta Decalogi, probare vis, Regem in Eccleſia Primatum obtinere? Valde erras. Etiam alii, qui Reges non ſunt, ſeruare ea debent; nec ideò in Eccleſia Primatum habent. At, inquies, hoc Regi præ aliis peculiare eſt, quòd non ſolùm ipſe ſeruare ea debeat, ſed & operam dare, vt ſubditi ea ſeruent. Primùm nego, hoc illi peculiare eſſe. Etiam parentes curare debent, vt Decalogus ſeruetur à domeſticis. Deinde, ſit illi peculiare. Nondum probatum eſt, Sacerdotes & Epiſcopos, in rebus Eccleſiaſticis, ſubditos Regi eſſe. Nec facilè id probaturus es.

II. TESTIMONIVM diſcutitur.

8. Secundum teſtimonium habetur in eodem capite Deuteronomii, v. 8. his verbis: *Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & lepram; & Iudicum intra portas tuas videris verba variari: ſurge, & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Venieſq; ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore: quæreſq; ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem. Et facies, quodcunque dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius; ſequeriſque ſententiam eorum, nec declinabis ad dextram, neque ad ſiniſtram. Qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, & decreto Iudicis, morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael.*

9. Circa hoc teſtimonium tria notaui. Primò, quòd ſermo ſit de controuerſiis legalibus, quæ difficultatem habent, & in vtramq; partem ab nferioribus iudicibus trahuntur. Secundò, quod huiuſmodi cõtrouerſiæ ad ſummum Sacerdotem, tanquam ad legitimũ iudicem deferendę ſint.

Ter-

Tertiò, quòd ſub pœna mortis oporteat acquieſcere ſententiæ Sacerdotis.

10. Hinc dupliciter argumentatus ſum. Primò ſic: Ille cenſetur habere Primatum Eccleſiæ, qui in rebus ad legem diuinam & eius interpretationem pertinentibus, conſtitutus eſt ſupremus Iudex in terris, cui oporteat obedire: Atqui non Rex, ſed Sacerdos conſtitutus eſt talis Iudex à DEO: Ergo non Rex, ſed Sacerdos habet Primatum Eccleſiæ. Secundò ſic: Si Rex eſſet ſupra Sacerdotem in cauſis eccleſiaſticis, non opus eſſet ſtare iudicio Sacerdotis, ſed liceret ad Regem, tanquam ad ſuperiorem Iudicem prouocare. At hoc non licet: Non ergo Rex, ſed Sacerdos eſt ſupremus Iudex in controuerſiis legalibus à Deo conſtitutus.

11. Hîc vertis te in omnem partem, Tookere. Ac tria potiſsimum dicis. Primò, in teſtimonio Deuteronomii citato, latam eſſe legem à Deo, qua iubentur ſubditi in rebus ambiguis ire ad ſummum Sacerdotem, & illius iudicio acquieſcere, ſecluſa omni prouocatione ad Regem. Hoc pro me facit. Secundò, legem illam eſſe iudicialem, ac proinde abrogatam. Hîc te iugulas. Nam ſi concedis, in Veteri Teſtamento fuiſſe talem legem à DEO latam (etiamſi iam abrogata ſit)

neceſſariò debes concedere, Sacerdotem in veteri Teſtamento fuiſſe ſupremum Iudicem in cauſis legalibus, cui omnes debuerint obedire: Et quod inde ſequitur, Sacerdotem in veteri Teſtamento habuiſſe Primatum Eccleſiæ. At hoc ipſum eſt, quod contendimus. Quid ergo præſidij habes ex veteri Teſtamento pro Primatu Regis? Nihil ſanè.

12. Tertiò dicis, etiamſi Lex illa non eſſet abrogata, ſed adhuc vigeret, non tamen obfuturam Primatui Regis. Non enim latam eſſe pro ſolo Sacerdote, ſed ſimul pro Sacerdote ac Iudice. Itaque ex illa lege non confirmari authoritatem ſolius Sacerdotis, ſed authoritatem duarum perſonarum coniunctim, nempe Sacerdotis & Iudicis: Et per Iudicem intelligi Regem. Audi Tookere. Dabo tibi, quod vis, legem illam latam eſſe pro duabus perſonis, id eſt, pro Sacerdote & Iudice. Sed primum, vnde probas, per Iudicem intelligi ipſum Regem? Textus loquitur de Sacerdote & Iudice, qui habitaturi erant in eo loco, quem elegiſſet Domiuus Deus, id eſt, in eo loco, in quo futurum erat Tabernaculum vel Templum Domini. At Rex non ſemper habitabat in eo loco, vbi erat Tabernaculum: Ergo per Iudicem

habitan-

habitantem in eo loco, non intelligitur Rex.

13. Sed etiam hoc dabo tibi, per Iudicem intelligi Regem, ac proinde legem illam Deuteronomii, coniunctim latam eſſe pro Sacerdote & Rege. Sed quo ſenſu hoc intelligis? Video quatuor modis intelligi poſſe. Primò, vt vterq; per modum vnius fuerit Iudex in quacunque controuerſia, tam eccleſiaſtica, quàm ciuili; nec Rex ſine Sacerdote, nec Sacerdos ſine Rege, potuerit ſententiam ferre. Secundò, vt Sacerdos ſeorſim fuerit ſupremus Iudex in Eccleſiaſticis, & Rex ſeorſim in ciuilibus. Tertiò, vt ſolus Sacerdos fuerit ſupremus Iudex in omnibus, tam ciuilibus, quàm eccleſiaſticis; cui tamen Rex fuerit ſubordinatus. Quartò, vt ſolus Rex fuerit ſupremus Iudex in omnibus, cui Sacerdos fuerit ſubordinatus.

14. Primus ſenſus nec verus eſt, nec tibi patrocinatur. Non enim verum eſt, Regem & Sacerdotem, per modum vnius Iudicis, debuiſſe coniunctim de quacunque controuerſia ſententiam ferre. Hoc patet ex ipſo textu, qui ſic habet: *Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & lepram.* Vbi illa particu-

la,

la, *inter cauſam & cauſam*, communis eſt, & extendi poteſt, tam ad cauſam eccleſiaſticam, quàm ciuilem. Illa verò, *inter ſanguinem & ſanguinem*, ſignificat cauſam ciuilem. Illa denique, *inter lepram & lepram*, denotat cauſam Eccleſiaſticam, ad ſolos Sacerdotes pertinentem. Nam ſoli Sacerdotes iudicabant de lepra, vt expreſsè habetur in Leuitico, cap. 13. & 14. per totum. Vnde Chriſtus in Euangelio non miſit lèproſum ad Regem, ſed ad ſolum Sacerdotem. *Vade*, inquit, *oſtende te Sacerdoti*, Matth. 8. 4. Hinc infero, in controuerſia de lepra, non fuiſſe duos Iudices per modum vnius, ſed ſolum Sacerdotem fuiſſe Iudicem ſine Rege. Falſum ergo eſt, legem Deuteronomii latam eſſe de Sacerdote & Rege coniunctim, per modum vnius. Sed etiamſi lata ſic eſſet, non faceret pro te Tookere. Nam inde ſequeretur, Primatum Eccleſiæ in Veteri Teſtamento non pertinuiſſe ad ſolum Regem, quod tu contendis; ſed coniunctim ad Regem & Sacerdotem, quod tu minimè vis.

15. Secundus ſenſus omnino contra te eſt. Aſſerit enim in veteri Teſtamento fuiſſe duos ſupremos Iudices: alterum in controuerſiis eccleſiaſticis, nempe Pontificem

tificem ; alterum in ciuilibus, nempe Regem aut Vicarium illius. Vbi ergo Primatus Regis in Eccleſiaſticis? Et hoc ſenſu videtur hanc legem Deuteronomii, de qua agimus, interpretatus eſſe Ioſaphat Rex, 2. Paralipom. 19. 11. cùm dixit; *Amarias Sacerdos & Pontifex veſter, in his, quæ ad Deum pertinent, præſidebit. Porrò Zabadias filius Iſmael, qui eſt Dux in domo Iuda, ſuper ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent,* De quibus verbis paulò poſt iterum dicemus.

16. Tertius ſenſus non minus contra te facit. Eo aſſeritur, in veteri Teſtamento ſolum Sacerdotem fuiſſe ſupremum Iudicem controuerſiarum: Regem autem fuiſſe illi ſubordinatum, tanquam executorem. Hoc tu non vis. Alii tamen volunt, præſertim illi, qui ſic legunt textum: *Qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, ex decretò iudicis morietur.* Vbi illa particula, *nolens obedire Sacerdotis imperio,* ſignificat, Sacerdotem fuiſſe ſupremum iudicem, cuius imperio erat obtemperandum. Illa verò, *ex decreto Iudicis morietur*, denotat Regem vel Vicarium illius fuiſſe executorem ſententiæ à Sacerdote latæ. Et ita ſentit Cardinalis Bellarminus lib. 4. de Pontifice cap. 1.

17. Quar-

17. Quartus ſenſus pro te quidem faceret, ſi verus eſſet; ſed tamen verus non eſt. Aſſerit enim in veteri Teſtamento ſolum Regem fuiſſe ſupremum Iudicem in omnibus controuerſiis, tam eccleſiaſticis, quàm ciuilibus; & Sacerdotem fuiſſe illi ſubordinatum. Quod ſine dubio falſum eſt. Hoc primo patet ex illa particula, *inter lepram & lepram*. Nam, vt ſupra dixi, Rex in veteri Teſtamento non iudicabat de lepra, ſed ſolus Sacerdos. Deinde ex illa particula, *Qui noluerit obedire Sacerdotis imperio, morietur.* Quæ ſignificat, ab imperio & ſententia Sacerdotis non licuiſſe prouocare ad alium judicem; ac proinde non fuiſſe alium judicem ſupra Sacerdotem. Ex quibus omnibus concludo, teſtimonium Deuteronomii, de quo hactenus actum eſt, nullo modo patrocinari Regibus, in quæſtione de Primatu Eccleſiæ, ſed Sacerdotibus.

III. TESTIMONIVM diſcutitur.

18. Tertium teſtimonium habetur, 2. Paralip. 19. 8. his verbis: *In Ieruſalem quoque conſtituit Ioſaphat Leuitas & Sacerdotes & Principes familiarum ex Iſrael, vt iudicium & cauſam Domini iudicarent habitato-*

bitatoribus eius. Præcepitque eis dicens: Omnem cauſam, quæ venerit ad vos fratrum veſtrorum, qui habitant in vrbibus ſuis, oſtendite eis, vt non peccent in Dominum. Amarias autem Sacerdos & Pontifex veſter, in his, quæ ad Deum pertinent, præſidebit. Porro Zabadias, filius Iſmael, qui eſt Dux in domo Iuda, ſuper ea opera erit, quæ ad Regis officium pertinent.

19. Hoc teſtimonio vos abutimini pro Primatu Regis ſtabiliendo; nos rectè vtimur ad eundem Primatum deſtruendum. Facitis autem duo argumenta. Alterum eſt Iacobi Regis, in hunc modum: Quicunque conſtituit Leuitas & Sacerdotes in aliqua ciuitate, habet Primatum Eccleſiæ: Atqui Rex Ioſaphat conſtituit Leuitas & Sacerdotes in Ieruſalem: Ergo habuit Primatum Eccleſiæ. Hoc argumentum ſupra à me ſolutum eſt. Dixi, tria ſpectari poſſe in Leuitis & Sacerdotibus veteris Teſtamenti. 1. Electionem ſeu deſignationem perſonæ ad officium diuinum. 2. Conſecrationem. 3. Applicationem ad exercitium in certo aliquo loco. Igitur Regem Ioſaphat nec elegiſſe, nec cõſecraſſe Leuitas & Sacerdotes (cùm electio ad ſolum Deum; conſecratio ad ſummum Pontificem pertinuerit) ſed tantum applicaſſe ad exercitium in certo

aliquo,

aliquo loco, id eſt, vocaſſe Leuitas & Sacerdotes, qui iam conſecrati erant, vt ſeruirent Deo in Ieruſalem, qui prius alibi ſeruiuerant. Hinc autem non rectè colligi Primatum Eccleſiæ. Nam & nunc Principes Catholicos ſimile quid facere, quando aliunde vocant Ieſuitas in ſuas ditiones, vt ibi concionentur, & alia officia diuina peragant; nec tamen ideo Primatum Eccleſiæ ſibi arrogare. Hæc fuit mea ſolutio. Tu nihil contra eam adfers, Tookere, niſi quod diſpliceat tibi exemplum Ieſuitarum, quo ſolutionem illuſtraui. Si vſus fuiſſem exemplo Prædicantium, ſine dubio nihil habuiſſes, quod opponeres.

20. Alterum argumentum à te prodiit. Eſt autem huiuſmodi. Ioſaphat Rex conſtituit ſibi duos Vicarios ſeu delegatos: Vnum in rebus diuinis & eccleſiaſticis, nempe Amariam Pontificem; alterum in ciuilibus & temporalibus, nempe Zabadiam: Ergo Ioſaphat Rex habuit ſupremam iuriſdictionem in vtriſque rebus, tam eccleſiaſticis, quàm ciuilibus; quia in vtriſque habuit ſub ſe Vicarium ſeu delegatum. Reſpondeo. Antecedens falſum eſt. Primò, quia ſi Ioſaphat habuiſſet ſub ſe Pontificem, tanquam Vicarium in eccleſiaſticis; ſicut habuit ſub ſe Zabadiam,

tanquam Vicarium in ciuilibus; planè ſequeretur, quod ſicut in ciuilibus poterat omnia per ſe facere, quæ faciebat per Zabadiam, ſic etiam in eccleſiaſticis potuiſſet omnia per ſe facere, quæ faciebat per Pontificem: At hoc falſum eſt: Ergo & illud, ex quo ſequitur. Maior per ſe nota eſt, quia quidquid facit aliquis per Vicarium, cui committit ſeu delegat ſuas vices, poteſt facere ſine Vicario, non delegando illi ſuas vices, ſed ſibi retinendo. Minor probatur, quia Ioſaphat non poterat per ſe exercere vllum officium ſummi Sacerdotis ſeu Pontificis. Non enim poterat introire in ſancta Sanctorum, nec offerre ſacrificium, nec leproſos expiare; & quæ ſimilia ſunt. Secundò, quia Vicarius, qui habet poteſtatem delegatam, ab eo habet, cuius Vicarius eſt: ſed Pontifex in veteri Teſtamento non habebat ſuam poteſtatem à Rege, ſed à Deo, mediante conſecratione: Ergo non erat Vicarius Regis. Maior patet ex ipſis terminis, quia habere poteſtatem delegatam, nihil aliud eſt, quàm habere poteſtatem ab alio ſibi conceſſam & demandatam. Minor conſtat ex ritu conſecrandi Pontificem, Exodi 29.

21. Hæc ſufficiant de veſtris argumentis. Nos ex eodem Scripturæ loco, multò

fortius argumentamur contra Primatum Regis; & quidem dupliciter. Primò ſic: Qui præſidet in iis omnibus, quæ ad Deum & Eccleſiam pertinent, habet Primatum Eccleſiæ: Atqui in veteri Teſtamento, non Rex, ſed Pontifex præſidebat in iis omnibus, quæ ad Deum & Eccleſiam pertinebant. Ergo in veteri Teſtamento, nõ Rex, ſed Pontifex habebat Primatum Eccleſiæ. Nec eſt, quod obiicias, Pontificem nomine Regis præſediſſe. Hoc enim iam antè refutatum eſt.

22, Secundò ſic: In veteri Teſtamento, Zabadias præſidebat in iis omnibus, quæ pertinebant ad officium Regis: at non prę-ſidebat in rebus eccleſiaſticis. Ergo res eccleſiaſticæ nõ pertinebant ad officium Regis. Maior & minor diſertè habentur in textu. Concluſio legitimè ſequitur. Vel ſic: Quęcunq; pertinebant, ad officium Regis, commiſſa erant Zabadiæ: at res eccleſiaſticæ non erant illi commiſſæ: ergo non pertinebant ad officiũ Regis. Et quis dubitet?

IV. TESTIMONIVM diſcutitur.

23. Quartum teſtimonium habetur, 2. Reg. 5. 6. his verbis: *Et abiit Rex, & omnes viri, qui erant cum eo, in Ieruſalem, ad Iebuſæum habitatorem terræ, dictumq́; eſt*

Dauid

Dauid ab eis: Non ingredieris huc, niſi abſtuleris cœcos & claudos, dicentes, Non ingredietur Dauid huc.

24. Ex hoc loco conatus eſt Sacellanus confirmare Primatum Regis in hunc modum; Ad Dauidem Regẽ ſpectabat, cœcos & claudos è templo tollere: Ergo ad eum ſpectabat, omnes abuſus & corruptelas tollere. Ergo habebat Primatum Eccleſiæ. Sed iam ſupra dixi, nec priorem, nec poſteriorem conſequentiam legitimam eſſe. Tu tamen, Tookere, vtranq; legitimã eſſe vis. Itaq; tecum agẽdum mihi iam eſt. Et quia tota lis pendet ex vero ſenſu illorum verborum: *Non ingredieris huc, niſi abſtuleris cœcos & claudos,* primò diſcutiendum eſt, quid cœcorum & claudorũ nomine intelligi debeat? Vel, quod idẽ eſt, an illa verba propriè, an metaphoricè intelligenda ſint?

25. Tu, cum Sacellano, (quem Epiſcopũ Elienſem vocas) metaphoricè interpretatus es. Nec tamen in explicanda metaphora, cum illo cõſentis. Nam ille, per claudos & cœcos, generatim intelligit oẽs abuſus & corruptelas, quæ poſſunt eſſe in Eccleſia. Omnes enim, vt ipſe ait, oriri ſolẽt *vel ex inſcitia, quòd cœci ſint homines, vel ex incuria, quòd in officio claudicent.* Tu non oẽs, ſed aliquas tantùm corruptelas intelligi putas; ac eas potiſsimũ, quæ ſunt in miniſtris Eccleſiæ.

Et in eum ſenſum citat illud ex Leuitico: *Cœcus & claudus non ingredietur in templum Domini, vt obeat miniſterium.* Igitur Sacellanus ſic argumentatur: Illius eſt tollere omnes abuſus, cuius eſt tollere cœcos & claudos, cùm hæc duo idem ſint (niſi quòd alterum propriè, alterum metaphoricè intelligi debeat.) Atqui Dauidis erat tollere claudos & cœcos: Ergo illius erat tollere omnes abuſus. Tu aliter, in hunc modum: Illius eſt tollere omnes abuſus, cuius eſt tollere aliquos, cùm omnium ſit eadem ratio: Atqui Dauidis erat tollere aliquos: Ergo illius erat tollere omnes.

26. Dicam, Tookere. Ambo cœci & claudi eſtis; tu & Sacellanus. Cœci, in explicanda Scriptura; claudi in argumentando. Teſtimonium Scripturæ, quod citatum eſt, non metaphoricè de abuſibus, ſed propriè de hominibus verè cœcis & claudis, ad literam intelligendum eſt. Hoc primò conſtat ex re geſta, quæ ſic habet: Dauid Rex obſidebat Ieruſalem & arcem Sion, in qua habitabant Iebuſæi, qui ab obitu Ioſue vſque ad id tempus, expelli inde non potuerant, propter loci firmitatem ac munitionem. Quare Iebuſæi, quòd putarent ſe inexpugnabiles eſſe, irridebant conatum Dauidis, & per contemptum,

ponebant aliquot cœcos &claudos in mœnibus, qui acclamabant Dauidi: *Non ingredieris huc.* Quo facto ſignificabant, non alio, quàm cœcorum & claudorum præſidio ſe egere ad vrbem ſuam, contra tantum Dauidis exercitum, propugnandam ac conſeruandam.

27. De qua re ita ſcribit Ioſephus lib. 7. antiquitatum Iudaicarum cap. 2. *Dauid cum omnibus his copiis Hieroſolyma eſt profectus. Iebuſæi verò, qui tum vrbem incolebant, Chananæorum & ipſi generis, clauſis ad eius aduentum portis, & in mœnibus, quotquot erant cœci vel claudi, aut alioqui mutili, in contemptum Regis collocatis, dictitabant hos ad arcendum hoſtem ſufficere, freti munitionum firmitate. Quo ludibrio ad iram concitatus, oppugnationem aggreditur, & cùm ſtrenua militum opera vteretur, omnibus adnitentibus, vt vnius vrbis expugnatione, cæteris, ſi qui ſimiliter pertinaces eſſent, metus incuteretur, vi inferiorem vrbis partem occupat. Reſiſtente autem ſola arce, decreuit propoſitis honoribus ac præmiis, militem ad rem alacriter gerendam excitare: promiſitq́; ei, qui per ſubiectam vallem in arcem euaſiſſet, totius exercitus imperium ſe commiſſurum; & cum eo certatim omnes eniterentur, cupiditate ſummæ Præfecturæ accenſi, Saruiæ filius*

Ioabus alios præuenit, & conſcenſa arce, clamore ſublato, à Rege promiſſum copiarum imperium popoſcit. Similia habent alii, vt Theodoretus quæſt. 16. 17. Abulenſis quæſt. 7. Gloſſa interlinearis, Lyranus, &c.

28. Hinc patet, nomen cœcorum & claudorum non metaphoricè pro abuſibus, ſed propriè pro verè cœcis & claudis, accipi oportere. Quod etiam confirmant illa verba, quæ ſequuntur in textu ſacro: *Propoſuerat Dauid in die illa præmium, qui percuſsiſſet Iebuſæum, & tetigiſſet domatum fiſtulas, & abſtuliſſet cœcos & claudos odientes animam Dauid.* Vbi illa particula, *odientes animam Dauid*, non poteſt aliter intelligi, quàm quòd cœci & claudi, qui ſtabant in mœnibus, eſſent hoſtes & aduerſarii Dauidis. De abuſibus certè intelligi non poteſt. Quis enim ſic loquatur, *Abuſus oderunt animam Dauid?*

29. Poſita hac interpretatione, quæ veriſsima eſt, videamus, quam vim habeat argumentum tuum, Tookere. Sic ſanè formandum eſſet: Iebuſæi per contemptum dixerunt Dauidi, Non ingredieris in hanc ciuitatem, niſi prius abſtuleris cœcos & claudos ex mœnibus: Ergo ad Dauidem iure diuino ſpectabat, tollere abuſus & corruptelas Eccleſię. Conſequentia probatur, quia

quia Tookerus & Sacellanus ſunt boni viri, quibus negari nihil poteſt.

V. TESTIMONIVM diſcutitur.

30. Quintum teſtimonium habetur 2. Reg. 6. 2. his verbis: *Surrexit Dauid & abiit, & vniuerſus populus cum eo, vt adducerent Arcam Dei.* Et infra v. 14. *Dauid ſaltabat totis viribus ante Dominum, accinctus ephod lineo. Et Dauid & omnis domus Iſrael ducebant arcam teſtamenti Domini in iubilo, & in clangore buccinæ.*

31. Ex hoc teſtimonio putat Sacellanus ſtabiliri poſſe Primatum Regis, in hunc modum: Dauid præceſsit arcam Domini: Ergo habuit Primatum Eccleſiæ. Sed iam ſupra dixi, ineptam eſſe conſequentiam. Sicut etiam hæc inepta eſt; Populus Iſrael præceſsit arcam Domini: Ergo habuit Primatum Eccleſiæ. Et ſimiliter hæc: Pueri Chriſtiani præcedunt venerabile Sacramentum Euchariſtiæ, quando in publica proceſsione deportatur. Ergo habent Primatum Eccleſiæ. Adieci, hanc legitimam eſſe; Non licuit Regibus, ſed ſolis Sacerdotibus, attingere arcam Domini: Ergo Sacerdotes præferuntur Regibus, in iis, quiæ ad Deum & religionem pertinent.

32. Hæc tu ægrè fers, Tookere. Et multa, quæ parum ad rem faciunt, in medium adfers. Primò dicis, me, cùm iſta ſcriberem, *fortaſſe inter ſcyphos luſiſſe, & Ioannis illius Anglici, olim Papæ vel Papiſſæ de Moguntia,* recordatum eſſe. An putas me tui vel Thomſonii ſimilem eſſe, vt quotidie inter ſcyphos madeam? De te ſic ſcribunt, qui norunt: *Guilielmus Tookerus, miniſter genialis & aulicus, comedit bibitq́ lautè.* Item: *Culinam tantùm & Bacchum ſapit.* Item: *Homo eſt turbulentiſſimus, vinolentus, indoctus.* De Thomſonio ſic: *Richardus Thomſonius notus omnibus, natione Batauus eſt, ſed ex parentibus Anglis, rhetor, poeta, & potator inſignis. Neſcio, ſi alter ſimilis illi in Anglia Bythias.* Item: *Quidam vir grauis ſæpius hominem adiit, ſed ſemper ebrium inuenit; & ad integrum diem, ſobrium reperire, factu difficile, imò & impoſſibile exiſtimat.* Nos, Tookere, in hac ſchola non exercemur.

33. Et quæ eſt illa Papiſſa de Moguntia, de qua loqueris? Conſtat, apud vos fuiſſe fœminam, quæ Eccleſiæ Anglicanæ ſupremum in terris Caput, poſt Chriſtum, appellata eſt. Magno ſanè veſtro dedecore. Apud nos, nec eſt, nec fuit, quæ ſimilem titulum aut honorem ſibi arrogaret. Neq;

tam

tam molles ac delicati ſumus, vt in rebus ad Eccleſiam pertinentibus, vnius fœminæ arbitrio, dirigi ac gubernari nos ſinamus. Antiqua fides & religio, quam ſequimur, cordatos & robuſtos cultores habet. Vobis, qui nouella ac molliori fide imbuti eſtis, volupe eſt, vel mulierculæ, vel androgyni alicuius imperio ſubiacere. Aptiſsimè à quodam dictum eſt:

Roma viros Papas; Papiſſas Anglia cœlo
Subuehit; androgynos ſtulta Geneua colit.

34. Sed videamus cætera. Secundò igitur dicis: *Eccleſiam noſtram ſimilem eſſe Michol filiæ Saulis. Sicut illa irriſit Dauidem ante arcam ſaltantem; ſic nos ridere & ſubſannare veſtra ſolennia.* Magnum myſterium narras Tookere. Sed erras in perſonis. Puritani rident & ſubſannant ſolennia Catholicorum; rident Exorciſmos in Baptiſmo; rident Sacramenta Confirmationis, Ordinis, Pœnitentiæ, extremæ Vnctionis; rident cantum, organa, ſacrificia, ieiunia, feſtiuitates, ſolennes proceſſiones, & quæ ſimilia ſunt. Nihil horum apud vos eſt; aut ſi adhuc aliquid eſt, à Puritanis, qui vobiſcum habitant, ridetur & ſubſannatur. Nos certè innoxii ſumus.

35. Tertiò dicis, Euchariſtiam, quæ in ſolenni proceſsione deportatur, nihil aliud

eſſe, quàm *libum, fruſtulum, cruſtulum, idolomaniam:* Et nos, qui eam proſequimur, *Aſinos eſſe, clitellis ſuperſtitionum onuſtos.* Hoc eſt, quod dixi, Tookere. Tu cum Puritanis rides noſtra ſolennia; non nos veſtra. Nos Dauidi; vos Micholi ſimiles in hac re eſtis. Dauid in ſolenni proceſsione deducebat arcam, & præ gaudio ſaltabat, canebat, exultabat. Et quo magis à fœmina ridebatur, eo maiori conatu ac pietate, inchoatum opus perficiebat. Ita planè nunc fit. Nos Catholici in ſolenni proceſſione deducimus ſacroſanctam Euchariſtiam, & præ gaudio exultamus, ac omni campanarum, muſicorum, organorum & cereorum genere, Deum noſtrum honoramus: Et quo magis à vobis irridemur, (qui in hoc negotio fœminæ, non viri eſtis) eò plus incrementi capit noſtra deuotio, & in Deum charitas ac reuerentia. Neq; nos turbat, quòd aſini à te vocemur, quòd clitellis ſuperſtitionum onuſti eſſe dicamur. Iam pridem edocti ſumus, calumnias & iniurias patienter pro Chriſto ferre. Hoc vnum dolemus, quòd ſacram Euchariſtiam tam enormi blaſphemia lacerare auſus es. Quanquam aliud à te exſpectari vix poteſt. *Culinam tantùm & Bacchum ſapis.* Res diuinæ ludibrio tibi ſunt.

36. Atque hæc hactenus effudiſti. Addis duo,

duo,quæ ad cauſam ſpectant: vnum circa Sacellani, ſeu Epiſcopi Elienſis argumentum; alterum circa meum. De illius argumento ſic ſcribis: *Rectè concluſit Elienſis Epiſcopus: Dauid ſaltauit & præiuit in negotio arcæ deportandæ: Ergo Primatum tenuit. Et eſt vnum, inter cætera, argumentum pro Primatu Eccleſiæ.* Sed paulò poſt cogam te aliter canere.

37. Meum argumentum erat hoc: Non licuit Regibus, ſed ſolis Sacerdotibus, attingere arcam Domini. Ergo Sacerdotes præferuntur Regibus, in iis, quæ ad Deum & religionem pertinent. Hanc illationem concedis cum hac limitatione: *Sacerdotes præferuntur Regibus, non quidem in omnibus, quæ ad religionem pertinent, ſed tamen in quibuſdam, id eſt, in liturgiis, concionibus, clauibus, ſacramentis.* Benè habet, Tookere. Accipio, quod das. Porrò ex hac tua cõceſsione colligi poſſunt hæ duæ propoſitiones. Vna, Sacerdotes pręferuntur Regibus in quibuſdam rebus ad religionẽ pertinentibus. Altera, Reges viciſsim præferuntur Sacerdotibus in quibuſdã rebus ad religionem pertinentibus. Hinc primò ſequitur, nec ſolum Regem, nec ſolum Sacerdotem, habere abſolutè Primatum in Eccleſia Anglicana. Nam in quibuſdã Rex ſuperior eſt; in aliis Sacerdos. Secundò ſequitur, eum alteri in Eccleſiæ Primatu

præferendum eſſe, qui alteri præfertur in rebus Eccleſiæ dignioribus: Atqui Sacerdos, ex tua ſententia, præfertur Regi in Liturgiis, concionibus, clauibus, Sacramentis, quæ ſunt res Eccleſiæ digniores? Ergo Sacerdos præfertur Regi in Primatu Eccleſiæ. Itáne eſt Tookere?

38. Sed magis te vrgebo, in hunc modum: Sacerdos præfertur Regi in Sacramentis, & conſequenter in negotiis ad Sacramenta pertinentibus, vt iam diſertè confeſſus es: At arca Domini in veteri Teſtamento erat Sacramentum, quod tu etiam expreſsè affirmas: Ergo Sacerdos in veteri Teſtamento præferebatur Regi in negotio ad arcam pertinente. Ergo iam penitus euaneſcit argumentum Sacellani, quod anteà defendebas.

ALIA TESTIMONIA.

39. Superſunt alia quinque teſtimonia, de quibus inter nos contentio eſt. Primum de ædificatione & dedicatione templi à Salomone facta. Alterum de Abiathar ſummo Sacerdote, quem Salomon exauthorauit. Tertium de Ioſia Rege, qui fœdus inter Deum & populum redintegrauit. Quartum de Ezechia, qui ſerpentem æneum

æneum confregit. Quintum de titulis, quibus Reges in veteri Teſtamento honorantur. Sed hæc omnia iam ſuperius à me explicata & diſcuſſa ſunt. Nec tu quicquam adfers, Tookere, quod noua diſquiſitione indigeat. Nam ineptias tuas, & pueriles declamationes, in quibus ſtudium ac operam perdis, non tanti facio, vt hoc loco refutandas exiſtimem. Igitur pergo ad tertium caput, in quo agitur de iure Noui Teſtamenti.

CAPVT III.

An Rex iure diuino Noui Teſtamenti habeat primatum Eccleſiæ?

1. IVs diuinum Noui Teſtamenti à Chriſto conditum eſt. Is enim, ſicut veteres ritus, ceremonias, ſacrificia, totam denique ſynagogam abrogauit: ita noua Sacramenta, nouum ſacrificium, nouos mini-

miniſtros, nouã Eccleſiam inſtituit: Et præcepta dedit, quibus omnia, quæ ab ipſo inſtituta eſſent, legitimè gubernari & conſeruari poſſent. Nunc ergo quæſtio eſt, quid in hac tota Oeconomia ſua ſtatuerit de Primatu Eccleſiæ? An eum voluerit eſſe apud Reges & Principes ſæculares, an verò apud Apoſtolos & eorum ſucceſſores?

2. Repeto quod ſupra monui, huncPrimatum cõſiſtere in exteriori Iuriſdictione, cuius potiſſimi actus ſunt hi. 1. Regere Eccleſiam. 2. Synodos conuocare. 3. Iiſdem præſidere. 4. Lites finire & controuerſias fidei decidere. 5. Leges & conſtitutiones condere. 6. Contumaces excommunicare; aut alio modo punire delinquentes. 7. Miniſtros Eccleſiæ conſtituere & deponere. Et ſi qui ſimiles. Igitur inueſtigandum eſt, quinam hanc iuriſdictionem in Eccleſia à Chriſto acceperint? Apoſtoli & eorum ſucceſſores,

res, an Reges & Principes ſæculares? Id autem ex quadruplici capite inueſtigari poteſt. Primò, ex verbis CHRISTI, quibus ſuam mentem in hac re declarauit. Secundò, ex teſtimoniis Apoſtolorum, qui ſine dubio CHRISTI mentem aſſecuti ſunt. Tertiò, ex praxi, quæ illo tempore in Eccleſia ſeruata eſt. Quartò, ex aliis circumſtantiis.

3. Si verba Chriſti ſpectemus, res in promptu eſt. Legamus Euangelium. Mox inueniemus, Petro dictũ eſſe, Ioan. 21. 22. *Paſce oues meas.* Et Matth. 16. 18. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Et tibi dabo claues regni cœlorum.* Et Lucæ 22. 32. *Tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* At nuſquam legimus, Tiberio, Pilato, vel Herodi dictum eſſe: *Paſcite oues meas: Eccleſiæ meæ Primatum tenete.*

4. Et quid eſt, *Paſce oues meas?* Conſtat ex Euangelio, CHRISTVM

eſſe

eſſe Paſtorem: Eccleſiam, ouile: Chriſtianos, oues. Igitur tantundem eſt, ac ſi dixiſſet: In hoc paſtorali officio vicariam operam mihi præſta Ouile meum tibi commendo; paſce, quotquot in eo ſunt, oues. Vel clarius: Eccleſiam meam tibi commendo: dirige & guberna fideles, quotquot in Eccleſia ſunt. Vno verbo, Vicarius meus eſto. Quid vnquam ſimile dictum eſt Regi vel Imperatori? Imò eos ipſos, ſi oues Chriſti ſunt, Petro commiſſos eſſe, neceſſe eſt, cui totum ouile commiſſum eſt. Rectè enim Epiphanius in Ancorato: *Hic eſt, qui audiuit, Paſce oues meas, cui creditum eſt ouile.* Et Eucherius Lugdunenſis in Vigilia ſancti Petri: *Prius agnos, deinde oues ei commiſit, quia non ſolum paſtorem, ſed paſtorum paſtorem eum conſtituit. Paſcit igitur Petrus agnos, paſcit & oues; paſcit filios, paſcit & matres: regit & ſubditos, & Prælatos. Omnium igitur paſtor eſt, quia præter agnos & oues in Eccleſia nihil eſt.*

5. Iam

5. Iam, quid aliud eſt, Petro, non Regi aut Imperatori, datas eſſe claues Eccleſiæ, quàm datam eſſe poteſtatem & officium gubernandi Eccleſiam? Hoc ipſa Metaphora planè ſignificat. Et confirmat vſus. Solent enim, qui in familia vel vrbe præſunt, accipere claues in ſignum imperii & Iuriſdictionis. Vnde Dominus apud Iſaiam c. 22. cùm vellet ſignificare, ſe poteſtatem ſummi ſacerdotis translaturum à Sobna in Eliacim, vſus eſt metaphora clauium. Sic enim ait: *Vade, & ingredere ad eũ, qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpoſitum templi, & dic ad eum: Quid tu hic? Expellam te de ſtatione tua, & de miniſterio tuo deponam te: & vocabo ſeruum meum Eliacim, & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eũ, & poteſtatem tuam dabo in manu eius: Et dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius: & aperiet, & non erit, qui claudat: & claudet & non erit qui aperiat.* Eadem metaphora vtitur ſcri-

ptura ad ſignificādùm principatum Chriſti, Apocal. 3. 7. *Hæc dicit ſanctus & verus, qui habet clauem Dauid: qui aperit & nemo claudit: claudit & nemo aperit.* Hinc Gregorius l. 4. epiſt. 32. *Cunctis Euangelium ſcientibus liquet, quod voce dominica, omnium Apoſtolorum principi Petro totius Eccleſiæ cura commiſſa eſt. Ipſi quippe dicitur, Tibi dabo claues regni cælorum.*

6. Et quis vſus harum clauium eſt? ſoluere & ligare: aperire & claudere, id eſt, exercere triplicem poteſtatem; Vnam intromittendi in Eccleſiam, & eiiciendi, prout quiſque meretur. Alteram, ſoluendi vincula peccatorum, legis, voti, iuramenti. Tertiam, ligandi per præcepta & pœnas. Vno verbo: exercere ſupremam iuriſdictionem in domo Dei, quæ eſt Eccleſia.

7. Igitur ex verbis Chriſti, perſpicuè conſtat, Petro & eius ſucceſſoribus, non item Regi commiſſum eſſe ouile, concreditas oues, conceſſas cla-

ſas claues. Videamus nunc, quid Apoſtoli hac de re dicãt. Sanè D. Paulus, tametſi non ſemel, ſed ſæpè, de ſtructura & regimine Eccleſiæ Chriſti loquatur, nuſquam tamẽ Reges & Principes ſæculares, ſed vbiq; Apoſtolos & Epiſcopos, nominare ſolet. Proferã tria ipſius teſtimonia. Primum eſt Act 20.28. *Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus S. poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Verba aperta ſunt. Qui ergo conſtituti ſunt præſides & Rectores Eccleſiæ Chriſti? Epiſcopi. A quo conſtituti ſunt? A Spiritu ſancto. Reges ergo vel conſtituti non ſunt; vel à Spiritu ſancto non ſunt. Alterum eſt, Eph. 2.20. *Superædificati ſuper fundamẽtum Apoſtolorum & Prophetarũ, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu.* Hic in ſtructura Eccleſiæ nullũ fundamentum eſt, præter Chriſtum, Apoſtolos & Prophetas. At ſi Reges ad illam ſtructuram pertinerent, & quidem magis, quàm Apoſtoli & Prophetæ,

ſine dubio dicendum eſſet: *Superædificati ſuper fundamentum Regum, Apoſtolorum & Prophetarum.* At Reges omiſſi ſunt; & tamen ſtructura perfecta eſt. TERTIVM eſt Eph. 4.11. *Et ipſe dedit quoſdã quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterii in ædificationem corporis Chriſti.* Hic tria ſpectanda ſunt. 1. Ædificatio Eccleſiæ. 2. Opus miniſterii. 3. Conſummatio ſanctorum. Senſus ergo eſt: Chriſtus volens ſuos fideles, qui in illum credituri ſunt, perducere ad conſummationem, id eſt, ad ſanctitatem & vitam æternam: ædificauit pro iis Eccleſiam, & in ea conſtituit Miniſtros, qui fidelibus præeſſent, eoſq; ad finem ſuum conſequendum, docendo & gubernando iuuarent. Et quos illos? Apoſtolos, Prophetas, Euangeliſtas, Paſtores, Doctores. Nulla fit Regum mentio.

8. Ex his teſtimoniis ſic concludo. In Eccleſia Chriſti eſt legitimus quidam ordo, ſeu, vt alii vocant, diſpoſitio & Hierarchia, in qua alii Prælati, alii ſubditi ſunt: alii Paſtores, alii oues: alii in fundamento, alii ſupra fundamentum: alii Doctores, alii diſcipuli. Vel ergo Reges includuntur in hac hierarchia, tanquam Primates, vel tanquam ſubditi. Si hoc poſterius, ſalua res eſt. Si illud prius, neceſſe eſt, maiori poteſtate præditos eſſe, quàm Apoſtolos & Epiſcopos. Nam ſi vel parem cum illis, vel inferiorem poteſtatem haberent, non rectè dicerentur eſſe primates Eccleſiæ. Si ergo maiorem habent, ea ſine dubio á Chriſto ipſis conceſſa eſt. At vbi & quibus verbis? Aut vbi Apoſtoli in ſuis ſcriptis & actis illius poteſtatis à Chriſto conceſſæ meminerunt? In teſtimoniis citatis nihil inuenio. Omnes ſilent de Regibus: loquuntur de Apoſtolis. Solus Rex Angliæ cum ſuo Sa-

eſſe, quàm *libum, fruſtulum, cruſtulum, idolomaniam*: Et nos, qui eam proſequimur, *Aſinos eſſe, clitellis ſuperſtitionum onuſtos*. Hoc eſt, quod dixi, Tookere. Tu cum Puritanis rides noſtra ſolennia; non nos veſtra. Nos Dauidi; vos Micholi ſimiles in hac re eſtis. Dauid in ſolenni proceſsione deducebat arcam, & præ gaudio ſaltabat, canebat, exultabat. Et quo magis à fœmina ridebatur, eo maiori conatu ac pietate, inchoatum opus perficiebat. Ita planè nunc fit. Nos Catholici in ſolenni proceſſione deducimus ſacroſanctam Euchariſtiam, & præ gaudio exultamus, ac omni campanarum, muſicorum, organorum & cereorum genere, Deum noſtrum honoramus: Et quo magis à vobis irridemur, (qui in hoc negotio fœminæ, non viri eſtis) eò plus incrementi capit noſtra deuotio, & in Deum charitas ac reuerentia. Neq; nos turbat, quòd aſini à te vocemur, quòd clitellis ſuperſtitionum onuſti eſſe dicamur. Iam pridem edocti ſumus, calumnias & iniurias patienter pro Chriſto ferre. Hoc vnum dolemus, quòd ſacram Euchariſtiam tam enormi blaſphemia lacerare auſus es. Quanquam aliud à te exſpectari vix poteſt. *Culinam tantùm & Bacchum ſapis.* Res diuinæ ludibrio tibi ſunt.

36. Atque hæc hactenus effudiſti. Addis duo,

duo, quæ ad cauſam ſpectant: vnum circa Sacellani, ſeu Epiſcopi Elienſis argumentum; alterum circa meum. De illius argumento ſic ſcribis: *Rectè concluſit Elienſis Epiſcopus: Dauid ſaltauit & præiuit in negotio arcæ deportandæ: Ergo Primatum tenuit. Et eſt vnum, inter cætera, argumentum pro Primatu Eccleſiæ.* Sed paulò poſt cogam te aliter canere.

37. Meum argumentum erat hoc: Non licuit Regibus, ſed ſolis Sacerdotibus, attingere arcam Domini. Ergo Sacerdotes præferuntur Regibus, in iis, quæ ad Deum & religionem pertinent. Hanc illationem concedis cum hac limitatione: *Sacerdotes præferuntur Regibus, non quidem in omnibus, quæ ad religionem pertinent, ſed tamen in quibuſdam, id eſt, in liturgiis, concionibus, clauibus, ſacramentis.* Benè habet, Tookere. Accipio, quod das. Porrò ex hac tua cõceſsione colligi poſſunt hæ duæ propoſitiones. Vna, Sacerdotes pręferuntur Regibus in quibuſdam rebus ad religionẽ pertinentibus. Altera, Reges viciſsim præferuntur Sacerdotibus in quibuſdã rebus ad religionem pertinentibus. Hinc primò ſequitur, nec ſolum Regem, nec ſolum Sacerdotem, habere abſolutè Primatum in Eccleſia Anglicana. Nam in quibuſdã Rex ſuperior eſt; in aliis Sacerdos. Secundò ſequitur, eum alteri in Eccleſiæ Primatu

præferendum eſſe, qui alteri præfertur in rebus Eccleſiæ dignioribus: Atqui Sacerdos, ex tua ſententia, præfertur Regi in Liturgiis, concionibus, clauibus, Sacramentis, quæ ſunt res Eccleſiæ digniores? Ergo Sacerdos præfertur Regi in Primatu Eccleſiæ. Itáne eſt Tookere?

38. Sed magis te vrgebo, in hunc modum: Sacerdos præfertur Regi in Sacramentis, & conſequenter in negotiis ad Sacramenta pertinentibus, vt iam diſertè confeſſus es: At arca Domini in veteri Teſtamento erat Sacramentum, quod tu etiam expreſsè affirmas: Ergo Sacerdos in veteri Teſtamento præferebatur Regi in negotio ad arcam pertinente. Ergo iam penitus euaneſcit argumentum Sacellani, quod anteà defendebas.

ALIA TESTIMONIA.

39. Superſunt alia quinque teſtimonia, de quibus inter nos contentio eſt. Primum de ædificatione & dedicatione templi à Salomone facta. Alterum de Abiathar ſummo Sacerdote, quem Salomon exauthorauit. Tertium de Ioſia Rege, qui fœdus inter Deum & populum redintegrauit. Quartum de Ezechia, qui ſerpentem æneum

æneum confregit. Quintum de titulis, quibus Reges in veteri Teſtamento honorantur. Sed hæc omnia iam ſuperius à me explicata & diſcuſſa ſunt. Nec tu quicquam adfers, Tookere, quod noua diſquiſitione indigeat. Nam ineptias tuas, & pueriles declamationes, in quibus ſtudium ac operam perdis, non tanti facio, vt hoc loco refutandas exiſtimem. Igitur pergo ad tertium caput, in quo agitur de jure Noui Teſtamenti.

CAPVT III.

An Rex iure diuino Noui Teſtamenti habeat primatum Eccleſiæ?

1. IVs diuinum Noui Teſtamenti à Chriſto conditum eſt. Is enim, ſicut veteres ritus, ceremonias, ſacrificia, totam denique ſynagogam abrogauit: ita noua Sacramenta, nouum ſacrificium, nouos mini-

miniſtros, nouã Eccleſiam inſtituit: Et præcepta dedit, quibus omnia, quæ ab ipſo inſtituta eſſent, legitimè gubernari & conſeruari poſſent. Nunc ergo quæſtio eſt, quid in hac tota Oeconomia ſua ſtatuerit de Primatu Eccleſiæ? An eum voluerit eſſe apud Reges & Principes ſæculares, an verò apud Apoſtolos & eorum ſucceſſores?

2. Repeto quod ſupra monui, hunc Primatum cõſiſtere in exteriori Iuriſdictione, cuius potiſſimi actus ſunt hi. 1. Regere Eccleſiam. 2. Synodos conuocare. 3. Iiſdem præſidere. 4. Lites finire & controuerſias fidei decidere. 5. Leges & conſtitutiones condere. 6. Contumaces excommunicare; aut alio modo punire delinquentes. 7. Miniſtros Eccleſiæ conſtituere & deponere. Et ſi qui ſimiles. Igitur inueſtigandum eſt, quinam hanc iuriſdictionem in Eccleſia à Chriſto acceperint? Apoſtoli & eorum ſucceſſores,

res, an Reges & Principes ſæculares? Id autem ex quadruplici capite inueſtigari poteſt. Primò, ex verbis CHRISTI, quibus ſuam mentem in hac re declarauit. Secundò, ex teſtimoniis Apoſtolorum, qui ſine dubio CHRISTI mentem aſſecuti ſunt. Tertiò, ex praxi, quæ illo tempore in Eccleſia ſeruata eſt. Quartò, ex aliis circumſtantiis.

3. Si verba Chriſti ſpectemus, res in promptu eſt. Legamus Euangelium. Mox inueniemus, Petro dictũ eſſe, Ioan. 21. 22. *Paſce oues meas.* Et Matth. 16. 18. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Et tibi dabo claues regni cœlorum.* Et Lucæ 22. 32. *Tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* At nuſquam legimus, Tiberio, Pilato, vel Herodi dictum eſſe: *Paſcite oues meas: Eccleſiæ meæ Primatum tenete.*

4. Et quid eſt, *Paſce oues meas?* Conſtat ex Euangelio, CHRISTVM

eſſe

eſſe Paſtorem: Eccleſiam, ouile: Chriſtianos, oues. Igitur tantundem eſt, ac ſi dixiſſet: In hoc paſtorali officio vicariam operam mihi præſta. Ouile meum tibi commendo; paſce, quotquot in eo ſunt, oues. Vel clarius: Eccleſiam meam tibi commendo: dirige & guberna fideles, quotquot in Eccleſia ſunt. Vno verbo, Vicarius meus eſto. Quid vnquam ſimile dictum eſt Regi vel Imperatori? Imò eos ipſos, ſi oues Chriſti ſunt, Petro commiſſos eſſe, neceſſe eſt, cui totum ouile commiſſum eſt. Rectè enim Epiphanius in Ancorato: *Hic eſt, qui audiuit, Paſce oues meas, cui creditum eſt ouile.* Et Eucherius Lugdunenſis in Vigilia ſancti Petri: *Prius agnos, deinde oues ei commiſit, quia non ſolum paſtorem, ſed paſtorum paſtorem eum conſtituit. Paſcit igitur Petrus agnos, paſcit & oues; paſcit filios, paſcit & matres: regit & ſubditos, & Prælatos. Omnium igitur paſtor eſt, quia præter agnos & oues in Eccleſia nihil eſt.*

5. Iam

5. Iam, quid aliud eſt, Petro, non Regi aut Imperatori, datas eſſe claues Eccleſiæ, quàm datam eſſe poteſtatem & officium gubernandi Eccleſiam? Hoc ipſa Metaphora planè ſignificat. Et confirmat vſus. Solent enim, qui in familia vel vrbe præſunt, accipere claues in ſignum imperii & Iuriſdictionis. Vnde Dominus apud Iſaiam c. 22. cùm vellet ſignificare, ſe poteſtatem ſummi ſacerdotis translaturum à Sobna in Eliacim, vſus eſt metaphora clauium. Sic enim ait: *Vade, & ingredere ad eũ, qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpoſitum templi, & dic ad eum: Quid tu hic? Expellam te de ſtatione tua, & de miniſterio tuo deponam te: & vocabo ſeruum meum Eliacim, & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eũ, & poteſtatem tuam dabo in manu eius: Et dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius: & aperiet, & non erit, qui claudat: & claudet & non erit qui aperiat.* Eadem metaphora vtitur ſcri-

ptura ad ſignificādùm principatum Chriſti, Apocal. 3. 7. *Hæc dicit ſanctus & verus, qui habet clauem Dauid: qui aperit & nemo claudit: claudit & nemo aperit.* Hinc Gregorius l. 4. epiſt. 32. *Cunctis Euangelium ſcientibus liquet, quod voce dominica, omnium Apoſtolorum principi Petro totius Eccleſiæ cura commiſſa eſt. Ipſi quippe dicitur, Tibi dabo claues regni cælorum.*

6. Et quis vſus harum clauium eſt? ſoluere & ligare: aperire & claudere, id eſt, exercere triplicem poteſtatem; Vnam intromittendi in Eccleſiam, & eiiciendi, prout quiſque meretur. Alteram, ſoluendi vincula peccatorum, legis, voti, iuramenti. Tertiam, ligandi per præcepta & pœnas. Vno verbo: exercere ſupremam iuriſdictionem in domo Dei, quæ eſt Eccleſia.

7. Igitur ex verbis Chriſti, perſpicuè conſtat, Petro & eius ſucceſſoribus, non item Regi commiſſum eſſe ouile, concreditas oues, conceſ-
ſas cla-

ſas claues. Videamus nunc, quid Apoſtoli hac de re dicāt. Sanè D. Paulus, tametſi non ſemel, ſed ſæpè, de ſtructura & regimine Eccleſiæ Chriſti loquatur, nuſquam tamē Reges & Principes ſæculares, ſed vbiq; Apoſtolos & Epiſcopos, nominare ſolet. Proferā tria ipſius teſtimonia. PRIMVM eſt Act 20.28. *Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus S. poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Verba aperta ſunt. Qui ergo conſtituti ſunt præſides & Rectores Eccleſiæ Chriſti? Epiſcopi. A quo conſtituti ſunt? A Spiritu ſancto. Reges ergo vel conſtituti non ſunt; vel à Spiritu ſancto non ſunt. Alterum eſt, Eph. 2.20. *Superædificati ſuper fundamētum Apoſtolorum & Prophetarū, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu.* Hic in ſtructura Eccleſiæ nullū fundamentum eſt, præter Chriſtum, Apoſtolos & Prophetas. At ſi Reges ad illam ſtructuram pertinerent, & quidem magis, quám Apoſtoli & Prophetæ,

 ſine

8. Ex his teſtimoniis ſic concludo. In Eccleſia Chriſti eſt legitimus quidam ordo, ſeu, vt alii vocant, diſpoſitio & Hierarchia, in qua alii Prę-lati, alii ſubditi ſunt: alii Paſtores, alii oues: alii in fundamento, alii ſupra fundamentum: alii Doctores, alii diſcipuli. Vel ergo Reges includuntur in hac hierarchia, tanquam Primates, vel tanquam ſubditi. Si hoc poſterius, ſalua res eſt. Si illud prius, neceſſe eſt, maiori poteſtate præditos eſſe, quàm Apoſtolos & Epiſcopos. Nam ſi vel parem cum illis, vel inferiorem poteſtatem haberent, non rectè dicerentur eſſe primates Eccleſiæ. Si ergo maiorem habent, ea ſine dubio á Chriſto ipſis conceſſa eſt. At vbi & quibus verbis? Aut vbi Apoſtoli in ſuis ſcriptis & actis illius poteſtatis à Chriſto conceſſæ meminerunt? In teſtimoniis citatis nihil inuenio. Omnes ſilent de Regibus: loquuntur de Apoſtolis. Solus Rex Angliæ cum ſuo Sa-

cellano, dicit rem ita habere. *An à vobis*, inquit Apoſtolus, *Verbum Dei proceſſit? aut in vos ſolos peruenit?* 1. Corinth. 14. 36.

9. Venio ad praxin Eccleſiæ, quæ tempore Apoſtolorum ſeruata eſt. Ea, ſine dubio, fallere non poteſt. Quis ergo tunc Eccleſiam gubernauit? Apoſtoli. (Actor. 20. 28.) Quis primam Synodum, quæ Hieroſolymis celebrata eſt, indixit? Apoſtoli. (Acto. 15. 6.) Quis huic ſynodo cum auctoritate præſedit? Apoſtoli. Quis ſententiam dixit? Apoſtoli. Quis legem de abſtinentia ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine & ſuffocato ſanciuit? Apoſtoli. Quis Corinthium inceſtuoſum excommunicauit? Paulus Apoſtolus (1. Cor. 5. 3.) Quis accuſationem aduerſus Presbyteros, tanquam legitimus iudex admiſit? Timotheus Epiſcopus. (1. Timo. 5. 19.) Quis Ananiam & Saphiram in cauſa Eccleſiaſtica puniuit? Petrus Apoſtolus (Act. 5. 3.)

Nullæ

Nullæ hic partes Regum; nullum veſtigium.

10. DICET fortè Rex, eo tempore nullos fuiſſe Reges Chriſtianos, qui Eccleſiam gubernare, & hæc officia præſtare potuiſſent. Rectè quidem. Sed nec erant Apoſtoli aut Epiſcopi Chriſtiani, antequam Chriſtus eos vocaret, & deſignaret. Sicut ergo nouos Apoſtolos & Epiſcopos in noua Eccleſia inſtituit: cur non etiam nouos Reges, qui Eccleſiæ præeſſent? Et ſicut Paulum Eccleſiæ perſecutorem, ſubitò in vas electionis immutauit: cur non ſimili modo egit cum Tiberio Imperatore, vel Herode Rege?

11. HINC iam ſumo nouum argumentum ex circumſtantiis in hunc modũ: Si Chriſtus voluit Reges eſſe Primates Eccleſiæ, & ſupra Apoſtolos & Epiſcopos iuriſdictionem exercere: cur non ſtatim ab initio, ſicut certos Apoſtolos elegit, ſic etiam certos Reges deſignauit, qui Eccle-

ſię præſiderent? Cur non ſtatim, ſicut Apoſtolos inſtruxit, quo pacto prædicarent Euangelium, adminiſtrarent ſacramenta, & Eccleſiam propagarent: ſic etiã Reges edocuit, qua ratione Apoſtolis, & doctoribus in regimine Eccleſiaſtico præeſſent, ſynodos conuocarent, cõtrouerſias dirimerent? Cur denique ſicut Apoſtolis, præter priuatam inſtructionem, promiſit Spiritum ſanctum, cuius inſtinctu cætera omnia cognoſcerent, quæ ad ipſorum miniſterium pertinebãt: ſic non etiam Regibus promiſit eundem Spiritum qui eos in ſuo officio perfectius omnia edocerent? Nihil horum factum.

12. CONCLVDO, Reges ex inſtitutione Chriſti non habere Primatum Eccleſiæ; quia nec verba Chriſti, nec teſtimonia Apoſtolorũ, nec praxis primæ Eccleſiæ, nec circumſtantiæ rerum, vlla ratione id ſignificant. Omnia Apoſtolis, & eorũ ſucceſſo-

ceſſoribus patrocinãtur. De illis dictum eſt. Acto. 20. 28. *Spiritus ſanctus poſuit vos regere Eccleſiam Dei.* Et 1. Corinthior. 4. 1. *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Et 2. Corinth. 5. 20. *Pro Chriſto legatione fungimur.* Et Luc. 10. 16. *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Et plura in eandem ſententiam.

Obiectio.

13. Sed multa obiicit *Rex* Angliæ in ſua Apologia, his verbis: *Quid in Nouo Teſtamento? Omnis anima iis (Regibus) ſubiici iubetur, idq; propter conſcientiam. Orandum quidem & pro omnibus, ſed præcipuè pro Regibus & in authoritate conſtitutis, vt ſub iis piam ac pacatam, honeſtamque vitam degamus. Magiſtratus Dei adminiſter eſt ad vlciſcendos facinoroſos: innocentes autem, atq; probos remunerandos. Omnibus quidẽ obtemperandum eſt ſuperioribus pote-*

ſtatibus, ſed potiſſimum principibus, & in eminentia collocatis. Reddite vnicuiq; quod ſuum eſt: timorem, cui timor: amorem, cui amor iure debetur. Date Cæſari, quæ Cæſaris ſunt; Deo quæ Dei ſunt. Regnum meum non eſt de hoc mundo: Quis me conſtituit iudicem ſuper vos? Reges gentium dominantur eorum. Vos autem non ſic. Hactenus Rex.

14. Sed facilis ſolutio. Ac primum, vt generatim dicā, quod res eſt: Hæc teſtimonia partim ad quæſtionē, de qua agitur, non faciunt: partim quatenus à Chriſto & Apoſtolis prolata ſunt, pertinent ad Reges & Imperatores Ethnicos, cuiuſmodi erant Tiberius, Caius, Claudius, Nero & ſimiles. Certum autē eſt, Chriſtum & Apoſtolos non voluiſſe ſuis teſtimoniis ſignificare, Reges & Imperatores ethnicos habere primatū in Eccleſia. Qui enim ſunt extra Eccleſiā, quomodo Primates ſint in Eccleſia? qui ne quidem membra, quomodo caput? qui hoſtes Chriſti, quomodo Vicarii?

15. Spe-

15. Speciatim ſic reſpondeo. Illud Roman. 13.1. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*: nihil omnino contra nos facit. Habet enim hunc facilem & obuium ſenſum: *Omnis homo, qui ſub poteſtate eſt, debet obedire ſuo ſuperiori, in rebus, in quibus ſuperior eſt.* Quis hoc neſcit? Nego autem, Reges eſſe ſuperiores in rebus Eccleſiaſticis ac ſpiritualibus. Hoc probandum erat. Ex hoc autem loco probari non poteſt.

16. Illud etiam 1. Timoth. 2.2. *Orandum pro omnibus, ſed præcipuè pro Regibus, & in authoritate conſtitutis, vt ſub iis piam ac pacatam vitã degamus*, partim malè citatum, partim malè intellectum eſt. Non enim addit Apoſtolus illam particulam, *præcipuè*, nec illam item, *ſub iis*, ſed illis relictis, ſic habet: *Obſecro igitur primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus: pro Regibus, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt, vt quietam & tranquil-*

quil-

quillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate. Hinc ſanè non efficitur, Reges habere Primatum in Eccleſia. Nec Apoſtolus eo loco præfert Reges aliis hominibus, ſed æqualiter de omnibus loquitur, vt patet ex ſequentibus, vbi rationem reddit, cur pro omnibus orandum ſit, *quia*, inquit, *hoc acceptum eſt coram Saluatore noſtro Deo, qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionẽ veritatis venire. Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominũ, homo Chriſtus Ieſus, qui dedit redemptionẽ ſemetipſum pro omnibus.* At Deus æquè vult omnes ſaluos fieri: Et Chriſtus æquè pro omnibus mortuus eſt, æquè pro omnibus ſemetipſum tradidit. An Rex Angliæ putat, pro ſe magis, quám pro Apoſtolis & Epiſcopis, mortuum eſſe Chriſtum? aut Deum magis velle, vt Rex ſaluus fiat, quàm eius Sacellanus? Non ita eſt. Addo, D. Paulum ibi loqui de Regibus gentilibus, qui ad agnitionem veritatis nondum venerant.

nerant. Vult enim orationes fieri pro illis, vt conuertantur, & ſalui fiant. At quæ hæc conſequentia eſt: *Orandum eſt pro Regibus ethnicis, vt ad fidem Chriſti conuertantur: Ergo Reges ethnici primatum tenent in Eccleſia Chriſti?* Planè abſurda eſt.

17. Illud verò, Rom. 13. 4. *Magiſtratus Dei adminiſter eſt ad vlciſcendos facinoroſos*: vel vt vulgata lectio habet: *Dei miniſter eſt vindex in irã ei qui malum agit*: nihil ad rem facit. Fatemur, Reges portare gladiũ, & habere poteſtatem puniendi peccata ſubditorum: & in ea re iuſtitiæ diuinæ miniſtros eſſe. At negamus hanc poteſtatem extendi ad cauſas & tribunal eccleſiaſticum. In hoc tribunali præſident Apoſtoli & Epiſcopi. Illi, vt oſtenſum eſt, conuocãt ſynodos; ſententiam dicunt; litem dirimunt, nouas conſtitutiones ſanciunt; contumaces excommunicant; & ſimiles eccleſiaſticæ iuriſdictionis actus ex officio exercent. Reges procul ſunt ab hoc tribunali.

20. Iam illud, Matth. 22, 21. *Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo:* omnino extra ſcopum eſt, vt ex Euangelio conſtat. Quærebant Iudæi à Chriſto, an tenerentur Cæſari Romano, qui tunc gentilis erat, tributum dare, nec ne? Chriſtus, inſpecto numiſmate, in quo Cæſaris effigies erat impreſſa, reſpõdit: *Date Cæſari, quæ Cæſaris ſunt*: id eſt, date illi tributum, quod ei debetur. An hinc ſequitur, Cęſarem gentilem eo tempore habuiſſe Primatum Eccleſiæ Chriſti in imperio Romano? aut Chriſtum voluiſſe dicere, obediendum eſſe gentili Cæſari in rebus ad Eccleſiam pertinentibus? Nihil minus. Niſi quis putet, hanc collectionem eſſe legitimam; Chriſtiani in Turcia habitantes debent Imperatori Turcarum pendere tributum, quod iure exigit: Ergo debent illum agnoſcere Primatem in rebus Eccleſiaſticis. Hoc Angli, qui in Turcia ſunt, non conceſſerint.

21. Mul-

21. Multò minus ad cauſam facit illud, Ioan. 18. 36. *Regnũ meum non eſt de hoc Mundo.* Quid enim? An quia Chriſtus, ſecundùm humanitatem, nõ eſt Rex temporalis, ſed ſpiritalis; ideò Reges temporales habent Primatum in ſpiritalibus? Contrarium potius colligendum erat hoc modo: Regnum temporale diſtinctum eſt à ſpiritali: ſicut ergo Chriſtus & Apoſtoli adminiſtrant ſpiritale; ita Reges & Imperatores temporale. Itemq́; ſicut Chriſtus, qua Rex ſpiritalis, non vult ſe immiſcere regno temporali: ita Iacobus, qua Rex temporalis eſt, non debet ſe immiſcere regno ſpiritali.

22. Eodem ſpectat illud Lucæ 12. 14. *Quis me conſtituit Iudicem aut diuiſorem ſuper vos?* Ex quo, ſi aliquid cõcludi debet ad rem, ſic debet: Chriſtus non eſt conſtitutus aliorũ iudex in cõtrouerſiis temporalibus, qualis eſt *de diuidenda inter fratres hereditate.* Ergo Rex Angliæ eſt conſtitutus Iudex in

dex in ſpiritualibus. At quæ hæc illatio eſt? Iam ante dixi, ſic potius inferendũ eſſe: Chriſtus in cauſa temporali dixit, *Quis me conſtituit Iudicem ſuper vos?* Ergo ſimiliter Rex Angliæ in cauſa ſpiritali debet dicere, *Quis me conſtituit iudicem ſuper vos?*

23. Denique illud Lucæ 22. 25. *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non ſic:* quid prodeſt ad primatũ, de quo agimus? Nihil ſanè. Senſus eſt: Reges gentiles ſolent eſſe ambitioſi, & multa per tyrannidem facere, ac ſuis potius, quàm ſubditorum commodis ſtudere. Vos autem (mei Apoſtoli) nolite eos imitari, ſed cum modeſtia & fraterna dilectione Eccleſiã adminiſtrate, ſicut & ego facio. Eodem ſenſu ac ſpiritu dixit Petrus in priori epiſt. canonica c. 5. 3. *Paſcite, qui in vobis eſt, gregem Dei, prouidentes non coactè, ſed ſpontaneè, ſecundùm Deũ: neq; turpis lucri gratiâ, ſed voluntariè: neq; vt dominãtes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo,* Hinc iã inferat Rex

Angliæ ; Apoſtoli non debent eſſe ambitioſi & crudeles, ſicut Reges ethnici: Ergo Rex Angliæ tenet Primatum Eccleſiæ. Quid abſurdius? Sic potius: Chriſtiani non debent eſſe ambitioſi, more gentilium: Ergo Rex Angliæ, cùm Chriſtianus ſit, non debet ambire Primatum Eccleſiæ, quem multis iam ſæculis Pōtifex Romanus legitimè & quietè vſurpauit.

24. Ex dictis duo colliguntur. VNVM eſt, nos ex nouo Teſtamento, variis teſtimoniis & argumentis perſpicuè demonſtraſſe, Reges ſæculares non habere Primatum & ſupremam Iuriſdictionem in Eccleſia Chriſti. ALTERVM, nullum teſtimonium à Rege, vel Sacellano allatum eſſe, quod non potius contra, quàm pro ipſo faciat. Nunc ad ius Canonicum & ciuile tranſeamus.

COM-

COMMENTARIVS.

1. IN hoc capite probaui; Primatum ſeu ſupremam gubernationem Eccleſiæ, non deberi Regibus, iure noui Teſtamenti, ſed Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus. Id autem quatuor modis probaui. Primò, ex verbis Chriſti, quibus ſuam mentem in hac re declarauit. Secundò, ex teſtimoniis Apoſtolorum, qui ſine dubio Chriſti mentem aſſecuti ſunt. Tertiò, ex praxi, quæ illo tempore in Eccleſia ſeruata eſt. Quartò, ex circumſtantiis. Deinde ſolui obiectiones, quæ à Iacobo Rege, pro Primatu Regio, allatæ erant. Videamus nunc, Tookere, quid tu ſentias de his omnibus, & ſingula ſeorſim diſcutiamus.

Ex verbis Chriſti.

2. Igitur ex verbis Chriſti ſic argumentatus ſum: Dictum eſt Petro Apoſtolo, non autem Tiberio, Herodi, aut Pilato, *Paſce oues meas.* Ergo Apoſtolis, non Regibus aut Imperatoribus commiſſa eſt gubernatio Eccleſiæ. Dupliciter reſpondes ad hoc argumentum. Primò, his verbis: *Dictum eſt de Tiberio, Date Cæſari, quæ*

Cæſaris ſunt. Dictum eſt de Herode, Dicite illi vulpeculæ. Dictum eſt coram Pilato, Ego ſum veritas. Sed non video, quorſum hæc ſpectent. Niſi, quod veriſimile eſt, velis ſic ratiocinari: Chriſtus dixit de Tiberio, *Reddite Cæſari, quæ Cæſaris ſunt*; Ergo ſignificauit, Tiberium habere Primatum Eccleſiæ. Similiter; Chriſtus dixit de Herode, *Dicite illi vulpeculæ.* Ergo vulpeculæ commiſit ſuam Eccleſiam. Denique; Chriſtus dixit coram Pilato, *Ego ſum veritas:* Ergo teſtatus eſt, Pilatum præeſſe Eccleſiæ. Age, Tookere: Vis hoc inferre, vel aliud? Si hoc, ineptè. Si aliud, otioſè.

3. Secundó reſpondes, quidquid Petro dictum eſt, non ſoli Petro, ſed aliis quoque Apoſtolis dictum eſſe; ac proinde, ex verbis Chriſti non poſſe conuinci, Petrum præ aliis Apoſtolis habere Primatum Eccleſiæ, ſed potius, omnes Apoſtolos in hac re pares eſſe, nec alterum alteri præferendum. Vbi es, Tookere? Non quæritur hîc, an Petrus præ aliis Apoſtolis habeat Primatum Eccleſiæ (quod alio loco, ſi opus erit, diſputabitur) ſed ſolùm, an Chriſtus in nouo Teſtamento voluerit Apoſtolos & eorum ſucceſſores, an verò Reges & Imperatores, præeſſe ſuæ Eccleſiæ? Ego pro Apoſtolis pugno; tu pro Regibus

& Im-

& Imperatoribus. Ego contendo, Petro, non Herodi dictum eſſe, *Paſces oues meas.* Tu viciſsim contendis, de Herode, non de Petro dictum eſſe, *Dicite illi vulpeculæ.* Vter rectius? An ego, qui Paſtori oues committo; an tu, qui vulpeculam in ouile intromittis?

Ex teſtimoniis Apoſtolorum.

4. Produxi tria teſtimonia D. Pauli, quæ confirmant Primatum Epiſcoporum, non Regum aut Principum ſæcularium. Primum eſt, Act. 20. 28. *Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Alterum, Epheſ. 2. 20. *Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu.* Tertium, Epheſ. 4. 11. *Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterii in ædificationem corporis Chriſti.* In quibus teſtimoniis ex profeſſo agitur de ſtructura & gubernatione Eccleſiæ in nouo Teſtamento; & tamen nulla fit mentio Regum aut

Principum ſæcularium, ſed Apoſtolorum & Prælatorum Eccleſiæ.

5. Reſpondes, D. Paulum in citatis teſtimoniis non loqui de exteriori regimine Eccleſiæ (de quo dicis, illum alibi agere) ſed tantum de prædicatione Euangelii & Sacramentorum adminiſtratione. Non ita eſt, Tookere. Loquitur etiam de exteriori regimine. Hoc clarè indicant illa verba, *Spiritus ſanctus poſuit vos Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Deinde, ſi alibi loquitur de exteriori regimine, profer vel vnum locum, vbi dicat, externum regimen Eccleſiæ, non ad Epiſcopos, ſed ad Reges & Imperatores pertinere. Nunquam id facies.

6. Addis, eo tempore, quo Apoſtoli vixerunt, non opus fuiſſe Regibus, qui in externo regimine præeſſent Eccleſiæ, eo quòd ſatis præſidii ad eam rem eſſet in ipſis Apoſtolis, qui tunc coruſcabant miraculis, & alia patrabant admiratione digna. Sic enim habes: *Satis præſidii fuit in ipſis* (Apoſtolis) *ad illud tempus primæuæ Eccleſiæ, cùm ipſi coruſcarent miraculis, virtuteſque magnas facerent, Dœmonia partim eiicerent, partim ſubiicerent ſibiipſis in nomine Chriſti; obſtinatos ac rebelles Satanæ traderent ad deſtructionem carnis.* Et poſt aliquot

aliquot pagellas iterum: *Pro illis temporibus erat ſatis præſidii in Apoſtolis, Apoſtoliciſq; viris, atque Euangeliſtis, pro gubernanda Eccleſia.*

7. Rectè. Fateris ergo, Apoſtolos eo tempore gubernaſſe Eccleſiam, non Reges aut Imperatores. Hoc ipſum eſt, quod vrgemus. Quid ergo paulò antè muſsitabas de Tiberio, Herode, & Pilato? Aut cur illis Primatum Eccleſiæ aſtruebas? Non illi, ſed Apoſtoli regebant tunc Eccleſiam, vt tu ipſe concedis. Et, quo iure regebant? Non alio ſanè, quàm iure noui Teſtamenti. At hoc ius mutatum non eſt. Ergo gubernatio Eccleſiæ, eodem iure, quo tunc pertinebat ad Apoſtolos, nunc pertinet ad Epiſcopos, Apoſtolorum ſucceſſores. Nihil certius. Nec tu amplius tergiuerſari hic potes. Sic enim te conſtringo: Quidquid iuris habuerunt Apoſtoli in exteriori regimine Eccleſiæ, hoc acceperunt Epiſcopi, qui illis ſucceſſerunt, ſinguli in ſuis Prouinciis: At Apoſtoli habuerunt plenum & perfectum ius in exteriori regimine Eccleſiæ, independenter à Regibus & Imperatoribus: Ergo etiam Epiſcopi, qui illis ſucceſſerunt, eodem iure vſi ſunt. Minor à te conceſſa eſt, & paulò poſt iterum concedetur. Maiorem probo, quia in toto nouo Teſtamento non potes mihi vel apicem

oſtendere, qui inſinuet, ius illud, quod Apoſtolis conceſſum eſt, fuiſſe poſtea reuocatum, & ab Apoſtolis ad Reges & Imperatores, non autem ad Epiſcopos tranſiiſſe.

8. Hæc ſufficiant de tribus teſtimoniis, quæ ex D. Paulo, pro Primatu Epiſcoporum à me allata ſunt. Adieceram, ex occaſione, duas quæſtiones, quas hic repetam. Vna erat, cùm in Eccleſia Chriſti ſit legitimus quidam ordo, in quo alii Prælati, alii ſubditi ſunt; alii Paſtores, alii oues; alii doctores, alii diſcipuli; an Reges includantur in hoc ordine, tanquam Primates, an tanquam ſubditi? Tu reſpondes, includi, vt ſubditos. Verba tua ſunt hæc: *Includuntur, vt ſubditi, & toti Eccleſiæ Catholicæ ſubiecti.* Vera confeſsio. At hinc ſequitur, quòd nos volumus, Epiſcopos in Eccleſia ſuperiores eſſe Regibus. Hi enim, vt fateris, ſubditi ſunt; illi Prælati: Hi oues, illi paſtores; hi diſcipuli, illi Doctores. Quod etiam alibi ingenuè faſſus es, his verbis: *Sereniſsimus ac pientiſsimus Rex noſter Iacobus, non habet quicquam antiquius & honorificentius, quàm vt cum Valentiniano filium ſe Eccleſiæ profiteatur, & cum Theodorico Italiæ Rege, ſe alumnum Eccleſiæ, & diſcipulum Archiepiſcoporum ſuorum & Epiſcoporum, libenter recognoſcat.*

9. Al-

9. Altera quæſtio erat, an Apoſtoli in ſuis ſcriptis vnquam ſignificarint, Reges habere maiorē poteſtatem in Eccleſia, q̄uàm Epiſcopos. Hîc tergiuerſaris, Tookere; & poſt longam digreſsionem, quam inſtituis contra Pontificem, tandem ita ſubiungis: *Inuenio, nihil prouiſum faſtui Pontificio, multum autem honori Regio conſultum & attributum. Honorandos omnes, honorandum Regem præcipuè: orãdum pro omnibus, ac deinde, (ac ſi primum locum dediſſet Regibus) pro Regibus & omnib. in ſublimitate conſtitutis.* Addis hæc duo teſtimonia: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.* Et, *Subditi eſtote omni humanæ ordinationi, ſiue Regi vt præcellenti.*

10. Videamus, quid in his verbis præſidii ſit. Ex iis fieri poſſunt hæc quatuor argumenta. Primùm; Omnes ſunt honorandi, ſed præcipuè Reges: Ergo Reges habent maiorem poteſtatem in Eccleſia, quàm Epiſcopi. Reſpondeo. Antecedens verum eſt, ſi Reges conferantur cum ſuis ſubditis, & quidem in rebus ciuilibus. Ibi enim magis honorandi ſunt, quàm ſubditi. Falſum, ſi conferantur cum Epiſcopis, ac potiſsimum in rebus Eccleſiaſticis. Nam ibi Epiſcopi plus honorandi ſunt, quàm Reges. Epiſcopi, vt Magiſtri; Reges, vt Diſcipuli, vt paulò ante faſſus es.

Hinc S. Ignatius, Ioannis Euangeliſtæ diſcipulus, in epiſtola ad Philadelphienſes: *Omnis*, inquit, *Clerus ſimul cum omni populo, & militibus atque Principibus, ſed & Cæſare, obediant Epiſcopo: Epiſcopus verò Chriſto.* Et Cyrillus Catecheſi 17. *Ad hodiernam vſque diem cernimus, mundanos Principes regi & inſtrui ab Eccleſiaſticis.*

11. Alterum; Orandum eſt pro omnibus, & quidem primo loco pro Regibus: Ergo Reges habent maiorem poteſtatem in Eccleſia, quàm Epiſcopi. Tertium: Omnis anima debet eſſe ſubiecta ſublimioribus poteſtatibus: Ergo Reges, in Eccleſiæ regimine præferũtur Epiſcopis. Quartum: Subiecti eſtote Regi: Ergo Rex eſt ſupra Epiſcopos. Hæc argumenta ſoluta ſunt capite præcedenti; & paulò poſt iterum de illis agendum eſt. Igitur ad alia pergamus.

Ex praxi Eccleſiæ.

12. De hac re ita ſcripſi; Venio ad praxin Eccleſiæ, quæ tempore Apoſtolorum ſeruata eſt. Ea, ſine dubio, fallere non poteſt. Quis ergo tunc Eccleſiam gubernauit? Apoſtoli. Act.20.28. Quis primam ſynodum, quæ Hieroſolymis celebrata eſt, indixit? Apoſtoli. Act.15.6. Quis huic ſynodo

nodo cum authoritate præſedit? Apoſtoli. Quis legem de abſtinentia ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine & ſuffocato ſanciuit? Apoſtoli. Quis Corinthium inceſtuoſum excommunicauit? Paulus Apoſtolus, 1. Corinth. 5.3. Quis accuſationem aduerſus presbyteros, tanquam legitimus Iudex admiſit? Timotheus Epiſcopus. 1. Tim. 5.19. Nullæ hîc partes Regum; nullum veſtigium.

13. Tu reſpondes, his verbis: *Omnia conceduntur.* Valde liberalis es, Tookere: & metuo, ne Rex aut Sacellanus tibi offendatur. Concedis, Apoſtolos gubernaſſe Eccleſiam, indixiſſe Synodum, in Synodo cum authoritate præſediſſe, ſententiam dixiſſe, legem eccleſiaſticam ſanciuiſſe, cōtumaces excommunicaſſe, in cauſis eccleſiaſticis legitimos iudices fuiſſe. Satis eſt: plus non deſidero. Iam ſic poſſum argumentari: Qui propria authoritate gubernat Eccleſiam, & reliqua omnia facit, quæ ſpectant ad gubernationem Eccleſiæ, is habet Primatum in Eccleſia: At Apoſtoli propria authoritate gubernarunt Eccleſiam, & reliqua omnia fecerunt, quæ ſpectabant ad gubernationem Eccleſiæ: Ergo Apoſtoli habuerunt Primatum in Eccleſia. *Omnia*, inquis, *conceduntur*. Igitur pergo, vt ſupra feci; Epiſcopi, qui ſuccedunt

dunt Apoſtolis, habent idem ius in exteriori gubernatione Eccleſiæ, quod habuerunt Apoſtoli: At Apoſtoli habuerunt ius Primatus: Ergo Epiſcopi, eorum ſucceſſores, habent idem ius Primatus. Quid nunc ages cum veſtro Rege? quid cum Sacellano? Quamuis hunc facile placabis, vt opinor, quia cùm iam ſit Epiſcopus Elienſis, putabit, ſuo honori valde conſultum eſſe, ſi aſſeras, Epiſcopos habere Primatum Eccleſiæ, non Reges. At Rex, ſine dubio, murmurabit.

Ex circumſtantiis.

14. Ex circumſtantiis ſic argumentatus ſum: Si Chriſtus voluit Reges eſſe Primates Eccleſiæ, & ſupra Apoſtolos & Epiſcopos iuriſdictionem exercere; cur nō ſtatim ab initio, ſicut certos Apoſtolos elegit, ſic etiam certos Reges deſignauit, qui Eccleſiæ præſiderent? Cur non ſtatim, ſicut Apoſtolos inſtruxit, quo pacto prædicarent Euangelium, adminiſtrarent Sacramenta, & Eccleſiam propagarent; ſic etiam Reges edocuit, qua ratione Apoſtolis & Doctoribus in regimine eccleſiaſtico præeſſent, ſynodos conuocarent, controuerſias dirimerent, contumaces excommunicarent? Cur denique, ſicut Apoſtolis, præter priuatam inſtru-

inſtructionem, promiſit Spiritum ſanctum, cuius inſtinctu cætera omnia cognoſcerent, quæ ad ipſorum miniſterium pertinebant; ſic non etiam Regibus promiſit eundem Spiritum, qui eos in ſuo officio perfectius omnia edoceret? Nihil horum factum.

15. In hoc meo argumento continetur hęc trimembris quęſtio: Si Chriſtus voluit, Reges habere Primatum Eccleſiæ, cur initio certos aliquos non deſignauit? cur non inſtruxit? cur Spiritum ſanctum non promiſit? Hîc tu iraſceris, Tookere; & vocas me *Nouitium in fide Chriſti, mirum, ſtultum, delirum*. Ignoſco tibi. Nec iam ſolùm, ſed vſq; ſeptuagies ſepties, ſi pergis. Mox obiicis, cùm tam multa quæram de Regibus, cur non ſimiliter quæram:

Dic quibus in terris, inſcripti nomina Regum
Naſcuntur flores?

Dicam tibi. Non ſoleo nugari in re ſeria; neque extra chorum ſaltare. De Primatu Eccleſiæ nunc agitur, non de floribus: nec ex Virgilio, ſed ex Euangelio lis finienda eſt. Igitur pergam te vrgere, dum reſpondeas. Si, inquam, Chriſtus voluit, Reges præeſſe Eccleſiæ, cur neminem deſignauit? cur non inſtruxit? cur Spiritum ſanctum nō promiſit? Tandem aliquid extorſi. *Ad hæc tria*, inquis, *ζητήματα, vniuſmodi, &* *ſim-*

ſimplex reſponſio noſtra. O altam ſapientiæ cognitioniſq; Dei opulentiam! quàm penitus recondita eius iudicia! quàm abſtruſæ ſunt eius rationes! Quis enim mentem Domini nouit, aut quis eius fuit conſiliarius? Scrutare, ſi libet, profunda Dei: abyſſus abyſſum inuocat. Nondum venerat plenitudo temporis, vt vocarentur Reges: ab ortu Solis vſque ad occaſum eius, vniuerſus orbis terrarum vocandus erat. Pro illis temporibus erat ſatis præſidii in Apoſtolis pro gubernanda Eccleſia.

16. Hæc non ſimplex, ſed triplex reſponſio eſt. Prima, Neſcio, Deus nouit. Altera, Nondum erat tempus, vt vocarentur Reges. Tertia, Satis erat præſidii in Apoſtolis pro gubernanda Eccleſia. Prima reliquas deſtruit. Nam ſi neſcis, quod quæritur, quomodo ſcis? Quæſiui ex te, cur Chriſtus ab initio non deſignarit aliquem Regem, qui gubernaret Eccleſiam, ſi volebat Eccleſiam à Regibus gubernari? Reſpondes, ideò non feciſſe, tum quia nondum erat tempus vocandi Reges; tum etiam, quia nulla erat neceſsitas, quia Apoſtoli per ſe poterant regere Eccleſiam. Hæccine vera cauſa eſt, Tookere? Omnino, inquis. At, ſi veram cauſam ſcis, quomodo neſcis? Aut ſi neſcis, quomodo ſcis?

An pro-

An profunda Dei iudicia ſcrutatus es? An conſiliarius eius fuiſti?

17. Nondum acquieſco. Diſceptamus inter nos, An Chriſtus Apoſtolos & eorum ſucceſſores voluerit præeſſe Eccleſiæ, an verò Reges & Principes ſæculares? Prior pars à me aſſeritur; póſterior à te. Hactenus oſtendi, verba Chriſti, teſtimonia Pauli, praxin Eccleſiæ, pro me ſtare. Nunc de circunſtantiis agitur. Ex iis ſic diſputo; Omnes circumſtantiæ,quæ faciunt ad Primatum,fauent Apoſtolis; nullæ Regibus: Ergo, ſi ex circumſtantiis iudicandum eſt, Apoſtoli, non Reges, habuerunt Primatum Eccleſię. Antecedens probo, quia Chriſtus, cùm inſtitueret nouam Eccleſiæ formam, Apoſtolos vocauit, elegit, inſtruxit, claues commiſit, Spiritus ſancti chariſmata impertiuit. Nihil horum factum eſt Regibus. Nulli à Chriſto vocati, electi, inſtructi ſunt; nullis clauem Eccleſiæ tradidit; nullis Spiritum ſanctum largitus eſt. Qui ergo veriſimile ſit, non Apoſtolos, ſed Reges, Eccleſiæ gubernatores à Chriſto deſignatos eſſe? Hîc certè homini prudenti non ſatisfacies,Tookere, ſi exclames: *O altam ſapientiæ cognitioniſque Dei opulentiam.* Addo aliam circumſtantiam, quæ non parum momenti habet.

Apo-

Apoſtoli non ſolùm à Chriſto vocati, electi, inſtructi, poteſtate clauium & Spiritu ſancto donati ſunt; ſed etiam reipſa Eccleſiam gubernarunt, ſynodum indixerunt, legem ſanciuérunt, contumaces excommunicârunt, in cauſis eccleſiaſticis legitimi Iudices fuerunt. Nihil horum affirmari poteſt de Regibus. Quæ ergo temeritas eſt, Primatum Eccleſiæ negare Apoſtolis, quibus omnes circumſtantiæ patrocinantur; & aſtruere Regibus, qui omni circumſtantiarum præſidio deſtituti ſunt? Vtinam, Tookere, quod alibi importunè facitis, hîc oportunè faceretis. Alibi vociferamini, Eccleſiam noſtram corruptam eſſe, nec aliter repurgari poſſe, quàm ſi ad priſtinum ſtatum, in quo fuit tempore Apoſtolorum, reuocetur. At, mi homo, tempore Apoſtolorum, non Reges, ſed Apoſtoli gubernabant Eccleſiam, vt tu ipſe faſſus es. Cur ergo Eccleſiam veſtram Anglicanam ad normam Apóſtolicam nõ reducitis? Cur illius ſupremam gubernationem transfertis in Reges & Reginas, & non potius Apoſtolorum ſucceſſoribus ſartam tectam conſeruatis?

Conſule Sacellanum.

Obie-

Obiectio.

18. Dilui ſuperius obiectionem Iacobi Regis, quæ nitebatur aliquot Scripturæ teſtimoniis. Singula ſeorſim à me diſcuſſa ſunt, & apertè oſtenſum, nullo modo Primatum Regis confirmari ex iis poſſe. Tu tamen non quieſcis, Tookere; ſed partim conaris promouere teſtimonia à Rege allata; partim alia quædam in ſubſidium adiungis. Nominatim hæc duo: 1. Dictum eſt de Herode; *Dicite vulpeculæ illi.* 2. Dictum eſt coram Pilato, *Ego ſum veritas.* Quid vis? An vt excutiam hæc duo? Nihil quidem neceſſe; ſed tamen, ſi omnino vrges, faciam non inuitus. Igitur ex priori non aliter potes confirmare Primatum Regis, quàm hoc modo; Chriſtus monitus à Phariſæis, vt fugeret, eò quòd Herodes vellet illum occidere, reſpondit illis: *Ite & dicite vulpi illi, Ecce eÿcio dœmonia, & ſanitates perficio hodie & cras, & tertio die conſummor.* Ergo Herodes habebat tunc Primatum Eccleſiæ. Probatur conſequentia, quia *vulpes habent foueas; filius autem hominis non habet, vbi caput ſuum reclinet.* Ex poſteriori ſic: Chriſtus dixit coram Pilato: *Ego ad hoc veni in Mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati.*

Ergo Pilatus habebat ſupremam adminiſtrationem Eccleſiæ. Conſequentia probatur, quia *quod ſcripſi, ſcripſi.* Itáne ſentis, Domine Tookere? Certè, magni acuminis Theologus es. Quis neget?

CAPVT IV.

An Rex iure ciuili vel Canonico habeat Primatum Eccleſiæ?

1. NEutro ſanè. De Canonico, res clara eſt. Multi extant Canones in contrarium. Ex iis paucos accipe. *Primus* eſt Nazianzeni ad Imperatores Conſtantinopolitanos, apud Gratianum, diſtinct. 10. can. 6. *Libenter accipitis, quod Lex Chriſti ſacerdotali vos ſubiicit poteſtati, atque iſtis tribunalibus ſubdit. Dedit enim & nobis poteſtatem: dedit & principatum multo perfectiorem principatibus*

tibus veſtris. Ex hoc canone tria habemus 1. quod principatus Epiſcoporum ſit multo perfectior, quam Regum. 2. quod Reges in rebus Eccleſiaſticis, ſubiecti ſint Epiſcopis. 3. quod hæc ſubiectio à Chriſto ſit ordinata. Quid clarius?

2. SECVNDVS eſt Adriani Papæ. diſt. 63. cap. 1. *Nullus laicorum Principum ſe inſerat electioni aut promotioni Patriarchæ, Metropolitæ, aut cuiuslibet Epiſcopi; ne videlicet inordinata & incongrua fiat electio, vel confuſio, vel contentio: præſertim cùm nullã in talibus poteſtatem quemquã poteſtatiuorum, vel cæterorum Laicorum habere conueniat.* Ex hoc canone etiam tria diſcimus. 1 quod nullus Princeps ſæcularis (qualis eſt Rex Angliæ) debeat ſe inſerere promotioni aut electioni Epiſcoporum. Quanto minus debet præeſſe & præſidere? 2. quod talis electio, cui ſe inſerit Princeps ſæcularis, ſit inordinata,

& confuſa 3. Quod in ſimilibus cauſis Eccleſiaſticis nullam poteſtatem habeat Princeps ſæcularis. Multò minus Primatum.

3. TERTIVS eſt, ex 7. Synodo. act. 2. diſtin 63. can. 7. *Omnis electio Epiſcopi à Principibus facta, irrita maneat, ſecundùm Regulam, quæ dicit: Si quis Epiſcopus, ſæcularibus poteſtatibus vſus, Eccleſiam per ipſos obtinuerit, deponatur: & ſegregentur ab Eccleſia omnes, qui illi communicant.* Sanè ſecundùm hunc Canonem, omnes Epiſcoporum electiones irritæ ſunt in Anglia, quotquot à Rege factæ ſunt. Vbi ergo Primatus Regis in cauſis Eccleſiaſticis?

4. QVARTVS eſt Gregorii ad Hermannum Epiſcopum Metenſem, d. 96. can. 9. *Quis dubitet, Sacerdotes Chriſti, Regum & Principum omnium fidelium Patres & Magiſtros cenſeri? Nonne miſerabilis inſaniæ eſſe cognoſcitur, ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi conetur ſubiugare, & iniquis obliga-*

ob igationibus illum ſuæ poteſtati ſubiice- re, à quo credit, non ſolum in terra, ſed etiam in cælis ſe ligari poſſe & ſolui? Omnino ſic res habet. Miſerabilis inſania eſt, Reges ſæculares vſurpare ſibi Primatum in Eccleſia, & ſubiu- gare ſibi Epiſcopos, quorum filii & diſcipuli eſſe debent.

5. QVINTVS eſt Gelaſii Papæ ad Anaſtaſium Imperatorem, diſt. 96. can. 10. *Duo ſunt, Imperator Auguſte, quibus principaliter hic mundus regitur, authoritas ſacra Pontificum, & regalis poteſtas. In quibus tantò grauius eſt pon- dus Sacerdotum, quantò etiam pro ipſis Regibus in diuino ſunt reddituri exami- ne rationem.* Et infra: *Noſti itaq́, ex il- lorum te pendere iudicio, nõ illos ad tuam redigi poſſe volũtatem.* Facto quidem poſſunt; iure non poſſunt.

6. SEXTVS eſt Ioannis Papæ diſt. 96. can. 11. *Si Imperator Catholicus eſt: filius eſt, non Præſul Eccleſiæ. Quod ad religionem competit, diſcere ei conuenit, non docere.* Et paulò poſt: *Ad Sacer-*

dotes enim Deus voluit, quæ Eccleſiæ diſponenda ſunt, pertinere, non ad ſæculi poteſtates: quas, ſi fideles ſunt, Eccleſiæ ſuæ Sacerdotibus voluit eſſe ſubiectas. Et infra: *Imperatores Chriſtiani ſubdere debent executiones ſuas Eccleſiaſticis Præſulibus, non præferre.* Igitur, ſi Rex Angliæ Catholicus eſt; filius eſt, nō Præſul Eccleſiæ. Si fidelis eſt; Eccleſiæ ſacerdotibus ſubiectus eſt. Si Chriſtianus eſt; debet ſe ſubdere Epiſcopis, non præferre.

7. SEPTIMVS eſt Marcelli Papæ 11. q. can. 3. *Clericum cuiuslibet ordinis, abſq; Pontificis ſui permiſſu, nullus præſumat ad ſecularem iudicem trahere. Nec laico quenquam clericum liceat accuſare.* Nimirum clerici pertinent ad tribunal Eccleſiaſticum, non ad politicum ſeu ciuile. Vnde rectè Valentianus, Theodoſius, & Arcadius Imperatores; *Continua lege ſancimus, vt nullus Epiſcoporum, vel eorum, qui Eccleſiæ ſeruiunt, ad iudicia iudicū protrahatur. Habent enim illi ſuos iudices.*

8. OCTA-

8. Octavvs eſt Gregorii ad Mauritium Impe. 11. q. 1. can. 40. *In diuinis eloquiis Sacerdotes aliquando Dii, aliquando Angeli vocantur.* Et paulo poſt; *Quid igitur mirum, ſi illos veſtra Pietas dignetur, honorare, quibus in ſuo eloquio hon^rē tribuens, eos aut Angelos, aut Deos ipſemet appellat Deus?* Vide, quæ ſupra dicta ſunt, c. 2. n 35. & 57.

9. Novvs eſt Innocentii 3. in Decretalibus, de maioritate & obedientia, can. 6. *Non negamus, quin præcellat Imperator in temporalibus, illos duntaxat, qui ab illo accipiunt temporalia: ſed Pontifex in ſpiritualibus excellit, quæ tanto ſunt temporalibus digniora, quanto anima præfertur corpori.* Et infra; *Noſſe debueras, quod fecit Deus duo luminaria magna in firmamento cœli: Vluminare maius, vt praeeſſet nocti. Vtrumque magnum, ſed alterum maius. Ad firmamentum igitur cœli, hoc eſt, vniuerſalis Eccleſiæ, fecit DEVS duo magna luminaria, id eſt, duas inſtituit dignitates, quæ ſunt, Pontificalis*

 autho-

authoritas & Regalis poteſtas. Sed illa, quæ praeſt diebus, id eſt, ſpiritualibus, maior eſt: quæ veró carnalibus, minor: vt quanta eſt inter Solem & Lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia cognoſcatur.

10. Sufficiant hi pauci Canones. Nam plures citare, fortaſſe ſuperuacaneum eſt: præſertim cum probabile ſit, Regem Angliæ non tanti eos facere, vt eorum iudicio ſtare velit. Quãquam immeritò. Omnes enim Cathedræ Academicæ in Anglia, in quibus Iuris vtriuſque Doctores antiquo ritu legitimè promouentur, non minorem iuris Canonici, quàm ciuilis authoritatem eſſe, luculento teſtimonio ſunt.

11. Ex iure ciuili occurrit illud Iuſtiniani Imperatoris, in Authentica conſtit. 123. *Si Eccleſiaſticum negotium ſit, nullam communionem habento ciuiles magiſtratus cum ea diſceptatione, ſed religioſiſſimi Epiſcopi ſecundùm ſacros Canones finem imponunto.* Præclara conſti-

conſtitutio. Decernit Imperator, politicos & ſæculares Principes non debere adeſſe, multò minus præſidere in negotiis & diſceptationibus Eccleſiaſticis. Quare? quia vult in ea re ſeruari ſacros Canones, quibus cautum eſt, vt Epiſcopi, non autem Principes, tractent controuerſias ad Eccleſiam pertinentes. Si Rex Angliæ ea mente eſſet, quâ hic Imperator fuit, ſine dubio, Primatum Eccleſiæ Epiſcopis relinqueret, non ſibi arrogaret. Plura in hanc ſententiam vide in ſeq. capite.

COMMENTARIVS.

1. IN hoc capite adduxi nouem Canones ex iure canonico, & vnam Conſtitutionem Imperialem ex iure Ciuili, contra Primatum Regis. Circa Canones, duo generatim dicis. Primò, me paucos ex multis delibaſſe; ideoque obiicis mihi illud Poetæ:

Tecum habita, & noris, quàm ſit tibi curta ſupellex.

Sed ineptè. Tibi hoc obiici debet, mihi nòn poteſt. An non legiſti in vtroque Teſtamento, *In ore duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbum?* Ego ex iure Canonico, non duos tantum aut tres, ſed nouem teſtes adduxi pro mea cauſa: Tu pro tua, ne vnum quidem. Igitur, ſi teſtibus agitur, non mihi, ſed tibi, ſupellex curta eſt; aut, vt verius dicam, nulla. Recipe ergo verſiculum tuum, ſed vno duntaxat verbulo im mutatum; *Tecum habita, & noris, quàm ſit tibi nulla ſupellex.*

2. Secundò dicis, te non magni facere Canones; nec aliud eſſe, quàm *additamenta, paleas, traditiones;* idque confirmas authoritate Cornelii Agrippæ. Mira res. Vnus Agrippa, homo non bonæ notæ, pluris tibi eſt, quàm tot grauiſsimi authores, quorum ſententiæ in ius Canonicum relatæ ſunt, & ab omnibus Academiis antiquioribus receptæ. Quid cenſes dicturos, qui apud vos in Anglia, vtriuſq; iuris Doctores, ſolenni ritu renuntiantur? An æquo animo, tuam in Ius canonicum contumeliam laturi ſunt? Sed, durum telũ neceſſitas. Aliter facere non potuiſti. Si enim admitteres authoritatem Canonum, cadendum eſſet causâ, quam ſuſcepiſti. Nam Canones tibi aduerſantur. Mauis igitur hos repudiare, quàm iniquã cauſam deſerere.

3. Atque

3. Atq; hæc generatim. Porrò in ſingulis Canonibus ſeorſim diſcutiendis tria potiſſimum præſtas, quæ non niſi ab homine iracundo, & parum cauto proficiſci poſſunt. Primum eſt, quod ferè conuitio excipias Pontifices & Synodos generales, à quibus conditi ſunt Canones. Hoc iracundiæ ſignum eſt. Alterum, quod nihilominus pleraque admittas, quæ in ipſis Canonibus contra Primatum Regium decreta ſunt. In quo debebas eſſe cautior, ſi Regio Primatui conſultum eſſe cupiebas. Tertium, quod dum Pontificum & Synodorum generalium authoritatem apertè cõtemnis, in ipſos quoque Reges & Imperatores, tametſi id minimè aduertas, contumelioſus ſis. Singula oſtendam.

4. Quod ergo ad primum punctum attinet, de Adriano Pontifice ſic ſcribis: *Adriani authoritatem nihil moramur.* De Gregorio ſic: *Gregorius durus pater, vel potius capitalis hoſtis Henrici quarti, dictis ac factis ſimillimus Antichriſto.* Et iterũ: *Vox plena faſtus & iactantiæ, plena ſtuporis & contumeliæ: digna ſanè vox Ioue Capitolino veſtro, id eſt, Romano Pontifice.* De Gelaſio ſic: *Gelaſii aliorumq; dictata Pontificum Romanorum admittere non tenemur, quippe quæ pro turri illa Babylonica immoderati Principatus extruenda maximè*

ximè faciunt. De Ioanne Pontifice : *Nazianzenus melius callet officium ſuum, quam Ioannes Papa.* De Innocentio : *Innocentius cœcus amore ſui ac ambitione inflatus, faſtuoſus, impudens, contumelioſus, blaſphemus, Antichriſtus.* De ſeptima Synodo generali, quæ eſt Nicæna ſecunda: *Hæc Nicenæ Synodi authoritas imbecillior eſt, quàm vt noſtram cauſam lædat.* Denique de me, qui horum authoritate vſus ſum, ſic habes : *Non modò nequam es & improbus, ſed etiam fatuus.*

5. Et tamen cùm tam iracundus ſis, Tookere, in authores Canonum, quæ in ipſis Canonibus ſancita ſunt, non rarò vera eſſe concedis. Circa primum, qui eſt Nazianzeni, ſic ſcribis : *Reges & Præſides ſubiiciuntur Sacerdotibus in rebus eccleſiaſticis.* Circa quartum : *Quis dubitat Sacerdotes Chriſti, Regum ac Principum eſſe Patres & Pædagogos in Chriſto?* Circa quintum Gelaſii ; *Quæ dicit ille Pontifex, dabuntur omnia.* Circa ſextum : *Si Imperator verè Catholicus eſt, filius eſt Eccleſiæ Catholicæ, non Præſul.* Ex quibus omnibus formatur hæc propoſitio : Rex Angliæ ſubiicitur Sacerdotibus in rebus eccleſiaſticis, & eſt illorum filius ac diſcipulus, non Præſul aut Primatum tenens. Et quid aliud hoc loco conten-

contendimus? Non enim agimus de Primatu in temporalibus & politicis, ſed ſolùm de Primatu in Eccleſiaſticis. Si ergo in Eccleſiaſticis Rex Angliæ ſubiectus eſt Sacerdotibus, tanquam filius ac diſcipulus; res ſalua eſt.

6. Iam, quod etiam in Reges & Imperatores iniquiſsimus ſis, niſi te moneam, non facilè aduertes. Audi igitur. Inter nos & vos contentio eſt, quis indixerit octo prima Concilia generalia, quis approbauerit, quis cum authoritate eis præſederit? Nos Pontifici, vos Imperatori id tribuitis. Igitur ex veſtra ſententia, ſeptima Synodus à Conſtantino, octaua à Baſilio Imperatoribus indicta, confirmata & approbata eſt. At tu de ſeptima ſic ſcribis: *Hæc Synodi authoritas imbecillior eſt, quàm vt cauſam noſtram lædat.* De Adriano verò, cuius Canon ex octaua Synodo deſumptus eſt, ſic habes: *Adriani authoritatem nihil moramur.* Quid hoc aliud eſt, quàm apertè quidem in ipſas Synodos ac Pontifices, occultè autem in Imperatores, contumelioſum eſſe? Nam ſi Conſtantinus Imperator indixit & approbauit ſeptimam Synodum, ſanè cùm de Synodo ſiniſtrè ſentias ac loquaris, de Imperatore quoque ſiniſtrè ſentire ac loqui cenſeri debes. Itaque tua illa verba, quæ paulò antè effudiſti: *Hæc*

Synodi

Synodi authoritas imbecillior eſt, perinde valent, ac ſi dixiſſes, *Hæc Conſtantini Imperatoris & trecentorum ac quinquaginta Epiſcoporum authoritas imbecillior eſt.* Simile eſt de Baſilio Imperatore. Nam ſi is indixit & approbauit octauam Synodum, ex qua Canon Adriani deſumtus eſt; quidquid de hoc canone dixeris, de Imperatore dixiſſe exiſtimandus es. Itaque pro illis verbis, *Adriani authoritatem nihil moramur*, poteras ſic ſcribere, *Imperatoris authoritatem nihil moramur.* Iam aduertis, Tookere, quàm benè meritus ſis de tuo Rege. Sacellanum adi, vt te purget.

7. Sed nondum purgandi tempus. Adhuc pergis in tua calumnia. Et ſicut circa Canones à me citatos, occultè perſtringis Reges & Imperatores; ſic apertè id facis circa Imperatoriam conſtitutionem à me citatam. Citaui autem Conſtitutionem Iuſtiniani Imperatoris, quæ ſic habet: *Si Eccleſiaſticum negotium ſit, nullam communionem habento ciuiles magiſtratus cum ea diſceptatione, ſed religioſiſſimi Epiſcopi ſecundùm ſacros Canones finem imponunto.* In qua conſtitutione decernit Imperator, ſæculares Principes non debere adeſſe, multò minus præeſſe aut præſidere in negotiis & diſceptationibus Eccleſiaſticis.

Et in

Et in ea re ſeruari vult ſacros Canones, quibus cautum eſt, vt Epiſcopi, non autem Principes tractent controuerſias ad Eccleſiam pertinentes.

8. Hic, inquam, apertè perſtringis Imperatoriam authoritatem; & quidem tripliciter. Primò, quia cùm ego in hac vna Iuſtiniani Conſtitutione tantùm momenti eſſe viderem, vt eam arbitrarer ſufficere pro mea cauſa (tuam enim ſine dubio euertit) tu per contemptum mihi obiicis illud ex Poeta, *Pauperis eſt numerare pecus*. Secundo, quia huic ipſi Conſtitutioni opponis, neſcio quas alias ſanctiones; quod nihil aliud eſt, quàm illius authoritatem eneruare. Tertiò, quia Imperator in ſua Conſtitutione allegat antiquos Canones; & non ſolùm allegat, ſed etiam, pia veneratione, *Sacros* appellat. At tu, cum tuo Agrippa, parui pendens Imperatoris in hac re iudicium, & authoritatem, eoſdem Canones, illiberati conuitio, *palearum* nomine vocaſti. I nunc, & Regum ac Imperatorum patronum te eſſe, perſuade. Vnius aſſentator es; aliorum hoſtis. Hoc ſequenti Commentario clarius oſtendam.

CAPVT V.

An Rex

An Rex, conſenſu doctorum hominum habeat Primatum Eccleſiæ?

1. EXcepto Sacellano, & quibuſdam aliis adulatoribus, reclamant omnes cordati & docti viri: Epiſcopi, Pontifices, Reges, Imperatores, alij. Seligam paucos, ne moleſtus ſim: & incipiam à primitiua Eccleſia.

2. S. IGNATIVS, Ioannis Euangeliſtæ diſcipulus, in Epiſtola ad Philadelphienſes, ſic habet: *Principes ſubditi eſtote Cæſari, milites Principibus, Diaconi Presbyteris: Presbyteri verô & diaconi, atque omnis clerus, ſimul cum omni populo, & militibus atq; Principibus, ſed & Cæſare, obediant Epiſcopo: Epiſcopus veró Chriſto, ſicut Patri Chriſtus: & ita vnitas per omnia ſeruetur.* Vox digna viro Apoſtolico. Omnes, inquit, obediant Epiſcopo: Etiamne Cæſar? Omnino. Quidni & Rex?

3. HOSIVS Cordubenſis Epiſcopus, qui interfuit primo Concilio Nicæno, Conſtantinum Imperatorem ſic affatus eſt; *Deſine quaſo imperator, ne te miſceas Eccleſiaſticis, neq; nobis in hoc genere pracipe, ſed potius ea à nobis diſce. Tibi Deus imperium commiſit; nobis qua ſunt Eccleſia, concredidit. Et quemadmodum, qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuina: ita & tu caue, ne qua ſunt Eccleſia, ad te trahens, magno crimini obnoxius fias.* Refert hæc verba Athanaſius in epiſtola ad ſolitariam vitam agentes.

4. S. AMBROSIVS epiſt. 33. ad Marcellinam ſororem ſuam, ſcribit ſe Valentiniano Imperatori dixiſſe; *Noli te grauare Imperator, vt putes te in ea, qua diuina ſunt, imperiale aliquod Ius habere. Noli te extollere, ſi vis diutius imperare. Eſto Deo ſubditus. Scriptum eſt enim, qua Dei, Deo; qua Caſaris, Caſari. Ad Imperatorem palatia perinent: ad Sacerdotem, Eccleſia. Pu-*

tiocho, & Herode comparat, aſſerens, malorum omnium eſſe voragi-nem & gurgitem, omnis impietatis caput, hæreticorum incitamentum, acerbitatis radicē, blaſphemiæ propugnatorem, religionis euerſorem, & quæ ſimilia ſunt. Addit denique, inauditum eſſe, quod Reges & Imperatores miſceant ſe cauſis ad Eccleſiam pertinentibus, & inter alia ſic habet: *Quando à condito æuo auditum eſt, quod iudicium Eccleſiæ, authoritatem ſuam ab Imperatore accepit? aut quando vnquam hoc pro iudicio agnitum eſt? Plurimæ antea Synodi fuère, multa iudicia Eccleſiæ habita ſunt: ſed neq́; Patres iſtiuſmodi res Principi perſuadere conati ſunt, nec Princeps ſe in rebus Eccleſiaſticis curioſum præbuit.*

6. Conſpirant alii Patres. S. MARTINVS Turonenſis Epiſcopus, Maximo Imperatori in faciem dixit: *Nouum eſſe & inauditum nefas, quod cauſam Eccleſiæ Iudex ſæculi iudicaret*; vt eſt apud Sulpitium lib. 2. ſacræ hi-

ſtoriæ in fine. Et *Leontius* Epiſcopus Tripolitanus, teſte Suida, ad conſtantium Imperatorem; *Miror quomodo ad alia vocatus, aliis rebus te immiſceas, Militaribus enim & politicis rebus præfectus, in his quæ ad ſolos Epiſcopos pertinent præceſſe vis*: Et *Cyrillus* Hieroſolymanus catecheſi 17. *Ad hodiernam vſque diem cernimus mundanos Principes regi & inſtrui ab Eccleſiaſticis*. Omitto reliquos.

7 Nec alia Regum & Imperatorum fuit ſententia. Submiſerunt ſe Epiſcopis & pontifici; neque cauſas Eccleſiaſticas ad ſe pertinere arbitrati ſunt. VALENTINIANVS ſenior Imperator cum importunè rogaretur, vt permitteret haberi Concilium, in quo de quibuſdam rebus fidei decerneretur, reſpondit: *Mihi, qui vnus è numero laicorum ſum, non licet, eiuſmodi negotiis me interponere. Sacerdotes & Epiſcopi, quibus hæc curæ ſunt, vbicunque ipſis liberum fuerit conueniant*. Refert Sozomenus lib 6. hiſto.

cap.

cap. 7. Nicephorus lib. 11. cap. 30. Ruffinus libr. 1. capi. 2. Baronius tom. 4. Annalium anno 364.

8. Eodem ſenſu & affectu THEODOSIVS Iunior in Epiſtola ad ſynodum Ephesinam; *Candidianum Comitem ad hanc ſacram veſtram ſynodum abire iuſſimus: ſed ea lege & conditione, vt cum quaſtionibus & controuerſiis, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quicquam commune habeat. Nefas enim eſt qui ſanctiſſimorum Epiſcoporum catalogo adſcriptus non eſt, eum Eccleſiaſticis negotiis & conſultationibus ſe immiſcere.*

9. BASILIVS Imperator in oratione, quam habuit in octaua ſynodo generali, quæ tempore Adriani Papæ, Conſtantinopoli celebrata eſt, in cauſa Photii Patriarchæ; *De vobis autem laicis, tam qui in dignitatibus, quam qui abſolutè verſamini, quid amplius dicam, non habeo quam quod nullo modo vobis licet de Eccleſiaſticis cauſis ſermonem mouere, neque penitus*

 reſiſte-

Imperatore ſcribit Auguſt. epiſt. 165. *Conſtantinus non eſt auſus de cauſa Epiſcopi iudicare.* An Rex Angliæ maior Conſtantino? Sacellanus ita vult.

COMMENTARIVS.

1. IN hoc capite citaui ſeptem Patres & quatuor Imperatores, contra Primatum Regium. Patres quidem, Ignatium, Hoſium, Athanaſium, Ambroſium, Martinum, Leontium, Cyrillum. Imperatores, Valentinianum, Theodoſium, Baſilium, Conſtantinum.

2. Tu, circa Patres, longè alius es, Tooke, quàm fuiſti. Agis ſobriè, modeſtè, pacificè: Et quæcunq; ab eis dicta ſunt, vltró concedis, ſub hac vel ſimili loquendi formula: *Rectiſſimè: res ita ſe habet: vero nihil verius: omnia, vt veritati conſentanea, conceduntur.* Gaudeo, tam ſubitò in alium virum mutatum te eſſe; præſertim ſi animo etiam, & non pelle tantùm mutatus es. Porrò ex iis, quæ à Patribus dicta, à te conceſſa ſunt, compendio hæc colligi poſſunt. 1. Rex Angliæ obediat Epiſcopo; Epiſcopus Chriſto. 2. Non miſceat ſe eccleſiaſticis negotiis. Non enim illi commiſſa ſunt. 3. Palatia ad illum pertinent,

non Eccleſiæ. 4. Nihil illi cum Synodis. 5. Nec vllam Eccleſiæ cauſam iudicare debet. *Omnia*, inquis, *vt veritati conſentanea, conceduntur.* Accipio.

3. Circa Imperatores duriores. Et valde ſuſpicor, te ad ingenium hic redire. Iracundè fers, quod tam clarè locuti ſint contra Primatum Regium: & accuſas eos, quaſi plus æquo tribuerint Epiſcopis, & hac ratione, ſuæ ipſorum authoritati plurimum derogarint. Sic enim ſcribis de Valentiniano: *Quod Epiſcopis totam rem reliquiſſet diiudicandam, non ſolertiam, ſed timiditatem & inertiam hominis denotat.* Et de Baſilio: *Eſto, præiudicet ſibi Baſilius* Imperator, *aliiſque; haud quidem veritati præiudicat.* Et de Conſtantino: *Non eſt auſus iudicare in perſona propria, forſan ignarus Canonum & decretorum Eccleſiæ.*

4. Quid audio, Tookere? Túne Imperatorum Chriſtianorum cenſor factus es? Et quia non ſentiunt ad tuum palatum, ideò inertiam, timiditatem, præiudicium, & ignorantiam illis obiicis? Video, quid ſpectes. Tuo Regi placere vis: reliquos non æſtimas. Ille, *ſapientiſsimus, doctiſsimus, clariſsimus, prudentiſsimus, religioſiſsimus, deuotiſsimus* tibi eſt; reliqui, *inertes, timidi, præiudicioſi, ignari.* Hoc eſt, quod

ſupra

ſupra dixi, vnius aſſentatorem te eſſe; reliquorum hoſtem.

CAPVT VI.

An Rex titulo præſcriptionis habeat Primatum Eccleſiæ?

1. HOc planè videtur ipſe velle. Nam in *monitoria præfatione* diſertè ait; aliquos ex ſuis anteceſſoribus vſurpaſſe Primatum Eccleſiæ in Anglia; neque paſſos eſſe, vt Pontifex vllam iuriſdictionem ibi exerceret, ſed ipſos eam ſibi vendicaſſe. Itaque nihil noui ſe facere, eundem Primatum vſurpando.

2. Sed valde friuolum hoc eſt. Nam ſi ſic liceret argumentari, facile erit omnes penè abuſus excuſare. Oſtendam ſimili exemplo. Rex ACHAZ in Veteri Teſtamento colebat falſos Deos, & veri DEI cultum negligebat, 4. Reg. 16. 3. QVÆRAM, an

ritatem Pontificis, quàm reſpuerunt. Ergo & ego venerari eam volo, non reſpuere. Nec dubium, quin ita ſit. Teſtes ſunt Lucius, Eduinus, Oſvvaldus, Sigbertus, Penda, Ina, Eduardus, Henricus 2. & complures alii. Extant illorum acta. Ex iis hæc accipe.

4. EDVARDVS in epiſt. ad Nicolaum 2. Pontificem, circa annũ Chriſti 1060 ita ſcribit: *Summo vniuerſalis Eccleſiæ Patri Nicolao, Eduardus gratiâ Dei Anglorũ Rex debitam ſubiectionem & obedientiam.* Pauca; ſed ponderoſa verba. Agnoſcit illum *Patrem*; & quidem *ſummum Patrem*: nec vnius alicuius particularis, ſed *vniuerſalis* Eccleſiæ *Patrem*. Quid amplius? Debitam ſubiectionem & obedientiam illi promittit. An hoc faceret, ſi ſupra Pontificem putaret eſſe Regiam maieſtatem?

5. Nec aliter HENRICVS 2. in epiſtola ad Alexandrum 3 quæ habetur apud Petrum Bleſenſem Secretarium, epiſt. 136. *Veſtræ*, inquit, *magni-*

tudini promitto, me veſtræ diſpoſitioni in omnibus pariturum. Itemq; *Deus extulit vos in eminentiam officii paſtoralis, ad dandã ſcientiam ſalutis plebi eius.*

6. Regem Regina imitata eſt, pari animo, pari ſubiectione. ALEONORAM dico, Henrici Regis vxorem. Scripſit illa tres epiſtolas ad Cœleſtinum Papam, in quibus vocat eum *Principem Sacerdotum, Vicarium crucifixi, ſucceſſorem Petri, Chriſtum Domini, DEVM Pharaonis, orbis Epiſcopum.* Et inter alia ſic addit: *Non Rex, non Imperator à iugo veſtræ iuriſdictionis eximitur.* Et rurſum: *Chriſti crux antecellit Cæſaris Aquilas: gladius Petri gladio Conſtantini, & Apoſtolica ſedes præiudicat Imperatoriæ poteſtati.* Quid clarius? Extant hæ epiſtolæ apud eundem Bleſenſem, epiſt. 144. 145. & 146.

7. Hinc iam ſatis apparet, quid olim ſenſerint Reges Angliæ de Primatu Romani Papæ. Auſim addere, vix vllos in orbe Chriſtiano extitiſſe Reges, qui tam bene de Ponti-

ſice meriti ſint, quàm Anglicani. Parum putarunt, ſi in Eccleſiaſtico regimine illi parerent. Ipſum regnum, etiam in temporalibus, feudatarium illi fecerunt. Fatetur hoc Henricus 2. in epiſt. ad Alexandrum 3. iam citata, his verbis: *Veſtræ iuriſdictionis eſt regnum Angliæ: & quantum ad feudatarii iuris obligationem, vobis duntaxat obnoxius teneor & obſtringor.*

8. Multò fuſius id perſequitur Polydorus Virgilius libro 4. hiſtoriæ Anglicanæ, vbi de INA Rege ſic ſcribit: *Officia eius Regis, pietatis plena, infinita produntur: & illud inprimis, quod Regnum ſuum Romano Pontifici vectigale fecerit, ſingulis argenteis nummis, quos denarios vocant, in ſingulas domos impoſitis. Fecit idem, eius exemplo, vt opinor, ductus, Offa Merciorum Rex, qui non multó poſt id tempus regnauit. Fuit is annus ſalutis circiter 740. Hoc vectigal, prout quidam ſcribunt, auxit poſtea Atulphus Rex, qui vt proximo libro demōſtrabitur, totius ferè Inſulæ imperium*

Et quod magis mirum eſt, cur aliis quoque Regibus, vt idem faciant, conatur perſuadere?

10. Ex Dictis ſic infero; Si in hoc negotio, præſcriptioni locus eſſet, ea nobis potius faueret, quàm Regi. Ab antiquis enim temporibus, vt iam oſtenſum eſt, vſque ad Henricum 8. Eliſabethæ parentem, tota Anglia quotannis ſolita eſt Romano Pontifici dare vectigal, in recognitionem ſupremæ ipſius juriſdictionis eccleſiaſticæ; Ergo hoc ſuo facto, tam longa conſuetudine præſcripto, ſatis teſtatur, Pontificem eſſe Primatem Eccleſiæ vniuerſalis, atque adeò Anglicanæ.

COMMENTARIVS.

1. Hic quæritur, an Rex Angliæ, titulo præſcriptionis habeat Primatum Eccleſiæ. Poſui duo argumenta, Vnum, quo Rex vtitur; alterum,

4. Igitur de eloquentia Regis, ſic ſcribis: *Sereniſsima maieſtas, tanquam aureum flumen verborum fundens, ſic præfatur: Nunc vero, vt cætera exterorum Regum facta præteream, ſatis erit deceſſorum meorum aliquot, qui in Anglia regnarunt, exempla memorare.* Et prolixè recitas ea, quæ ſequuntur. Sed, mi Tookere, quid hoc ad rem? Aliud eſt, eloquentem eſſe; aliud, benè argumentari. Non quæritur hîc, quo verborum apparatu vel ſplendore vtatur Rex Angliæ; ſed quàm neruosè probet, Primatum Eccleſiæ, titulo præſcriptionis ad ſe pertinere. Ego vrgeo, non poſſe hoc illum probare: tu ad aureum verborum flumen recurris. Quid hoc aliud eſt, quàm forum declinare? aut, ſciſcitanti de allijs, reſpondere de cepis?

5. Iam alios Reges, qui hunc anteceſſerunt, & omni laude, propter eximiam erga Romanos Pontifices pietatem ac reuerentiam, digniſsimi ſunt, mirum eſt, quàm petulanter inſecteris. Ais, *in craſsiſsimis tenebris* vixiſſe, *ſimplices, infatuatos, beſtiæ Romanæ obblandientes, magnos aſſentatores, aureo poculo fornicationum purpuratæ meretricis inebriatos:* dixiſſe *multa inania, verborum portenta, vanitatis commenta, præpoſtera.* Pontifices verò, quibus obtemperarunt, fuiſſe *caudas, Antichriſtos,*

Diabolos. Nimirum, vt præcedenti capite, Chriſtianos Imperatores, Valentinianum, Baſilium, Conſtantinum, multis conuitiis proſecutus es; ita nunc Catholiciſsimos Angliæ Reges non minori contumelia exagitandos eſſe cenſuiſti. Quis iam non videt, Tookere, quod ſæpe dixi, omnium Regum ac Imperatorum hoſtem te eſſe; vnius Iacobi aſſentatorem? Adeò, vt ne iis quidem parcas, qui hoc tempore, in Europa, rerum potiuntur: Regibus, inquam, Hiſpaniæ, Galliæ, & Magno Hetruriæ Duci; quibus neſcio, quam notam appingere auſus es.

6. De Præſcriptione ſic habes: *Quia autem latiſsimus campus hic proponebatur, in quo tua excurrere poſsit oratio, totus hic de præſcriptione locus à te prætermiſſus eſt, quem leui pede tranſilis. Eſt autem præſcriptio vel vſucapio, acquiſitiò dominii vtilis vel directi, per continuationē poſſeſsionis, ac longi temporis lege definiti. Ad illam complendam quatuor requiruntur, continuatio poſſeſsionis, bona fides, iuſtus titulus, & quod res non ſit vitioſa.* Audi, Tookere. Non opus erat, meam orationem excurrere in hunc campum de præſcriptione. Eius rei duas rationes iam ſupra inſinuaui. Vna eſt, quia præſcriptio non habet locum in iis, quæ ſunt iuris diuini.

At Pri-

At Primatus Eccleſiæ diuino iure pertinet ad Apoſtolos, qui Eccleſiam propria authoritate gubernarunt, ſynodum indixerunt, legem ſanciuerunt, controuerſias diremerunt, vt ſupra tu ipſe faſſus es. Hoc ius diuinum hactenus mutatum non eſt, nec vlla hominum præſcriptione mutari poteſt: Altera, quia ſi agendum eſſet lege præſcriptionis, potior eſſet mea cauſa, quàm tua: Nam plures fuerunt Reges & Imperatores Chriſtiani ante hæc tempora, qui agnouerunt authoritatem Pontificis in ſpiritualibus, quàm qui reſpuerunt. Et Pontifex ſine vlla interruptione, per tot annorum ſpatia, manet in continuata poſſeſsione, quod de Regibus Angliæ dici non poteſt.

CAPVT VII.

An Rex ex propria doctrina poßit Primatum ſuum defendere?

1. INuenio duo principia in libello Regis, quæ ſi vera ſunt, Pri-

matum ſuum tueri non poteſt. VNVM eſt (in quo conuenit cum Bellarmino) quod, qui habet Primatum Eccleſiæ, poſſit creare & deponere Epiſcopos; dare illis iuriſdictionem & auferre. Vnde Bellarminus, quia vult, Pontificem habere primatum totius Eccleſiæ, conſequenter dicit, Pontificem in tota Eccleſia poſſe id facere. Rex verò, quia putat, vnumquemque Regem in ſuo Regno, & Imperatorem in ſuo imperio habere primatum Eccleſiæ; conſequenter dicit, vnumquemq; Regem in ſuo regno, & Imperatorem in ſuo imperio poſſe creare Epiſcopos & deponere; dare iuriſdictionem & auferre. Quod autem Rex Angliæ ita ſentiat, patet ex ipſius verbis. Sic enim habet in monitoria pręfatione: *Primùm illud videamus, quàm longè Imperatores atque Reges, qui ſuperioribus ſæculis religiosè Chriſtianeq; vixerunt, ab eo abfuerint, vt ius in ſe aliquod Pontifici eſſe crederent: cùm contrà, Papas ipſi creauerint,*

rint, in ordinem redegerint, adeoq́; de ſede deiecerint. Quibus verbis conatur oſtendere, Pontifices olim non habuiſſe Primatum Eccleſiæ ſupra Reges & Imperatores; ſed hos potius habuiſſe ſupra illos. Quare? quia potuerunt creare, in ordinem redigere, & de ſede deiicere Pontifices. Et paulò poſt: *Sed & per ætates complurimas certum ius ac inuiolatum apud Imperatores manſit, Romanos Pontifices creandi.* Et in Apologia id confirmat exemplo Regum veteris Teſtamenti, *Qui,* inquit, *exauthorauerunt ſummum Pontificem, aliumq́; in eius locum ſubrogauerunt. In ſumma, cuncta moderati ſunt, quæ ad Eccleſiaſticum regimen quoquo modo pertinuerunt.* Eodem modo loquitur Sacellanus Regis in Tortura Torti: *Ad Regem,* inquit, *pertinet, Pontificem exauthorare, & in locum Abiathari Sadocum ſurrogare. Facit hoc, credo ad Primatum Regis.*

2. Alterum principium Regis eſt,

(in quo diſſentit, non ſolùm à Bellarmino, ſed etiam à ſeipſo, vt videbimus) quod Epiſcopi omnem ſuam iuriſdictionem immediatè accipiant à Deo. Sic enim habet in monitoria præfatione: *Epiſcopos eſſe in Eccleſia debere, tanquam inſtitutionem Apoſtolicam, ac ordinationem proinde diuinam, contra Puritanos, contraq; Bellarminum ſemper ſenſi, qui negat Epiſcopos à Deo immediate ſuam iuriſdictionem accepiſſe. Sed nihil mirum, à Puritanis eum ſtare, cùm Ieſuitæ nihil aliud, quàm Puritanopapiſtæ ſint.* Hic duo obiter notāda ſunt. Vnum eſt, quod ſermo ſit de iuriſdictione exteriori, de qua etiam quæſtio noſtra eſt. Hanc enim Bellarminus vult immediatè conferri à Pontifice; non autem poteſtatem ordinis, vel iuriſdictionis interioris, vt patet lib. 4. de Pontifice c. 24. & 25. Alterum eſt, quod Bellarminus, cùm agitur de hac iuriſdictione Epiſcoporũ, nullo modo conſentiat cum Puritanis, vt hic fal-

hic falsò illi affingitur. Nam Puritani duo docent. 1. Hanc iuriſdictionem conferri à populo vel magiſtratu ſeculari. 2. Æqualem eſſe in Epiſcopis & aliis Eccleſię miniſtris. Tollunt enim omnem ordinum diſtinctionem, & hierarchiam ecclesiaſticam; & in omnibus volũt eſſe æqualitatem & paritatem. Hoc fatetur Rex in monitoria præfatione, his verbis: *Et quo ſtudio in Epiſcoporum & eccleſiaſticæ hierarchiæ defenſionem ſemper incubui, eodem in confuſam illam Anarchiam & Parilitatem Puritanorum inuectus ſum.* Et infra: *Egone Puritanus qui ſuam Epiſcopis dignitatem reſtitui, & æqualitatem illam popularẽ repreſſi?* At Bellarminus in vtroque puncto ab iis diſsidet. Nam PRIMÒ, non vult iuriſdictionem Eccleſiaſticam conferri à populo, vel magiſtratu ſeculari; ſed immediatè à Pontifice, mediatè verò à Deo, vt diſertè fatetur l. 4. de Pontifice c. 25. in ſolutione quartæ obiectionis. *Vtrumq;*, inquit, *tam ordo, quàm iuriſdictio, à Deo*

conſertur: ſed ordo immediatè, iuriſdictio mediatè. SECVNDO, vult Epiſcopos in hac poteſtate & iuriſdictione, ſuperiores eſſe aliis Sacerdotibus, qui Epiſcopi non ſunt; & quidem iure diuino. Sic enim habet lib. 1. de Clericis cap. 14. *Eccleſia Catholica diſtinctionem agnoſcit, & docet iure diuino Epiſcopatum presbyterio maiorem eſſe, tum ordinis poteſtate, tum etiam iuriſdictione*: Et hoc probat authoritate Concilii Tridentini, & variis argumentis. Itaque toto, quod aiunt, cœlo diſtat à Puritanis. Sed hæc obiter. Nunc ad rem.

3. Ex his ergo duobus principiis, quæ ex libello Regis deſumpta ſunt, conficio hunc ſyllogiſmum, contra Regem: Qui habet Primatum Eccleſiæ, poteſt dare & auferre iuriſdictionem Epiſcopalem, quibus vult, iuxta primum principium: At Rex Angliæ nō poteſt dare & auferre iuriſdictionem Epiſcopalem, quibus vult: Ergo Rex Angliæ nō habet Prima-

matũ Eccleſiæ in Anglia. Minorem probo ex ſecundo principio, quia Epiſcopi omnẽ ſuam iuriſdictionem accipiunt immediatè à Deo: Ergo non accipiunt illam immediatè à Rege: Ergo Rex non poteſt illam immediatè dare: Ergo nec auferre.

4. Hinc duo infero. PRIMVM eſt, quod Rex ſibiipſi cõtrarius ſit. Nam vno loco dicit, iuriſdictionem Epiſcopalem immediatè accipi à Deo: altero, eandem dari & auferri immediatè à Rege; quæ duo non cohærent. Vel ergo Rex non poteſt illam dare & auferre; & ſic non habet primatum Eccleſię: vel ſi poteſt, falſum eſt, quod contra Bellarminum dixit, Iuriſdictionem epiſcopalem immediatè à Deo conferri. Poſterius eſt, quod Bellarminus, quem Rex oppugnat, conſequenter locutus ſit, quod Rex facere non potuit. Dixit enim Pontificem habere Primatum Eccleſiæ, & poſſe dare & auferre iuriſdictionem epiſcopalem. Dixit etiam

hanc iuriſdictionem eſſe quidem à Deo, non tamen immediatè ab eo conferri, ſed mediante Pontifice. Hæc autem optimè cohærent.

5. Ex omnibus, quæ hactenus diſputata ſunt, ita concludo; Rex Angliæ, nec iure naturali, nec iure diuino veteris Teſtamenti, nec iure diuino Noui Teſtamenti, nec iure ciuili aut canonico, nec conſenſu doctorum hominum, nec titulo legitimæ præſcriptionis, nec ex principiis propriæ doctrinæ poteſt habere Primatum Eccleſiæ in Anglia: Ergo nullo modo poteſt eum legitimè habere. Faceſſant igitur Sacellanus & ſimiles adulatores, qui contrarium illi perſuadent.

COMMENTARIVS.

1. IN hoc capite ex duobus principiis Regis Angliæ probaui, illum non habere Primatum Eccleſię. Vnum principium eſt, quod is, qui habet Primatū Eccleſiæ, poſsit dare

dare & auferre iuriſdictionē Epiſcopalem, quibus vult. Alterum, quod Epiſcopi omnem ſuam iuriſdictionem immediatè accipiant à Deo. Ex quibus ſic argumentatus ſum: *Qui habet Primatum Eccleſiæ, poteſt dare & auferre iuriſdictionem Epiſcopalem, quibus vult.* At *Rex Angliæ non poteſt illā dare & auferre quibus vult,* Ergo *nen habet Primatum Eccleſiæ.*

2. Hîc multum ſudas, Tookere, vt ſuccurras tuo Regi. Priori principio conceſſo, diſtinguis poſterius, aſſerens, Epiſcopos habere omnem iuriſdictionem à Deo, vel mediatè, vel immediatè: Et quidem iuriſdictionem fori interioris habere totā immediatè à Deo; iuriſdictionem verò exteriorem, partim immediatè à Deo, partim immediatè à Rege. Hanc diſtinctionē fusè perſequeris & inculcas. Sed fruſtra. Nihil enim profutura eſt Regi, quod ſic oſtendo: Quando Rex Angliæ dicit, Epiſcopos habere ſuam iuriſdictionem immediatè à Deo, addit, ſe id dicere contra Bellarminum. Igitur, quid Bellarminus ſentiat, videndum eſt. Is autem lib. 4. de Pontifice cap. 24. & 25. diſertè docet, iuriſdictionem interiorem immediatè conferri à Deo; exteriorem immediatè à Pontifice, & mediatè à Deo. Priorem partem concedit Rex Angliæ; poſteriorem negat. Vult,

Vult, tam exteriorem, quàm interiorem, immediatè eſſe à Deo. Sic enim loquitur contra Bellarminum: *Epiſcopos eſſe in Eccleſia, tãquam inſtitutionem diuinam, ſemper ſenſi contra Bellarminum, qui negat, Epiſcopos à Deo immediatè ſuam iuriſdictionem accepiſſe.* Quæ poſteriora verba debent intelligi de exteriori tantùm iuriſdictione; alioqui falſa eſſent. Nam Bellarminus non negat, Epiſcopos accepiſſe interiorem iuriſdictionẽ immediatè à Deo, ſed apertè affirmat. Si ergo id, quod Bellarminus negat, Rex Angliæ affirmat, neceſſe eſt ipſum affirmare, quòd Epiſcopi ſuam iuriſdictionem exteriorem immediatè habeant à Deo.

3. Iam ergo repeto argumentum, quod initio poſui, hoc modo; Qui habet Primatum Eccleſiæ, poteſt dare & auferre iuriſdictionem Epiſcopalem fori exterioris: Rex Angliæ non poteſt hanc dare & auferre; ſed ſolus Deus, vt ipſemet fatetur contra Bellarminum: Ergo Rex Angliæ non habet Primatum Eccleſiæ. Quid iam prodeſt hîc tua diſtinctio, Tookere? aut quorſum ea neceſſaria eſt? Argumentum procedit de ſola iuriſdictione externa, de qua ſola diſſentiunt Rex & Bellarminus. Hanc totam Bellarminus vult immediatè eſſe à Pontifice; Rex, immediatè à Deo.

4. Sed

4. Sed mirum non eſt, te hîc laborare, vbi agitur de eccleſiaſtica iuriſdictione fori exterioris. Id vobis in Anglia commune eſt. Nemo in ea explicanda cum alio conſentit. Ac tria potiſsimum ſunt, in quibus diſsidetis. Primum eſt, in quo conſiſtat hæc iuriſdictio exterior? an in ſola poteſtate cenſurę ſeu excommunicationis, vt vult Sacellanus in Tortura Torti? an præterea in aliquo alio, vt tu contendis? Alterum, an Rex Angliæ habeat omnem iuriſdictionem exteriorem, & quidem *abſolutiſsimè & perfectiſsimè*, vt tu aſſeris? an nullam planè, vt Sacellano, Thomſonio & Burhillo placet? an aliquam eius portionem, vt alibi tibi viſum eſt? Tertium, an Epiſcopi accipiant eam totam immediatè à Deo, vt Rex cum Sacellano affirmat? an aliquam eius partem immediatè à Deo, aliquam immediatè à Rege, quod tuum commentum eſt? De hac re plura dixi, tum in *Refutatione Torturæ Torti*; tum in *Diſsidio Anglicano de Primatu Regis*.

CAPVT VIII.

Quod ſit ergo officium Regis circa Eccleſiam?

1. Oſten-

1. OStendi hactenus prolixè, Reges & Principes ſæculares non habere Primatũ ſeu iuriſdictionem exteriorem in Eccleſia, ac proinde ſua authoritate non poſſe Eccleſiam regere, ſynodos conuocare, lites & controuerſias fidei dirimere, Eccleſiæ miniſtros creare vel deponere, contumaces excommunicare: ſed hæc omnia ad Epiſcopos & Eccleſiæ prælatos diuino ac humano iure pertinere. An igitur Regibus in regimine Eccleſiaſtico nihil reliquum eſt? An plane ab hac cura excluſi & immunes ſunt? Dicam paucis, quod res eſt: & dabo Cæſari, quæ Cæſaris ſunt: Deo, quæ Dei.

2. Ac PRIMVM illud ſtatuendum eſt contra Politicos, Reges & Principes Chriſtianos non ita debere ſua regna ac prouincias adminiſtrare, vt omnem religionis & Eccleſiæ curam abiiciant, tanquam nihil ad ſe pertinentem, & vſurpent illud Donatiſtarum: *Quid Imperatori cum Eccleſia?*

Eccleſia? quod tantopere reprehendit Auguſtinus lib 2 contra literas Petiliani cap. 92. Hoc enim & ſacris literis, & bonorũ Regum exemplis, & rationi ipſi contrarium eſt. Laudantur in ſacris literis Dauid, Ezechias, Ioſaphat, Aſa & Ioſias, quod cultum ac religionem Dei, vel promouerint, vel reſtaurarint. Eorum exemplum in N. Teſtamẽto imitati ſunt Cõſtantinus Magnus, Theodoſius, Arcadius, Honorius, Carolus Magnus, Ludouicus, & alii. Contra verò, nõ ſolum reprehenſi, ſed etiam puniti ſunt, qui religionem & fidem contemſerunt, vt Ieroboam, Achab, Achaz, Amon. Et ratio eſt, quia Reges, qui in ſublimi poteſtate poſiti ſunt, ſicut ipſi ab inferioribus iure honorantur; ſic Deum ipſum, á quo poteſtatem conſecuti ſunt, & cui iure naturæ ſubiiciuntur, meritò honorare debent, & ipſius gloriam ac maieſtatem vbique propagare. Vnde AGAPITVS ad Iuſtinianum Impe-

Imperatorem: *Honore quolibet ſublimiorem cùm habeas dignitatem, O Imperator; honora ſuper omnes, qui hac te dignatus eſt, Deum: quoniam iuxta ſimilitudinem cæleſtis regni, tradidit tibi ſceptrum terrenæ poteſtatis, vt homines edoceres iuſti cuſtodiam, & eorum, qui quaſi canes aduerſus ipſam rabiunt, inſectareris latratum, tum ipſius obtemperando legibus, tum ſubditos tibi regendo pro iure.*

3. SECVNDO ſtatuendum eſt, eoſdem Reges & Principes Chriſtianos, nullo modo in ſuis regnis ac prouinciis debere admittere libertatem fidei ac religionis, ſi impedire eam poſſint. Hæc enim libertas planè illicita, & Chriſtianæ doctrinæ contraria eſt. Nam vt alibi dixi, multa in Euangelio ſunt, ex quibus conſtat, CHRISTVM vnam fidem mandaſſe; variam ac multiplicem prohibuiſſe. Ac PRIMO, voluit vnam tantùm eſſe Eccleſiam, vnum ouile, vnum paſtorem, vnum baptiſmum.

Hæc

Hæc autem ſine vnitate fidei conſiſtere non poſſunt. SECVNDO, voluit diſcipulos ſuos attendere à falſis Prophetis: at in multiplici religione neceſſe eſt, alios eſſe veros, alios falſos Prophetas. Ergo, ſi hi excludendi ſunt; fides vna retinenda eſt, varia explodenda. TERTIO, voluit Eccleſiam ſuam eſſe perpetuam, cui omnes inferorum poteſtates reſiſtere non poſſint. At perpetua eſſe non poteſt, ſi vna omnium fides non ſit; quod ipſe teſtatur Lucæ 11,17. *Omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur.* Apoſtoli diſertis verbis idem confirmant. Rom. *16.* 17. *Rogo autem vos fratres, vt obſeruetis eos, qui diſſenſiones & offendicula, præter doctrinam, quam vos didiciſtis, faciunt; & declinate ab illis.* Galat. 1.8 *Licet nos aut Angelus de cœlo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit.* 1. Cor. 1. 10. *Obſecro vos fratres vt id ipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata.* 1. Cor. 14. 33. *Non enim eſt*

P *diſſen-*

diſſenſionis Deus. ſed pacis. Epheſ. 4. 5. *Vnus Dominus, vna fides, vnũ baptiſma.* Hebr. 13. 9. *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.* Vides, quàm ſeriò, quàm ſolicitè & grauiter hortetur Apoſtolus, vt vnitatẽ fidei retineamus. Quod non faceret, ſi libertas indulgeri poſſit. Plura in hanc ſententiam dicta ſunt in Diſputat. *De fide hæreticis ſeruanda*, c. 10. Nũc illud ſolùm addo ex Auguſtino epiſt. 66. *Quæ eſt peior mors animæ, quàm libertas erroris?*

4. Quid ergo facient Reges circa Eccleſiam & religionem, ſi neque curam illius omnino reiicere, nec etiam libertatem indulgere poſſunt? Dicam verbo. Debent illam tueri ac defendere, non vt *Domini*, ſed vt *miniſtri*: neque vt *Iudices*, ſed vt *executores*. Hoc olim fecerunt Chriſtiani Principes: Hoc verbo teſtati ſunt. *Carolus* Magnus, vt alios omittam; apud Sigonium lib. 4. de regno Italiæ, ſic ait: *Si Eccleſiarum Dei ſeruis magnificẽtiam noſtram impertimus,*

eorumq́;

ecrumq́. ſtudiis libenter obſequimur: id nobis ad Auguſtalis excellentiæ culmen proficere credimus. Si, inquit, obſequimur Eccleſiarum Dei ſeruis. Obſequium offert; non arrogat ſibi Primatum. Vult eſſe *miniſter* in defenſione Eccleſiæ, non *Dominus.*

5. Idem *Carolus*, cùm à *Leone* Papa coronam Imperii accepit, hac formula iuriſiurandi vſus eſt: *In nomine Chriſti ſpondeo atque polliceor ego N. Imperator coram Deo & B. Petro Apoſtolo, me protectorem ac defenſorem fore huius ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, in omnibus, quatenus diuino fultus fuero adiutorio, prout ſciero poteroq́.* Refert Sigonius loco citato.

6. Et iam pridem vſu receptum eſt in *Francia*, *Hiſpania*, *Anglia*, *Polonia*, *Hungaria*, vt ſimili iuramento obſtringant ſe Reges, & nominatim promittãt, defenſuros ſe Eccleſiam ac religionem, eiuſque Prælatis debitam reuerentiam & ſubiectionem præſtituros. Neque hoc quicquam

derogat ipſorum maieſtati: imò perhonorificum eſt. Rectè AMBROSIVS epiſt. 32. ad Valentinianum Iuniorem: *Quid eſt*, inquit, *honorificentius, quám vt Imperator dicatur filius Eccleſiæ? Imperator enim bonus intra Eccleſiam, non ſupra Eccleſiam eſt.* Et Theodoricus Italiæ Rex ad Ioannem Pontificem: *Sum quidem Iudex Palatinus, ſed veſter non deſinam eſſe diſcipulus. Nam tunc iſta rectè gerimus, ſi à veſtris regulis minimè diſcedamus.*

7. Non ibo longius in hoc genere. Satis, opinor, iam conſtat, quam curam circa Religionis & Eccleſiæ defenſionem habere debeant Reges & Principes ſæculares. Hoc addo, non deeſſe exempla huius rei, etiam hoc tempore, præſertim in Francia, Hiſpania, Polonia, Belgio, Germania, Italia.

COMMENTARIVS.

1. TRia dixi in hoc capite. Primó, Reges non debere omnem curam Eccleſiæ abiicere.

abiicere. Secundò,nec permittere libertatem religionis. Tertiò, debere tueri ac defendere Eccleſiam, non vt Dominos, ſed vt miniſtros; non vt Iudices, ſed vt executores. Quod dupliciter probaui. 1. Exemplo Caroli Magni. 2. Ex formula iuramenti, quo Reges ſe obſtringunt Eccleſiæ.

2. Duo priora puncta cõcedis, Tookere. Circa tertium tergiuerſaris. Ac primò, ad exemplum Caroli Magni, qui nõ arrogauit ſibi Primatum, ſed obſequium Epiſcopis promiſit, reſpondes his verbis: *Habebat Primatum re, ſed obſequium nomine ac ſimulatione officii præ ſe ferebat.* Quid hoc eſt, mi homo? An putas, Imperatorem illum fuiſſe Puritanum, qui promitteret quidem Epiſcopis ſua obſequia, ſed verbo tantum & ſimulatione, non autem reipſa? Vbique in Imperatores iniquus es.

3. Secundò, ad formulam iuramenti, qua tum Carolus, tum alii Reges vſi ſunt, reſpondes hoc modo: *Iuramenti formula non eſt pro Eccleſia Catholica, ſed Romana Catholica.* Vix ſcio, quid velis. Si hoc vis, Carolum Magnum & alios Reges iuraſſe, ſe defenſuros, non totam Eccleſiam Catholicam, ſed illam tantùm partem Eccleſiæ Catholicæ, quæ Romæ eſt; partim erras, partim pro nobis facis. In eo erras, quod putes, iuramentum ipſorum ad vni-

cam tantum Eccleſiæ partem pertinuiſſe. Iurarunt olim, & nunc iurant, quotquot in Hiſpania, Francia, Polonia, Hungaria, ſceptra regalia ſuſcipiunt, ſe veram religionem & Eccleſiam, non Romæ tantùm, ſed etiam in ſuis regnis, perpetuò defenſuros. In eo pro nobis facis, quod agnoſcas Eccleſiam Romanam, tempore Caroli Magni ac deinceps, Catholicam fuiſſe; quod alias ſoliti eſtis negare.

4. Tertiò, valde laudas Henricum VIII. Angliæ Regem: tum, quod acceperit titulum *Defenſoris Eccleſiæ*; tum maximè, quod cùm *illius tituli rationem in Euangelicæ lucis crepuſculo perſpexiſſet, inſtinctu quodam diuinitatis exarſerit ad religionem promouendam, & ſuperſtitiones euertendas, magna orbis terrarum admiratione.* Quidquid ſit de illo Rege, cui benè eſſe cupio, ſatis conſtat, non aliundè, quàm à Romano Pontifice (cúi vos tam infenſi eſtis ſine cauſa) accepiſſe titulum *Defenſoſoris Eccleſiæ*; nec alterius Eccleſiæ, quàm Pontificię, quam Catholicam appellamus; nec ob aliam cauſam, quàm quod contra Patriarcham veſtrum Lutherum, Pontificiam Eccleſiam defendiſſet. Si poſtea defecit ab illius Eccleſiæ vnitate, non inſtinctu diuinitatis, ſed carnis ac luxurię, factum eſſe manifeſtum eſt. Nec orbis Chriſtianus

mira-

miratus eſt, eum promouiſſe religionem, ſed illius Eccleſiæ, cuius antea fuerat Defenſor, deſeruiſſe vnitatem; & illius Reginæ, quam legitimo matrimonio ſibi ſociauerat, repudiaſſe torum & cohabitationem. Nec id in lucis Euangelicæ, ſed in hæreſis Lutheranæ crepuſculo accidiſſe, certum eſt.

5. Quartò, laudas Edouardum ſextum, Henrici filium, his verbis: *Idipſum in Edouardo ſexto, poſtea Rege, altero huius ætatis Gratiano, meminiſſe poterunt omnes, qui vt olim Gratianus gentilitiarum ſuperſtitionum hoſtis acerrimus, titulum & ſtolam Pontificiam aſpernabatur, ſic neque minimam falſi cultus vmbram, ceremoniamve fucatam, etiamnum puer patiebatur, primatu nihilominus Chriſtiano ſibi retento, quo ſalubrius Eccleſiæ conſuleret, ac in longitudinem temporis prouideret.* Vt cætera omittam, quæ adulatoria ſunt, quid obſecro intelligis per Primatum Chriſtianum, quem Rex ille ſibi retinuit? Sine dubio, eundem Primatum, quem à parente acceperat. At ſi Primatus ille Chriſtianus fuit, cur illum hoc tempore non defertis veſtro Regi? cur tanquam ludibrium veſtrę Eccleſię pridem exploſiſtis? Nam Edouardus quidē, vt patet ex ipſius reſcripto ad Thomam Crammerū Archiepiſcopum Cantuarienſem, ratione ſui Primatus, quem tu Chriſtianum vocas, appellabat

labat ſe *ſupremum in terris Eccleſiæ Anglicanæ caput:* quem ſanè titulum vos nullo modo permittitis veſtro Regi.

6. Quintò, laudas Eliſabetham Reginā, quæ Henrici filia, Edouardi ſoror fuit. De ea ſic ſcribis: *Vtriuſque horum veſtigia inſecuta eſt, & patris & fratris, Eliſabeta, noſtræ, ſed fœliciſſimæ memoriæ, ac omni immortalitate digniſſima Regina.* Vtinam taceres de fœmina, quam nec ſponſam, nec virginem appellare auſi eſtis. Mirabuntur poſteri, fuiſſe aliquando tempus, cùm Angli, non modò in temporalibus, ſed etiam in ſpiritualibus, vnius fœminæ arbitrio ſe ſubmiſerint, & illam tanquam ſupremam Eccleſiæ Anglicanæ Dominam ac caput venerati ſint. Sed mittamus hæc. Nam parum ad rem faciunt.

EPILOGVS.

Quæ hactenus à me ſcripta ſunt, vt in bonam partem accipias, Tookere, omninò abs te peto. Quanquam meritò queri non potes. Primò, quia maiori modeſtia in te vſus ſum, quàm tu in me. Secundò, æquiorem cauſam defendo, quàm tu. Tertiò, ego D E I *gloriam, & Eccleſiæ vtilitatem ſpecto: tu vnius Regis gratiam & fauorem aucuparis.*

FINIS.